

1951

η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 123

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ / ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2008

ΦΥΣΗ ♦ ΓΝΩΣΗ ♦ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 123

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ / ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2008

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285
E-mail: hspn@hol.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Μαρία Ρουσσουστακάκη**

Αντιπρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**

Γεν. Γραμματέας: **Λεωνίδας Κόλλας**

Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Αλέξια Νικηφοράκη**

Ταμίας: **Ελένη Τσούτση**

Έφορος Εκδηλώσεων: **Ντόναλντ Μάθιους**

Μέλη: **Μάκης Απέργης, Γεωργία Φέρμελη,**

Τίμος Χαραλαμπίδης, Γιώργος Χατζηνατωνίου

Επίτιμος πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Νίκος Πέτρου, Μαρτίνος Γκαίτλιχ,

Λεωνίδας Κόλλας, Ντόναλντ Μάθιους,

Μαρία Ρουσσουστακάκη, Γεωργία Φέρμελη

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης

Νίκος Πέτρου, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν τις απόψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης

Νίκος Πέτρου

Σελιδοποίηση - επιμέλεια εκτύπωσης

Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο: **ΦΩΤΟΛΙΟ & TYPICON A.E.**

Τιμή Τεύχους 3 ΕΥΡΩ

Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Ευχαριστούμε θερμά το **Ίδρυμα Μποδοσάκη** για την ευγενή χορηγία του προς την Εταιρία μας, που συμβάλλει στην έκδοση του περιοδικού «Η Φύση».

Κωδικός 4064

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άγνοια ή μεθόδευση:	N. Πέτρου	3
Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα -		
Β' Μέρος	K. Χατζημήτρος	5
Οι σαύρες της Ελλάδας		
.....	A. Καλιοντζοπούλου, B. Παράβας	12
Τα μυστικά της πτήσης	N. Πέτρου	16
Άνοιξη στην Ήπειρο	Γ. Σφήκας	22
Βίδρα: η ακριβοθώρητη		
νύμφη των ποταμών	M. Γκαίτλιχ	27
Παλιός γνώριμος	A. Δημητρώπουλος	32
Ανεμωνία η πρασινωπή	Γ. Σφήκας	35
Ειδήσεις	M. Γκαίτλιχ, Λ. Κόλλας	36
<i>Odontochelys semitestacea</i>	A. Βιδάλης	38
Νέες ανησυχίες για		
το περιβάλλον του Νέστου	Γ. Πολίτης	39
Βιβλιοπαρουσίαση		40
Νέα της ελληνικής χλωρίδας		41
Ενδιαφέρεστε για Ανακύκλωση:		42
Προς τα μέλη της ΕΕΠΦ		43
Η Φυσική Κληρονομιά μας / Αξία - Προστασία		
Το συνέδριο της ΕΕΠΦ		44
Μια ιστορία		
ένα απόγευμα με αέρα	M. Παρώνη-Καλλία	46
Τα «Κροκοδειλάκια» της Κέρκυρας ..	Π. Παπλωματάς	47
Πρόγραμμα για τη Βίδρα στον Άραχθο		
.....	M. Γκαίτλιχ	48
Πρόγραμμα Φολόδς		
.....	M. Γκαίτλιχ	49
«Φύση χωρίς σκουπίδια»		50
«Οικολογικά Σχολεία»		54
«Γαλάζιες Σημείες»		56
«Πράσινες Γωνιές»		57
«Νέοι Δημοσιογράφοι»		58
«Μαθαίνω για τα Δάση»		59
Ομιλίες - Εκδρομές		60
Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών		62
Εγγραφές μελών - Δωρεές		63

Εξώφυλλο: Σφενδάμι με φθινοπωρινό χρώμα. (φωτ. Γιώργος Πολίτης).

Άγνοια ή μεθόδευση;

Μέσα στο νοσηρό και απαξιωτικό των πάντων κλίμα του ονομαζόμενου «σκανδάλου του Βατοπεδίου» το ΥΠΕΧΩΔΕ θεσμοθετεί, στις 9/10/2008, με Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) το Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης που περιλαμβάνει και τις επίμαχες περιοχές της Βιστωνίδας. Εκτός από τη Βιστωνίδα στο Πάρκο, που έχει έκταση 727.000 στρέμματα, περιλαμβάνονται η λίμνη Ισμαρίδα και οι θρακικές λιμνοθάλασσες αλλά και οι υγρότοποι του Νέστου.

Η παρέμβαση αυτή προβλήθηκε έντονα στα ΜΜΕ ως «...κίνηση-ματ της κυβέρνησης ... που θα θωρακίσει τον περιβαλλοντικό και τον δημόσιο χαρακτήρα των εκτάσεων (της Βιστωνίδας) ... αυξάνοντας έως σε απόλυτο (!) βαθμό την προστασία των υγροτόπων διεθνούς σημασίας...» Σύμφωνα με τις δηλώσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ «...για το περιεχόμενο της υπουργικής απόφασης που υπογράφηκε χθες έχει προηγηθεί ευρεία διαβούλευση με την τοπική κοινωνία...» ενώ «...σκοπός (της ΚΥΑ) είναι η αποτελεσματική προστασία, η διατήρηση και η διαχείριση της φύσης και του τοπίου ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου εθνικού πόρου στα χερσαία και υδάτινα τμήματα των υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους...».

Τα πράγματα όμως δεν είναι ακριβώς έτσι. Η νέα ΚΥΑ (σημειώστε ότι η προηγούμενη υπουργική απόφαση είχε λήξει το 1999, οπότε έκτοτε, με ευθύνη του ΥΠΕΧΩΔΕ, η προστασία των περιοχών αυτών ήταν ...στον αέρα) δεν δίνει προτεραιότητα στις ανάγκες προστασίας, αντίθετα χωροθετεί δραστηριότητες που θα οδηγήσουν σε περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί, τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για την φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Τα σημαντικότερα προβλήματα είναι δύο: Η **Λιμνοθάλασσα Βάσοβα** και η **περιοχή της πρώην «Φωνής της Αμερικής»**.

Η χερσαία περιοχή της Βάσovas (μέρος της οποίας είχε χαρακτηριστεί ήδη Βιομηχανική Ζώνη από το 1980) εξαιρείται από το καθεστώς προστασίας (εντάσσεται στη ζώνη Δ) γεγονός που επιτρέπει την επέκταση των μονάδων δεξαμενών υγρών καυσίμων που υπάρχουν εκεί.

Ο χώρος που φιλοξενούσε τη «Φωνή της Αμερικής», μια παραθαλάσσια έκταση 8.000 στρεμμάτων στο ανατολικό τμήμα του Δέλτα του Νέστου, μετά από την απομάκρυνση της αμερικάνικης βάσης παραχωρήθηκε στην Κτηματική Εταιρία του Δημοσίου. Λόγω της περιορισμένης πρόσβασης και της ήπιας, ως τώρα, χρήσης η έκταση αυτή είναι ένα από τα λιγότερο επηρεασμένα τμήματα του Δέλτα και σημαντικό καταφύγιο άγριας ζωής, ιδιαίτερα των τσακαλιών που έχουν εκεί τον μεγαλύτερο πληθυσμό της χώρας σύμφωνα με στοιχεία του WWF Ελλάς. Με αιτιολογία το «διοικησιακό καθεστώς» και την παρουσία κτισμάτων στον χώρο η περιοχή αυτή δεν εντάσσεται στη ζώνη υψηλής προστασίας, της οποίας αποτελεί φυσική συνέχεια, αλλά εξαιρείται και το πεδίο μένει ελεύθερο για κάθε είδους «αναπτυξιακή» δραστηριότητα (οι συζητήσεις σε επίπεδο τοπικών φορέων αναφέρουν ξενοδοχεία, συνεδριακό κέντρο, ακόμα και γήπεδο γκολφ).

Η οργανωμένη απάντηση του ΥΠΕΧΩΔΕ στην κριτική των περιβαλλοντικών οργανώσεων και κομμάτων της αντιπολίτευσης αναφέρεται, μεταξύ άλλων, στο φιλόδοξο σχέδιο της δημιουργίας στο χώρο της «Φωνής της Αμερικής» Περιβαλλοντικού Κέντρου Συνεργασίας και Αναφοράς των Προστατευόμενων Περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που θα υποστηρίζεται από μικρές(!) τουριστικές και αθλητικές εγκαταστάσεις. Όσο για τη σημασία της περιοχής για την άγρια ζωή και την παρουσία του μεγαλύτερου αριθμού τσακαλιών στην Ελλάδα η ανακοίνωση επισημαίνει ότι «...στη Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ και στον Φορέα Διαχείρισης του Πάρκου δεν υπάρχουν σχετικά στοιχεία(!)».

Καίριο θέμα επίσης είναι η συνεχιζόμενη τακτική του ΥΠΕΧΩΔΕ να θεσμοθετεί τα Εθνικά Πάρκα με ΚΥΑ και όχι με Προεδρικά Διατάγματα (ΠΔ), όπως ρητά προέβλεπε ο νόμος 1650/86 για το περιβάλλον (άρθρο 21). Σύμφωνα με το νόμο αυτόν η οριοθέτηση και ρύθμιση χρήσεων των προστατευόμενων περιοχών θα μπορούσε να γίνει κατ' αρχήν και μέχρις ότου εκδοθεί ΠΔ, με ΚΥΑ διетούς διάρκειας, με δυνατότητα εξάμηνης ή ετήσιας παράτασης σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Το ΥΠΕΧΩΔΕ καθυστέρησε συστηματικά τη σύνταξη και υπογραφή των ΠΔ για τις περισσότερες σημαντικές περιοχές της χώρας και με τον νόμο 2742/1999 (που τροποποίησε άρθρα του 1650/86 και εισήγε το θεσμό των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών) παγίωσε την

Φωτ. Ν.Πέτρου

Τον ιδιαίτερα ψυχρό χειμώνα του 2001-2002 στο χώρο της Φωνής της Αμερικής συγκεντρώνονταν τεράστια κοπάδια από χήνες, μεταξύ τους και χιλιάδες κοκκινόχηνες.

έκδοση ΚΥΑ για τη θεσμοθέτηση προστασίας. Οι ΚΥΑ φυσικά είναι πολύ πιο «ευέλικτες», συνήθως δεν θίγουν προϋπάρχουσες δραστηριότητες και αφήνουν «παράθυρα» και δυνατότητες τροποποίησης, σε αντίθεση με την μεγαλύτερη αυστηρότητα των ΠΔ.

Παράδειγμα η ΚΥΑ που θεσμοθετεί το Εθνικό Πάρκο Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα (περιλαμβάνει τους υγρότοπους των ποταμών Αξιού, Λουδία, Αλιάκμονα και Γαλλικού, την Αλυκή Κίτρους και τη Λιμνοθάλασσα Καλοχωρίου) και υπογράφηκε την 1/12/2008 (εγκρεμύσε από το 2005). Σύμφωνα με αυτήν διατηρείται το καθεστώς απόληψης φερτών υλικών, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή, ακόμα και στην Β ζώνη. Επιπλέον, στην περιφερειακή ζώνη του πάρκου, η ΚΥΑ δίνει τη δυνατότητα μεταλλευτικών και λατομικών δραστηριοτήτων, με σκοπό «την αξιοποίηση κοιτασμάτων μεγάλης οικονομικής σημασίας», ενώ εξαιρούνται από την υποχρέωση υποβολής νέων περιβαλλοντικών όρων οι δραστηριότητες των οποίων οι άδειες εγκρίθηκαν την τελευταία πενταετία (για εκείνες που βρίσκονται εντός των ζωνών προστασίας και την περιφερειακή ζώνη, οι άδειες θα πρέπει να ανανεώνονται κάθε τέσσερα χρόνια).

Πέρα από τους κινδύνους για την ουσιαστική προστασία των περιοχών αυτών που εγκυμονούν οι ΚΥΑ, διαφαίνεται ένα ακόμα μεγαλύτερο πρόβλημα.

Ο Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Ιωαννίνων είχε προσφύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας ζητώντας ακύρωση της ΚΥΑ 22943/2003 περί χαρακτηρισμού της χερσαίας και λιμναίας περιοχής της Λίμνης Παμβώτιδας ως περιοχής οικοανάπτυξης. Η συγκεκριμένη απόφαση στερούσε την προστατευόμενη περιοχή της Παμβώτιδας από μια έκταση 5.000 στρεμμάτων προς την περιοχή του Μιτσικελίου και είχε προκαλέσει έντονες αντιδράσεις τοπικών οργανώσεων και φορέων.

Το ΣΤΕ έκανε δεκτή την προσφυγή και, με την απόφαση 3595/2007, ακύρωσε την ΚΥΑ με το σκεπτικό ότι οι Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις δεν είναι επαρκείς για το χαρακτηρισμό μιας περιοχής ως προστατευόμενης. Το ΣΤΕ τονίζει ότι κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μόνο με την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος κατόπιν εκπόνησης Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης.

Αυτή τη στιγμή εκκρεμεί στο ΣΤΕ προσφυγή των κυνηγετικών οργανώσεων κατά της ΚΥΑ που οριοθετεί τις προστατευόμενες περιοχές στο Δέλτα του Έβρου, διότι περιορίζεται η έκταση που επιτρέπεται το κυνήγι. Η προσφυγή αυτή θα εκδικαστεί τον ερχόμενο Φεβρουάριο. Με βάση το δεδικασμένο, εικάζεται ότι το ΣΤΕ θα ακυρώσει την ΚΥΑ, όχι επί της ουσίας (για το αν, δηλαδή, θα πρέπει ή όχι να απαγορεύεται το κυνήγι σε κάποιες θέσεις) αλλά επί της αρχής (διότι η ΚΥΑ, ως ήσσονος ισχύος νομοθέτημα δεν επαρκεί για τη θεσμοθέτηση της προστασίας και χρειάζεται ΠΔ).

Αν η πρόβλεψη αυτή επαληθευτεί, το καθεστώς προστασίας κάποιων περιοχών που έχουν θεσμοθετηθεί, όπως η Λίμνη Κερκίνη, ή πρόκειται να θεσμοθετηθούν (Κοτύχι-Δάσος Στροφιλιάς, Δέλτα Καλαμά κ.ά.) με ΚΥΑ βρίσκεται μετέωρο.

Το ερώτημα είναι αν το ΥΠΕΧΩΔΕ αγνοεί το πρόβλημα, ή αν σκόπιμα διαιωνίζει μια ασαφή κατάσταση που θέτει σε κίνδυνο ότι πολυτιμότερο διαθέτει ακόμα η ελληνική φύση. ■

Νίκος Πέτρου

Λόγω δολιοφθοράς, από το 2006 ο υγρότοπος παραμένει ξερός για μεγάλο μέρος του χρόνου. [φωτ. 26/10/2008]

Φωτ. Α. Βιάλης

Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα

Β' ΜΕΡΟΣ

του Κίμων Χατζημίρου*

Προβλήματα μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες

Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά αντιμετωπίστηκε από την πολιτεία με ανεπαρκές ενδιαφέρον πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες και με αδιαφορία μετά. Ήδη από τον Ιούνιο του 2004 άρχισε να επικρατεί στασιμότητα και το όραμα αντιμετωπίστηκε ψυχρά. Η αλλαγή έγινε σαφέστερη μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, με αποτέλεσμα η ίδια η ύπαρξη του Εθνικού Πάρκου να αρχίσει να αμφισβητείται στη συνείδηση κατοίκων και επισκεπτών.

Τα συναρμόδια Υπουργεία δεν έχουν φροντίσει μέχρι σήμερα για την υλοποίηση των αναγκαίων έργων που αποτελούσαν μέρος των περιβαλλοντικών όρων του Κωπηλατοδρομίου, όπως είναι η βόρεια περιφερειακή οδός για την αποσυμφόρηση του Πάρκου από την διερχόμενη κυκλοφορία, η πυροπροστασία, οι υδραυλικές ρυθμίσεις, η βιολογική καταπολέμηση κουνουπιών, η ανάπτυξη βιολογικών καλλιιεργειών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το σύγχρονο και δαπανηρό σύστημα

πυρόσβεσης του δάσους. Κατασκευάστηκε μαζί με το Κωπηλατοδρόμιο, κόστισε περίπου 3 εκατ. ευρώ, έχει εγκατασταθεί από το 2003, αλλά οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν ανέλαβαν την ευθύνη λειτουργίας, λόγω έλλειψης του προσωπικού των 4 ατόμων που απαιτείται. Το σύστημα δεν λειτούργησε ούτε συντηρήθηκε και σήμερα χρειάζεται δαπανηρές επισκευές. Άλλος περιβαλλοντικός όρος αφορά υδραυλικές παρεμβάσεις, με τις οποίες θα ρυθμιστεί η ροή των υδάτων στον υγρότοπο και θα κατασκευαστούν 2 μικρές λίμνες-καταφύγια για την ορνιθοπανίδα της λίμνης. Οι ντόπιοι κάτοικοι διαμαρτύρονται, επειδή κάποια σπίτια στο έλος πλημμυρίζουν τον χειμώνα. Το έργο είχε ανατεθεί στην ΔΕΠΙΟΣ από το 2003, μαζί με την αναγκαία χρηματοδότηση, αλλά δεν έχει πραγματοποιηθεί, αν και οι μελέτες ολοκληρώθηκαν εγκαίρως. Η βιολογική καταπολέμηση των κουνουπιών, πραγματοποιήθηκε με επιτυχία το καλοκαίρι του 2004 αλλά πρέπει να επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο, αφού η χρήση χημικών βιοκτόνων είναι απαγορευμένη στο Πάρκο.

Το δάσος γεμίζει κάθε καλοκαίρι από τα σκουπίδια μη συνειδητοποιημένων επισκεπτών, τα

* Ο Κίμων Χατζημίρος είναι Αναπληρωτής Καθηγητής στο Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο.

Ο υγρότοπος γεμάτος νερό στις 18 Δεκεμβρίου 2005.

οποία απομακρύνονται με μεγάλες προσπάθειες, ώστε να μένει καθαρό τουλάχιστον τον χειμώνα. Οι απαγορεύσεις κατασκήνωσης, διανυκτέρευσης, κυνηγιού, αλιείας, βόσκησης, μοτοκρός, απόθεσης μπάζων στον υγρότοπο κ.λπ. παραβιάζονται αρκετά συχνά, αν και η κατάσταση έχει βελτιωθεί σε σχέση με το παρελθόν. Το καλοκαίρι μεγάλος αριθμός αυτοκινήτων εισέρχονται παράνομα και σταθμεύουν στο δάσος και στην παραλία μεγιστοποιώντας τον κίνδυνο πυρκαγιάς και την ρύπανση από σκουπίδια. Στον αιγιαλό, τα υπάρχοντα αυθαίρετα κτίσματα που δημιουργούν κίνδυνο πυρκαγιάς στο δάσος με επικίνδυνες βενζινογεννήτριες, εξακολουθούν να στεγάσουν ταβέρνες και μπαρ. Τα καταστήματα αυτά αποχετεύουν παράνομα λύματα στην θάλασσα του Εθνικού Πάρκου, όπου κολυμπούν χιλιάδες επισκέπτες. Η τελεσίδικη δικαστική απόφαση που εκδόθηκε το 2005 και τα κηρύσσει κατεδαφιστέα παραμένει ανεκτέλεστη. Οι τοπικές υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για τον έλεγχο των παραβατών, όπως η Αστυνομία, το Διμενικό Σώμα, η Πυροσβεστική Υπηρεσία, η Δασική Υπηρεσία, η Δημοτική Αστυνομία, δεν επεμβαίνουν αποτελεσματικά για τον έλεγχο αυτών των παρανόμων πράξεων.

Ο υγρότοπος διασχίζεται σε όλο το πλάτος του από ένα ασφαλτοστρωμένο δρόμο με σημαντική κυκλοφορία που προκαλεί αναμφισβήτητη όχληση

στα πουλιά και γενικά στο οικοσύστημα. Αν και ο δρόμος δεν εξυπηρετεί ζωτικές ανάγκες, η τοπική κοινωνία αρνείται πεισματικά την πεζοδρόμηση, παρ' όλο που την επιβάλλει η νομοθεσία του Εθνικού Πάρκου.

Το δίκτυο μονοπατιών που επιτρέπει περιήγηση στο Εθνικό Πάρκο και πρόσβαση στα παρατηρητήρια είναι ατελές. Ειδικότερα είναι δύσκολη η πεζοπορία κατά μήκος της ασφαλτοστρωμένης οδού πίσω από το δάσος. Επίσης, δεν έχουν κατασκευαστεί αποχωρητήρια για τους επισκέπτες.

Το πρόγραμμα LIFE, που ανατέθηκε από την Ε.Ε. μετά από μεγάλες προσπάθειες, δεν ολοκληρώθηκε, λόγω ανεπαρκούς στήριξης από την τοπική κοινωνία και διότι δεν καλύφθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ το ποσοστό 50% που αντιστοιχούσε στην εθνική συμμετοχή.

Η βάση του Πολεμικού Ναυτικού εξακολουθεί να λειτουργεί σε ένα περιφραγμένο τμήμα του υγροτόπου. Η αδυναμία πρόσβασης του κοινού σε αυτό το χώρο συμβάλλει σε μια αυξημένη προστασία του οικοσυστήματος, ωστόσο η παρουσία στρατιωτικών δραστηριοτήτων και η ενδεχόμενη χρησιμοποίηση τοξικών ουσιών είναι ασύμβατες με τον χαρακτήρα του Εθνικού Πάρκου.

Τον Ιούλιο του 2006 ο υγρότοπος υπέστη μεγάλη οικολογική υποβάθμιση, με αρνητικές συνέπειες για την υδρόβια βλάστηση και θανάτους απει-

Στις 13 Δεκεμβρίου 2008 ο υγρότοπος είναι σχεδόν ξερός. Διακρίνονται ακόμη οι παράνομες επικωματώσεις που εκτελούνται μέσα στην προστατευόμενη περιοχή.

λουμένων ειδών πτηνών, ιχθύων του γλυκού νερού, αμφιβίων και ασπονδύλων, τα οποία εξαρτώνται από τα προστατευόμενα οικολογικά ενδιαφέροντα του υγροτόπου. Ο βάλτος γλυκού, υφάλμυρου και αλμυρού νερού σχεδόν αποξηράνθηκε προσωρινά, λόγω δολιοφθοράς στις βάνες που ρυθμίζουν την ροή του νερού από την Μακαρία Πηγή προς το Κωπηλατοδρόμιο και τον υγρότοπο, αφού προηγήθηκε παραβίαση της περιφράξης. Προφανής στόχος η αποξήρανση του υγροτόπου, η οποία επιδιώκεται από συγκεκριμένους παράγοντες της περιοχής.

Το Εθνικό Πάρκο και ο Φορέας Διαχείρισής του

Το ζήτημα του Σχινιά, που έρχεται συχνά στην επικαιρότητα κατά τα τελευταία 12 έτη, εξελίχθηκε κατά τις ακόλουθες χρονικές φάσεις:

- 1996-1999: μελέτες χωροθέτησης και περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Κωπηλατοδρομίου
- 1999-2001: συζητήσεις, αντιδράσεις και κινητοποιήσεις κατά του έργου, κήρυξη του Εθνικού Πάρκου
- 2001-2003: εφαρμογή των μελετών, κατασκευή του τεχνικού έργου, έγκριση σχεδίου διαχείρισης και δημιουργία Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου
- 2003-2008: αναβάθμιση του βιοτόπου, δυσκολίες

ανάπτυξης του Πάρκου, μειωμένο ενδιαφέρον για το αρχικό όραμα από την κυβέρνηση και αρνητικές αντιδράσεις από μέλη της τοπικής κοινωνίας, πραγματοποίηση κάποιων έργων βελτίωσης και προστασίας, υποβάθμιση ορισμένων υποδομών, σημαντικό ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης, κυρίως των έντυπων, για το Πάρκο.

Η γνωστή μεγάλη διαμάχη για το Κωπηλατοδρόμιο κατέληξε στην ίδρυση Εθνικού Πάρκου, το οποίο συνδέθηκε αναπόσπαστα με την Ολυμπιακή εγκατάσταση. Κηρύχθηκε με Προεδρικό Διάταγμα το 2000, συμπεριλαμβάνοντας και το Ολυμπιακό Κέντρο. Το σχέδιο διαχείρισης και ο κανονισμός λειτουργίας του Πάρκου εγκρίθηκαν το 2001, ο Φορέας Διαχείρισης ιδρύθηκε με Προεδρικό Διάταγμα το 2002, το Διοικητικό Συμβούλιο συστάθηκε τον Ιανουάριο του 2003. Τον Δεκέμβριο του 2003 το Πάρκο χρηματοδοτήθηκε από το ΕΠΠΕΡ (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) για να λειτουργήσει στοιχειωδώς ο Φορέας και να οργανωθεί η διαχείριση των επισκεπτών.

Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου (ΦΟΔΕΠΙΑΣΜ) έχει στόχο την προστασία και ανάδειξη του τοπικού περιβάλλοντος. Μέχρι τώρα λειτούργησε χωρίς προσωπικό, αλλά χρησιμοποιεί εξωτερικούς συνεργάτες για συγκεκριμένες εργασίες, όπου αυτό απαιτείται. Διοικείται από Δι-

Φωτ. Α. Βιδάλης

Η κατάσταση του υγρότοπου στις 26 Οκτωβρίου 2008.

οικητικό Συμβούλιο που έχει συγκροτηθεί με απόφαση του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. Δραστήρια μέλη του Δ.Σ. σήμερα είναι οι Αντ. Νικολόπουλος, Γεώργ. Καζαντζόπουλος, Γεώργ. Σταϊνχάουερ, Δ. Παπακυριακόπουλος, Ευάγγ. Διαμάντης, Ευτ. Καρκάλου, Ιωάν. Ζήσης, Σπ. Πλέσσας.

Ο Φορέας, στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του, φροντίζει για την υλοποίηση των αναγκαίων έργων, την λειτουργία και φύλαξη του Εθνικού Πάρκου. Παράλληλα, οφείλει να προωθήσει νομικές ενέργειες κατά των παρανομούντων αλλά και να υπερασπίζεται το Εθνικό Πάρκο από ενέργειες όσων επιδιώκουν να το υπονομεύσουν, όπως π.χ. οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί της περιοχής. Παρά τις πολλαπλές αντιδράσεις, ο Φορέας Διαχείρισης προσπαθεί να προασπίζει την υπόσταση του Εθνικού Πάρκου απέναντι σε κακόβουλα συμφέροντα, οπισθοδρομικές νοοτροπίες και την υπάρχουσα αδιαφορία προς το περιβάλλον.

Ο ΦΟΔΕΠΑΣΜ έχει λειτουργήσει επί 5 έτη, με χρηματοδότηση 220.000 ευρώ από το ΕΠΠΕΡ και δωρεάν υποστήριξη από το ΕΜΠ. Η φύλαξη του Πάρκου πραγματοποιήθηκε επί ένα χρόνο (2006-2007), είχε προβλεφθεί από το ΕΠΠΕΡ κονδύλι 150.000 ευρώ, που αντιστοιχεί σε αμοιβή δύο φυλάκων σε 24ωρη βάση. Για την προμήθεια εξοπλισμού όπως η αγορά τζιπ, για επικοινωνιακές δράσεις και για παρακολούθηση του περιβάλλοντος είχε προβλεφθεί ποσό μέχρι 125.000 ευρώ. Για το βασικό έργο διαμορφώσεως του Εθνικού Πάρκου: «Διαχείριση επισκεπτών και ερμηνεία περιβάλλοντος» είχε προβλεφθεί κόστος μελέτης και κατασκευής μέχρι 750.000 ευρώ. Πρόσφατα εγκρίθηκε μικρή πρόσθετη χρηματοδότηση περίπου 250.000 ευρώ από το ΕΠΠΕΡ για την πρόσληψη φυλάκων και προσωπικού υποστήριξης. Το Εθνικό Πάρκο έχει επίσης χρηματοδοτηθεί με μικρά ποσά από την ΤΕΔΚΝΑ και το ΕΤΕΡΠΣ.

Χρησιμοποιώντας την ανωτέρω χρηματοδότηση, ο ΦΟΔΕΠΑΣΜ έχει πραγματοποιήσει για το Εθνικό Πάρκο τις ακόλουθες ενέργειες:

- Εκπόνηση κατευθυντήριου σχεδιασμού για το έργο «Διαχείριση επισκεπτών και ερμηνεία περιβάλλοντος», το οποίο ενέκριναν και επέβλεψαν οι αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ. Ανάθεση και πραγματοποίηση του έργου σχεδόν στο σύνολό του, παρά τις μεγάλες δυσκολίες από τις καθυστερήσεις στις εκταμιεύσεις, από αντιδράσεις τοπικών παραγόντων και του Συνεταιρισμού Δικαστών Εισαγγελέων, καθώς και από άρνηση του αρμόδιου Λιμεναρχείου να ανανεώσει την απαραίτητη άδεια.

- Σύνταξη και έγκριση 4 Κανονισμών Λειτουργίας του ΦΟΔΕΠΑΣΜ

- Παρεμβάσεις στο Συμβούλιο της Επικρατείας και άλλες νομικές ενέργειες για την μείωση των αυθαιρεσιών στο δάσος και την παραλία, ενέργειες για την αντιμετώπιση δολιοφθορών στο σύστημα τροφοδότησης του υγρότοπου από τα νερά του Κωπηλατοδρομίου, υπεράσπιση του Εθνικού Πάρκου από δικαστικές ενέργειες διαφόρων αντιτιθέμενων στην προστασία του περιβάλλοντος, εξώδικες δηλώσεις προς το Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ, άλλα υπουργεία και την Περιφέρεια Αττικής για την υλοποίηση των υποχρεώσεων τους προς το Εθνικό Πάρκο, ειδικότερα για την λειτουργία της πυρόσβεσης, την κατασκευή των υδραυλικών παρεμβάσεων και της βόρειας περιφερειακής οδού, καθώς επίσης για την εκτέλεση των επτά αμετάκλητων αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας που έκριναν παράνομα και κατεδαφιστέα τα καταστήματα που λειτουργούν στο δάσος και την παραλία του Εθνικού Πάρκου κ.λπ.

- Άσκηση πιέσεων προς όλους τους αρμόδιους για την λειτουργία του αυτόματου συστήματος πυρόσβεσης του δάσους, που κατασκευάστηκε μαζί με το Κωπηλατοδρόμιο, αλλά δεν έχει χρησιμοποιηθεί ούτε συντηρηθεί μέχρι σήμερα.

- Έγκριση και μερική υλοποίηση 3ετούς προγράμματος LIFE για βιώσιμο τουρισμό.

- Φύλαξη του Εθνικού Πάρκου επί ένα έτος, με χρησιμοποίηση ειδικού τζιπ που αγοράστηκε από τον ΦΟΔΕΠΑΣΜ

■ Υποστήριξη εθελοντικών προγραμμάτων που πραγματοποιούνται στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου και περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων καθαρισμό του δάσους από απορρίμματα

■ Καθαρισμό του πευκοδάσους από όγκους ξερών κλαδιών που συσσωρεύσε η χιονόπτωση του 2004

■ Καθαρισμό του υγροτόπου από συσσωρευμένα μπάζα

■ Επικοινωνιακές δράσεις, με διεξαγωγή έρευνας κοινού στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου και συνεντεύξεων με κατοίκους της περιοχής, δημιουργία λογοτύπου και έκδοση ενημερωτικών εντύπων. Συνεντεύξεις Τύπου και εκστρατεία ενημέρωσης με δεκάδες σχετικές δημοσιεύσεις στον Τύπο, αναφορές σε ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα

■ Ένταξη του Πάρκου στο Europarc Federation

■ Συνεργασία με ΔΕΕΑΠ – ΥΠΕΧΩΔΕ για το έργο πλήρους αποξήλωσης της πρώην αμερικανικής βάσης και περιβαλλοντικής αποκατάστασης του χώρου

■ Συνεργασία με ΟΕΟΑ Αθήνα 2004 για το έργο βιολογικής καταπολέμησης των κουνουπιών το 2004, προσπάθειες για την συνέχιση του έργου

■ Προσπάθεια ένταξης της περιοχής του Εθνικού Πάρκου στην επόμενη φάση κτηματογράφησης από το Εθνικό Κτηματολόγιο, με στόχο καλύτερη προστασία και πραγματοποίηση ορισμένων απαλλοτριώσεων στο μέλλον.

Με το έργο «Διαχείριση επισκεπτών και ερμηνεία περιβάλλοντος» έχουν κατασκευαστεί υποδομές που στοχεύουν στη διαμόρφωση χώρου φιλικού για τον επισκέπτη, στη διευκόλυνση πεζοπορίας και παρατήρησης της φύσης, στον περιορισμό των Ι.Χ., στην οργάνωση της κίνησης λεωφορείων. Το έργο ειδικότερα περιλαμβάνει:

■ Σχεδιασμό και σήμανση μονοπατιών πεζοπορίας

■ Υποδομές για τον περιορισμό

Φωτ. Α. Βιδάλης

26/10/2008

Φωτ. Ν.Πέτρου

15/11/2008

Φωτ. Α. Βιδάλης

27/12/2008

Ναγομουγκάνα

Λευκοτσικνιάς

Φωτ. Ν.Πέτρου

της κίνησης και της ταχύτητας των αυτοκινήτων στο δάσος, την παραλία και τον υγρότοπο.

- Κατασκευή 5 παρατηρητηρίων, 4 εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης επισκεπτών στην παραλία και φυλακίου στην είσοδο του Πάρκου

- Τοποθέτηση οροσήμενων του Πάρκου

Ο ΦΟΔΕΠΙΑΣΜ έχει εκπονήσει ένα φιλόδοξο πρόγραμμα έργων και δράσεων για το μέλλον. Περιλαμβάνει την πρόσληψη προσωπικού φύλαξης, την πραγματοποίηση μικρών έργων συντονισμένης καθημερινής φροντίδας του Εθνικού Πάρκου, την συντήρηση και λειτουργία του αυτόματου συστήματος πυρόσβεσης, την κατασκευή της περιφερειακής οδού, την υλοποίηση υδραυλικών παρεμβάσεων, την κατασκευή υποδομής για την πρόσβαση ατόμων με αναπηρία στο δάσος, στη θάλασσα και στον υγρότοπο, την κατασκευή ειδικής σιδηροτροχιάς για ποδήλατα, την λειτουργία συστήματος μεταφορών σταθερής τροχιάς για μαζική μετακίνηση των επισκεπτών, την βιολογική καταπολέμηση των κουνουπιών, την λειτουργία συστήματος διαλογής των απορριμμάτων στην πηγή με ανακύκλωση και κομποστοποίηση, την κτηματογράφηση ορισμένων κρίσιμων εκτάσεων με στόχο μελλοντικές απαλλοτριώσεις, καθώς και την επιστημονική παρακολούθηση του περιβάλλοντος στο Εθνικό Πάρκο.

Ωστόσο, η ανεπάρκεια χρηματοδότησης και πολιτικής στήριξης από την πολιτεία εμποδίζει την ανάπτυξη των σχεδίων του ΦΟΔΕΠΙΑΣΜ. Οι λίγοι που συνεισφέρουν στις δράσεις του ή τάσσονται στο πλευρό του περιβάλλοντος συχνά ανήμποροι τους εχθρούς του περιβάλλοντος να προωθούν ακάθεκτοι τις επιδιώξεις τους, ενώ το κράτος αρνείται ουσιαστική χρηματοδότηση του Πάρκου και οι κεντρικές και τοπικές υπηρεσίες του διοικητικού μηχανισμού και της αυτοδιοίκησης παραμένουν αδρανείς έναντι συνεχών σοβαρών παραβιάσεων του νόμου.

Η 5χρονη εμπειρία του ΦΟΔΕΠΙΑΣΜ οδηγεί σε προβληματισμό κατά πόσον το πείραμα των Φορέων Διαχείρισης πρέπει να συνεχιστεί. Η αρχική ιδέα ήταν να δημιουργηθούν ενδιάμεσοι οργανισμοί προστασίας, ώστε να γίνονται γόνιμες προσπάθειες διαμεσολάβησης μεταξύ Κράτους και τοπικών κοινωνιών. Ωστόσο, οι οργανισμοί αυτοί είναι υπερβολικά αδύναμοι, όταν αντιμετωπίζουν πολιτική αδιαφορία και μεγάλη έλλειψη χρηματοδότησης. Καταλήγουν τελικά να χρησιμεύουν ως άλλοθι για τις κρατικές υπηρεσίες που δεν επιθυμούν να αντιπαρατεθούν με τους καταστροφείς του περιβάλλοντος. Μήπως λοιπόν είναι καιρός να συζητηθεί η επιστροφή σε ένα αυστηρό συγκεντρωτικό μοντέλο προστασίας της φύσης, όπως ήταν παλιά η Δασική Υπηρεσία και όπως, εξ άλλου, συμβαίνει στις περισσότερες χώρες του κόσμου;

Φωτ. Ν.Πέτρου

Προοπτικές του Εθνικού Πάρκου

Με σωστή διαχείριση και δημιουργία κατάλληλων υποδομών, το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα μπορεί να αποτελέσει διέξοδο για εκατοντάδες χιλιάδες φυσιολάτρες κατοίκους της Αττικής. Εκεί θα βρύνουν ένα χώρο καλαίσθητο και λειτουργικό, με ήπιες δραστηριότητες όπως πεζοπορία, ποδηλασία, κολύμπι, γνωριμία με τη Φύση, παρατήρηση πουλιών, περιβαλλοντική εκπαίδευση. Ο Σχινιάς είναι πολύ ελκυστικός και για οικογένειες με μικρά παιδιά, για ανθρώπους μεγάλης ηλικίας, όπως και για άτομα μειωμένης κινητικότητας, διότι οι πολύ μικρές κλίσεις του εδάφους διευκολύνουν την μετακίνηση με τα πόδια, με ποδήλατο ή με καροτσάκι. Τα άτομα με αναπηρία σπάνια έχουν την δυνατότητα επαφής με τη φύση και ο Σχινιάς είναι από τα ελάχιστα Εθνικά Πάρκα με επίπεδες εκτάσεις. Όλα αυτά όμως προϋποθέτουν υψηλή ποιότητα φυσικού περιβάλλοντος, κατάλληλα έργα για τους επισκέπτες, καθαριότητα, αυστηρό αποκλεισμό του Ι.Χ. και δραστηριοτήτων που προκαλούν ρύπανση, θόρυβο, οπτική ενόχληση.

Η εφαρμογή των σχεδίων προστασίας δυσκολεύει από την νοοτροπία των κατοίκων της περιοχής. Πολλοί διαμαρτύρονται κατά του Πάρκου, επειδή διαφωνούν με τους περιορισμούς του Ι.Χ. και της δόμησης ή ενοχλούνται από την αποκατάσταση του έλους. Το Κωπηλατοδρόμιο, το οποίο είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με το Πάρκο και δυναμικά θαυμάσιος χώρος αναψυχής, παραμένει σε σχετική αδράνεια, είναι κλειστό για το κοινό αντί να αναπτύσσει δραστηριότητες αναψυχής και επομένως δεν δικαιώνει τις προσδοκίες των κατοίκων.

Η κυβέρνηση δεν υλοποιεί τους ανεκπλήρωτους περιβαλλοντικούς όρους του έργου. Πάντως, το προβλεπόμενο κόστος για να γίνει το Εθνικό Πάρκο λειτουργικό δεν είναι πολύ υψηλό. Περιλαμβάνει ως ελάχιστες ετήσιες δαπάνες μερικές εκατοντάδες χιλιάδες Ευρώ (συντήρηση, πυρόσβεση, βιολογική καταπολέμηση κουνουπιών, φύλαξη Πάρκου, λειτουργία ΦΟΔΕΠΑΣΜ) και εφ' άπαξ επενδύσεις της τάξεως των 10 εκατομμυρίων Ευρώ, κυρίως για την υλοποίηση των περιβαλλοντικών όρων. Πρέπει να ληφθεί υπ' όψη ότι η μεγάλη αναμενόμενη επισκεψιμότητα του Πάρκου θα δημιουργήσει αξιόλογες δυνατότητες χρηματοδότησης της λειτουργίας του, μέσω εισιτηρίου ή προσφοράς υπηρεσιών, ενώ και η εκμετάλλευση του Ολυμπιακού Κέντρου μπορεί να αποδειχθεί οικονομικά προσοδοφόρα. Πρόσθετο τεράστιο έμμεσο οικονομικό κέρδος θα ήταν το όφελος που θα αποκομίσουν το περιβάλλον και η κοινωνία της Αττικής από μια ουσιαστική λειτουργία του Εθνικού Πάρκου. ■

Φωτ. Ν. Πέτρου

Ταϊχλοποταμίδα

Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης για τους κατοίκους της Αττικής που θέλουν να χαρούν τη φύση.

Φωτ. Α. Βιδάλης

Οι σαύρες της Ελλάδας

Σαύρες ντόπιες και σαύρες επισκέπτριες

Κείμενο: Αντιγόνη Καλιοντζοπούλου
Φωτογραφίες: Βαγγέλης Παράβας

Κονάκια, σαμιαμίδια, μολυντήρια, κλινανταράκια, βουτράκια, λιακόνια, γουστέρες, σαυρόφιδα, δρεπάνουρες, τσαπερδόνες, σιλιβούτια, χρυσοφυλίδες, κολισαύρες, τσαπίδες, σκουσκούρες, λιβαδόσαυρες, αμμόσαυρες, ζοβραχίδες, τρανόσαυρες, κολοσταυρίδες, τσαπέκοι, σαλαβρίγια, σπελεχοί, ψωριάρια, σιλιούδια... Η ποικιλία ονομάτων που χρησιμοποιούνται στα διαφορετικά μέρη της Ελλάδας για να περιγράψουν κάποιο είδος σαύρας ξεπερνά κατά πολύ τον ήδη μεγάλο αριθμό ειδών που υπάρχουν στη χώρα μας. Όταν μιλάμε για σαύρες, στην πραγματικότητα αναφερόμαστε σε ζώα με αρκετά διαφορετικά χαρακτηριστικά: τα σαμιαμίδια (Gekkonidae), οι χαμαιλέοντες (Chamaeleonidae), τα κροκοδειλάκια (Agamidae), οι άποδες σαύρες (Anguidae), οι σκίνκιδες (Scincidae) και οι πραγματικές σαύρες (Lacertidae) απαρτίζουν τις έξι οικογένειες σαυρών που συναντάμε στην Ελλάδα και περιλαμβάνουν συνολικά 32 διαφορετικά είδη.

Ανάμεσα σε αυτά τα είδη υπάρχουν σαύρες με τέσσερα άκρα, άλλες με άκρα που έχουν ατροφήσει και μικρύνει σε μέγεθος (μέλη της οικογένειας Scincidae) και σαύρες που έχουν χάσει τελείως τα άκρα τους και συχνά συγχέονται με φίδια (μέλη της οικογένειας Anguidae και ο οφίομορος). Ακόμη, μεταξύ των ελληνικών σαυρών μπορεί κανείς να βρει νυκτόβια είδη, όπως είναι τα περισσότερα σαμιαμίδια, είδη που ζουν αποκλειστικά στα δέντρα, όπως οι χαμαιλέοντες, είδη με εξαιρετικά κρυπτικό τρόπο ζωής, όπως ο οφίομορος και το κονάκι, αλ-

λά και είδη που προτιμούν να ζουν κοντά στον άνθρωπο, όπως η τοιχόσαυρα. Όλες οι σαύρες, ωστόσο, χωρίς καμία εξαίρεση, είναι εκτόθερμα ζώα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν μπορούν να ρυθμίσουν ενεργά τη θερμοκρασία του σώματός τους και εξαρτώνται άμεσα από τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Κατά τη διάρκεια της ημέρας, οι σαύρες, όπως και όλα τα ερπετά, εκτίθενται στον ήλιο προκειμένου να αυξήσουν τη θερμοκρασία του σώματός τους στο επίπεδο που τους επιτρέπει να είναι δραστήριες, αλλά αναγκάζονται να αποσυρθούν στη σκιά όταν κάνει πολύ ζέστη, για να προστατευτούν από την υπερθέρμανση. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα, πολλές από αυτές παραμένουν ανενεργές, όταν η θερμοκρασία του περιβάλλοντος είναι ιδιαίτερα χαμηλή, αλλά μπορούν να δραστηριοποιηθούν ανά πάσα στιγμή, αν η θερμοκρασία ανέβει αρκετά. Τα διαφορετικά είδη είναι ενεργά σε διαφορετικές θερμοκρασίες και ρυθμίζουν τις ώρες δραστηριότητάς τους ανάλογα με αυτές.

Σε αναλογία με την αυξημένη πολιτιστική ποικιλότητα που χαρακτηρίζει τον ελλαδικό χώρο σαν αποτέλεσμα της διασταύρωσης διαφορετικών ιστορικών επιρροών, συναντάμε στην Ελλάδα μια εκπληκτική ποικιλία ερπετών, μεταξύ των οποίων οι σαύρες αποτελούν αναμφισβήτητα την πιο πολυάριθμη ομάδα. Λόγω της θέσης της ως σταυροδρόμι τριών ηπείρων –της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής–, η χώρα μας συγκεντρώνει ερπετολογικά στοιχεία πολύ διαφορετικών προελεύσεων. Ταυτό-

Κροκοδειλάκι
(*Laudakia stellio*):
Το κροκοδειλάκι είναι μία από τις πιο περιέργες και εύκοιλα αναγνωρίσιμες σαύρες της Ελλάδας. Το άγριο δέρμα της, χαρακτηριστικό της οικογένειας Agamidae, της οποίας είναι ο μοναδικός αντιπρόσωπος στη χώρα μας, της επιτρέπει να επιβιώνει σε μέρη με σχετικά ξηρό κλίμα χωρίς να κινδυνεύει να αφυδατωθεί.

Χρυσοφυλίδα (σαύρα της Μήλου, *Podarcis milensis*): Αυτή η μικρή σαύρα είναι ενδημική της Ελλάδας και η παγκόσμια περιοχική εξάπλωσής της εντοπίζεται στο νησιωτικό σύστημα της Μήλου, που περιλαμβάνει ακόμη την Κίμωλο, την Πολύαιγο, την Αντίμηλο και τις νησίδες Φαίλονέρα, Βελιπούλια και Ανάνες. Είναι αδελφό είδος της σαύρας της Σκύρου και μαζί με αυτήν φαίνεται να διαφοροποιήθηκε στον ελληνικό χώρο πριν από περίπου επτά εκατομμύρια χρόνια. Στα περισσότερα από τα νησιά όπου κατοικεί, η χρυσοφυλίδα μάχεται για την επιβίωση της με την επίσης ενδημική οχιά της Μήλου (*Macrovipera schweizeri*).

χρονα, η ιδιαίτερη γεωφυσική μορφολογία της, με τα ψηλά βουνά, την εκτενή ακτογραμμή και την πληθώρα νησιών, δημιουργεί μια εξαιρετική ποικιλία κλιματικών συνθηκών και τύπων βλάστησης που με τη σειρά τους συνεισφέρουν στην αυξημένη βιοποικιλότητα που χαρακτηρίζει τη χώρα μας.

Στις σαύρες, αυτά τα τετράποδα ερπετά σχετικά μικρού μεγέθους, μπορούμε να βρούμε στοιχεία όλων των παραπάνω επιρροών. Ευρωπαϊκά είδη, όπως η τοιχόσαυρα (*Podarcis muralis*) και το κονάκι (*Anguis fragilis*), εισχωρούν στον ελληνικό χώρο από τα βόρεια. Εμφανής είναι επίσης η παρουσία ειδών που επιβίωσαν στο νότιοευρωπαϊκό καταφύγιο της Βαλκανικής Χερσονήσου κατά τη διάρκεια των παγετώνων, και συχνά συναντούν στην Ελλάδα το νοτιότερο άκρο της εξάπλωσής τους. Χαρακτηριστικά βαλκανικά είδη σαυρών είναι το σαυρόφιδο (*Pseudopus apodus*), η κερκυραϊκή σαύρα (*Algyroides nigropunctatus*) και το σιλιβούτι (*Podarcis erhardii*). Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου συχνά συγκεντρώνουν τους μοναδικούς νησιωτικούς πληθυσμούς ασιατικών ειδών, όπως η σαύρα της Ικαρίας (*Anatololacerta oertzeni*) και η σαύρα της Σάμου (*Anatololacerta anatolica*), που προέρχονται από την

Τουρκία, η χρυσόσαυρα (*Trachylepis aurata*), με αρχικούς τόπους καταγωγής την Τουρκία, τη Μέση Ανατολή, τον Καύκασο, το Ιράν και το Πακιστάν, και ο οφίσωψ (*Orphisops elegans*), που εκτός από την Τουρκία, την Κεντρική Ασία και τα παράλια της Αιγύπτου, συναντάται επίσης στη Θράκη και τα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου. Τέλος, στην Ελλάδα ζουν αρκετά είδη αφρικανικής προέλευσης, όπως ο αφρικανικός χαμαιλέοντας (*Chamaeleo africanus*), του οποίου ο μοναδικός βαλκανικός πληθυσμός βρίσκεται στην Πελοπόννησο, το κλινανταράκι (*Tarentola mauritanica*), που πιθανώς εξαπλώθηκε στην Ελλάδα και τις περισσότερες μεσογειακές χώρες μέσω εμπορικών ταξιδιών και άλλων ανθρώπινων δραστηριοτήτων, και το λιακόνη (*Chalcides ocellatus*).

Παράλληλα, λόγω της γεωφυσικής ποικιλομορφίας της, η Ελλάδα προσφέρει τις κατάλληλες συνθήκες για την εμφάνιση ενδημικών ειδών. Πολλά είναι τα είδη σαυρών που διαφοροποιήθηκαν σε ελληνικά νησιά και δεν υπάρχουν πουθενά αλλού στον κόσμο, όπως είναι οι συγγενικές σαύρες της Σκύρου (*Podarcis gaigeae*) και της Μήλου (*Podarcis milensis*). Επίσης, στα ελληνικά νησιά βρίσκουμε διαφοροποιημένες μορφές (υποείδη) σαυρών με ευρύτε-

Σιλιβούτι (*Podarcis erhardii*): Το σιλιβούτι είναι ίσως η πιο κοινά συναντούμενη μικρή σαύρα, κυρίως στα ελληνικά νησιά αθήλα και στην Ηπειρωτική Ελλάδα, όπου έχει διαφοροποιηθεί σε έως και 28 διαφορετικές ποικιλίες (υποείδη). Αν και εξαπλώνεται στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας μας, οι νησιωτικοί πληθυσμοί της ίσως κινδυνεύουν από την ανεξέλεγκτη εισαγωγή και αύξηση των γατών.

ρη εξάπλωση, που απομονώθηκαν και εξελίχθηκαν αποκλειστικά στον ελληνικό χώρο. Εκτός από τα νησιά, πολλά ενδημικά είδη βρίσκουμε και στην Πελοπόννησο, που λόγω της γεωλογικής της ιστορίας και των κλιματικών συνθηκών επέτρεψε την απομόνωση και διαφοροποίηση διαφορετικών ειδών. Το κονάκι της Πελοποννήσου (*Anguis cephalonicus*), η μοραϊτόσαυρα (*Algyroides moreoticus*), η ελληνική σαύρα (*Hellenolacerta graeca*) και η πελοποννησιακή γρουστέρα (*Podarcis peloponnesiaca*) είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα σαυρών που εξαπλώνονται αποκλειστικά στην Πελοπόννησο και κάποια νησιά του Ιονίου Πελάγους.

Lacerta trilineata

Αν και πολυάριθμες και σχεδόν πανταχού παρούσες, οι σαύρες δεν έχουν προσελκύσει πολιτιστικά το ενδιαφέρον που συναντάμε σε άλλα ερπετά. Σε αντίθεση με τα φίδια, που αποτελούν κεντρικές μορφές τόσο στην αρχαιοελληνική μυθολογία όσο και στις παραβολές της χριστιανικής θρησκείας, οι σαύρες σπάνια εμφανίζονται στην ελληνική παράδοση. Παρόλα αυτά, επιζούν μέχρι τις μέρες μας κάποιοι λαϊκοί μύθοι και προκαταλήψεις. Για παράδειγμα, το λιακόνη στην Κρήτη λανθασμένα θεωρείται από πολλούς δηλητηριώδες. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει κανένα δηλητηριώδες είδος σαύρας στη χώρα μας, ενώ και παγκόσμια μετρημένα είναι τα είδη που παρουσιάζουν κάποια τοξικότητα, συνήθως λόγω των δερματικών τους εκκρίσεων. Από την άλλη, τα μολυντήρια, που συχνά εμφανίζονται στους τοίχους των σπιτιών

τα καλοκαιρινά βράδια, θεωρούνται σε κάποιες περιοχές της Ελλάδας σημάδι καλοτυχίας και σε άλλες ακριβώς το αντίθετο. Αν μη τι άλλο, οι μικροσκοπικές αυτές σαύρες μας απαλλάσσουν από τα ενοχλητικά κουνούπια, που αποτελούν μία από τις βασικές τροφές τους.

Η έλλειψη προκαταλήψεων σε ό,τι αφορά τις σαύρες αντικατοπτρίζεται και στην γενικότερη απουσία φόβου ή ενδιαφέροντος από τη μεριά των ανθρώπων. Οι περισσότερες σαύρες περνούν τις περισσότερες φορές σχεδόν απαρατήρητες και κατά συνέπεια δεν προκαλούν φόβο στον άνθρωπο ούτε γίνονται αντικείμενο καταδίωξης, όπως συμβαίνει με τα φίδια. Έτσι, οι σαύρες σπάνια κινδυνεύουν άμεσα από τον άνθρωπο. Παρόλα αυτά, οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπορούν να έχουν δραστικό αντίκτυπο στη ζωή αυτών των μικρών ερπετών. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, πολλά είναι τα είδη που εξαπλώθηκαν σε νέες περιοχές κατά τη διάρκεια των τελευταίων χιλιετιών, είτε κατά λάθος μέσω των εμπορικών ταξιδιών, όπως ο αφρικανικός χαμαιλέοντας (*Chamaeleo africanus*) και το κλινανταράκι (*Tarentola mauritanica*), είτε εσκεμμένα ως κατοικίδια ζώα, όπως το κροκο-

Οφίσωψ (*Ophisops elegans*, αριστερά) και αβλήφαρος (*Ablepharus kitaibelii*, δεξιά): Αυτές οι δύο μικρές σαύρες, αν και ανήκουν σε διαφορετικές οικογένειες, έχουν ένα κοινό και αρκετά παράξενο χαρακτηριστικό: τα μάτια τους δεν καλύπτονται από βλεφαρά, όπως εκείνα των περισσότερων σαυρών. Αυτό το χαρακτηριστικό είναι τόσο ιδιαίτερο, που τους δίνει και τα επιστημονικά τους ονόματα, αβλήφαρος και οφίσωψ, δηλαδή σαύρα χωρίς βλεφαρά και σαύρα με μάτια φιδιού.

δειλάκι (*Laudakia stellio*), που πρόσφατα εισήχθη στη Θεσσαλονίκη και φαίνεται να εξαπλώνεται στη γύρω περιοχή. Από την άλλη, συχνά εκθέτουμε τις σαύρες σε κίνδυνο χωρίς να το καταλαβαίνουμε. Για παράδειγμα, οι οικιακές και αδέσποτες γάτες που έχουν καταλήξει να αποτελούν σύμβολο των ελληνικών νησιών, έχουν εισαχθεί σε αυτά τα νησιά από τον άνθρωπο και οι πληθυσμοί τους μεγαλώνουν συνεχώς λόγω της συμπάθειας που προκαλούν σε ντόπιους και τουρίστες. Όντας ξενόφερτοι θηρευτές, οι γάτες συχνά τρέφονται με σαύρες ή τους επιτίθενται απλώς από ένστικτο απειλώντας την επιβίωση ενδημικών νησιωτικών σαυρών, μοναδικών στον πλανήτη. Ακόμη, όπως συμβαίνει με τα περισσότερα ζώα, οι σαύρες συχνά κινδυνεύουν από την καταστροφή των οικοσυστημάτων και μικροενδιαιτημάτων όπου ζουν εξαιτίας των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Τέλος, η κλιματική αλλαγή που επηρεάζει όλο τον πλανήτη αναμένεται να έχει δραστικό αντίκτυπο στις σαύρες αλλά και όλα τα ερπετά. Αν και τείνουμε να πιστεύουμε ότι τα ερπετά «αγαπάνε τη ζέστη», αφού συχνά τα βλέπουμε να λιάζονται σε πέτρες και τοίχους, στην πραγματικότητα το καθένα από αυτά έχει μια συγκεκριμένη και καλά ρυθμισμένη θερμοκρασία δραστηριότητας, την οποία, όπως αναφέραμε προηγουμένως, δεν μπορεί να ρυθμίσει ενεργά, αλλά εξαρτάται για αυτό από τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Η αλλαγή των κλιματικών συνθηκών που παρατηρείται στον πλανήτη μας, πιθανώς θα επηρεάσει με μη αναστρέψιμο

τρόπο τις σαύρες και όλα τα ερπετά, αναγκάζοντάς τα να ζουν σε θερμοκρασίες διαφορετικές από αυτές στις οποίες έχουν προσαρμοστεί εδώ και χιλιετίες, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσουν, εκτός των άλλων, σοβαρά προβλήματα δραστηριότητας και αναπαραγωγής. ■

Σαμιαμίδι (*Cyrtopodion kotschyi*): Τα σαμιαμίδια είναι κυρίως νυκτόβια ζώα και έχουν ειδικά διαφοροποιημένες πατούσες και δάχτυλα, που τους επιτρέπουν να σκαρφαλώνουν με μεγάλη ευθυγία σε κάθετες και λείες επιφάνειες. Αν και στην Ελλάδα άλλοι τα θεωρούν σημάδι τύχης και άλλοι ατυχίας, σίγουρα μας απαλλιάσσουν από τα κουνούπια με τα οποία τρέφονται.

Τα μυστικά της πτήσης

κείμενο και φωτογραφίες
του Νίκου Πέτρου

Γιατί πετάνε τα πουλιά; Ποιος είναι ο αξιοθαύμαστος μηχανισμός που τους δίνει την δυνατότητα να κυριεύουν τον αέρα και να ξεφεύγουν από τη βαρύτητα που κρατάει εμάς κολλημένους στο έδαφος;

Η δυνατότητα πτήσης επιτρέπει στα πουλιά να ψάχνουν την τροφή τους σε μεγάλες εκτάσεις αλλά και να πιάνουν την τροφή τους στον αέρα. Τους επιτρέπει να μεταναστεύουν σε μικρές ή μεγάλες αποστάσεις για να εκμεταλλεύονται εποχιακές αυξήσεις τροφής ή να απομακρύνονται από περιοχές που η τροφή λιγοστεύει λόγω κλιματικών συνθηκών. Τους

Νεαρός χρυσαετός σε προσγείωση, δείχνει τις φαρδιές, μεγάλες φτερούγες του.

Τουρλίδα

σφέρουν καμουφλάζ άρα και προστασία από τους θηρευτές, ή μπορεί να χρησιμεύουν για την προσέλκυση του άλλου φύλλου.

Φτερούγες: Τα επιμηκυμένα οστά των πρόσθιων άκρων (βραχιόνιο, κερκίδα, ωλένη και οστά «άκρου χεριού») σχηματίζουν ένα «ικρίωμα» που υποστηρίζει τα κωπαία φτερά. Οι φτερούγες δεν είναι επίπεδες αλλά κυρτές, σαν αεροτομές, και δημιουργούν άνοση όταν το πουλί φτεροκοπάει ή ανεμοπορεί. Σημαντικότερα για την πτήση είναι τα μεγάλα φτερά που καλύπτουν το άκρο χέρι (ονομάζονται πρωτεύοντα) και είναι αυτά που κυρίως διαμορφώνουν το κυρτό σχήμα της φτερούγας.

Αεροδυναμικό σχήμα: Το σώμα των περισσότερων πουλιών είναι επιμήκες για να περιορίζει την αντίσταση του αέρα.

Μικρό σωματικό βάρος: Τα πουλιά έχουν αναλογικά λιγότερα οστά στο σκελετό τους και πολλά από αυτά, ιδιαίτερα στα μεγαλύτερα είδη, είναι κοίλα ώστε να μειώνεται το βάρος τους.

Ισχυρό μυϊκό σύστημα:

Δυνατοί μυς «παράγουν» την ενέργεια που χρειάζεται η πτήση. Οι θωρακικοί μυς, που τραβούν τις φτερούγες προς τα κάτω, είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένοι και αποτελούν το 15-25% του σωματικού

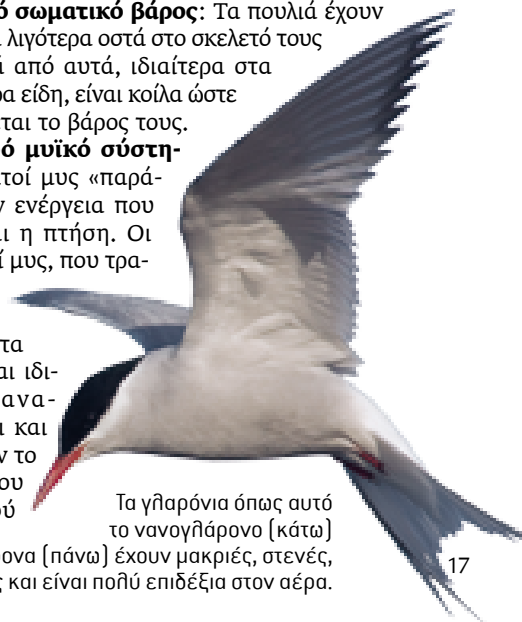
Τα γιλαρόνια όπως αυτό το νανογίλαρο (κάτω)

και τα ποταμογίλαρα (πάνω) έχουν μακριές, στενές, μύτερες φτερούγες και είναι πολύ επιδέξια στον αέρα.

δίνει ακόμα τη δυνατότητα αποφυγής θηρευτών και την εξεύρεση ασφαλών θέσεων φωλιάσματος σε άλλως απρόσιτα σημεία. Προσφέρει τέλος έναν επιπλέον τρόπο (ακροβατικές επιδείξεις στον αέρα) για να προσελκύσουν το ταίρι τους.

Για να πετάξουν τα πουλιά έχουν αναπτύξει πολλές φυσικές προσαρμογές.

Φτερά: Τα φτερά είναι φτιαγμένα από κερατίνη (όπως και τα νύχια μας) και κατατάσσονται σε δύο γενικές κατηγορίες. Τα μεγάλα, «άκαμπτα» φτερά με ράχη που χρησιμεύουν για την πτήση (ερετικά ή κωπαία) και μικρότερα φτερά ή πούπουλα που χρησιμεύουν για κάλυψη του σώματος και μόνωση. Το σχήμα και το χρώμα τους, συμπληρωματικά, προ-

Ψαραετός μεταφέροντας κλαδιά στη φωλιά του.

Υφάντρα που φεύγει από τη φωλιά της.

βάρους του πουλιού. Οι κορακοειδείς μυς, κατά μήκος του πρόσθιου χείλους της φτερούγας, είναι αυτοί που την σηκώνουν προς τα πάνω και φτάνουν το 10-15% του σωματικού βάρους.

Κατανομή βάρους: Τα κυριότερα όργανα και οι περισσότεροι μυς ενός πουλιού βρίσκονται στο κέντρο του σώματός του ώστε να προσφέρουν ισορροπία και σταθερότητα.

Όραση: Τα πουλιά χρειάζονται οξύτατη όραση και μηχανισμούς αντίληψης του χώρου για να μπορούν να κινούνται και να ελίσσονται με ταχύτητα στον αέρα.

Για να πετάξει, το πουλί τραβά με δύναμη τις φτερούγες του προς τα κάτω, χρησιμοποιώντας τους ισχυρούς θωρακικούς μυς, και μετά τις σπρώχνει προς τα πάνω με τους κορακοειδείς μυς. Οι διαδοχικές αυτές κινήσεις ωθούν το πουλί προς τα εμπρός και δημιουργούν ροή του αέρα πάνω και κάτω από τις φτερούγες. Βάσει των νόμων της Φυσικής, το κυρτό σχήμα της φτερούγας δημιουργεί χαμηλότερη πίεση στο πάνω της μέρος και υψηλότερη από κάτω της. Ο συνδυασμός αυτός δημιουργεί

Στεπασετός κατά τη μετανάστευση στα Κύθηρα.

Αργυροπελεκάνος

μια συνιστώσα δύναμη με φορά προς τα πάνω που ονομάζεται «άνωση». Όσο πιο μεγάλη η καμπυλότητα της φτερούγας τόσο πιο μεγάλη και η άνωση, αρκεί να μην εμποδίζεται η ροή του αέρα.

Η ενεργητική πτήση (φτεροκόπημα) καταναλώνει σημαντική ενέργεια, είναι όμως η μόνη εφικτή για τα περισσότερα μικρά πουλιά, λόγω του μικρού μεγέθους των φτερούγων τους. Αντίθετα οι πολύ μεγάλες φτερούγες κάποιων ειδών προσφέρουν μεγάλη άνωση και επιτρέπουν την παθητική πτήση. Τα πουλιά αυτά εκμεταλλεύονται τα ανοδικά θερμικά ρεύματα και κερδίζουν ύψος πετώντας κυκλικά (ανεμοπορία). Κατόπιν γλιστρούν με ακίνητες φτερούγες (πλανάρισμα) και καλύπτουν μεγάλες αποστάσεις χάνοντας σιγά-σιγά ύψος.

Τα πουλιά έχουν διαφορετικές πτητικές ανάγκες, ανάλογα με τον τρόπο ζωής τους και τις αεροδυναμικές συνθήκες του περιβάλλοντός τους, και έχουν προσαρμόσει αντίστοιχα το μέγεθος και το σχήμα των φτερούγων τους. Στα 9.703 καταγεγραμμένα είδη πουλιών διακρίνουμε τέσσερις βασικές κατηγορίες.

Κοντές, στρογγυλεμένες φτερούγες: Είναι ιδανικές για «εκρηκτικό» ξεκίνημα και γρήγορους ελιγμούς, επαρκείς για σχετικά αργή ενεργητική πτήση, αλλά δεν ευνοούν την ανεμοπορία και το αερογλίστρημα. Τέτοιες φτερούγες έχουν τα περισσότερα στρουθιόμορφα και τα δασόβια αρπακτικά όπως το διπλοσάινο.

Μυτερές, μεσαίου μήκους φτερούγες: Αν και πιο αργές στην απογείωση μπορούν να δώσουν απίστευτες ταχύτητες με ενεργητικό φτεροκόπημα και επιτρέπουν κάποιου βαθμού πλανάρισμα. Τέτοιες φτερούγες έχουν τα γεράκια του γένους Falco, οι πάπιες και πολλά παρυδάτια.

Μεγάλες, φαρδιές φτερούγες: Η εκτεταμένη τους επιφάνεια επιτρέπει στα μεγάλα πουλιά να ανεμοπορούν, και να εξοικονομούν ενέργεια αφού δεν

Τα νυκτόβια αρπακτικά έχουν συνήθως φαρδιές στρογγυλεμένες φτερούγες.
Γερακόγλαυκα (επάνω), βαλτόμπουφος (μέση),
χουκουριστής των Ουραλίων (κάτω).

Κηλιδοβούτι

Trivia της πτήσης.

Το βαρύτερο πουλί που πετά: Η ωτίδα του Κόρι (*Ardeotis kori*) της βορειοανατολικής και νότιας Αφρικής ξεπερνά τα 20 κιλά. Δεύτερος υποψήφιος είναι η Ευρασιατική ωτίδα (*Otis tarda*) που πλησιάζει και αυτή τα 20 κιλά.

Η μεγαλύτερη πτήση: Ένα ποταμογλάρονο (*Sterna hirundo*), που δακτυλιώθηκε στη Φινλανδία τον Ιούνιο του 1996, πιάστηκε ξανά στη Βικτωρία της Αυστραλίας τον Ιανουάριο του 1997, έχοντας διανύσει 26.000 χιλιόμετρα (περίπου 200 χιλιόμετρα την ημέρα).

Περισσότερος χρόνος στον αέρα: Τα νεαρά πελαγογλάρονα (*Sterna fuscata*) φεύγουν από τις αποικίες και πλανώνται στις θάλασσες, κατεβαίνοντας περιοδικά μόνο στη επιφάνεια του νερού. Παραμένουν έτσι στον αέρα επί 3-10 χρόνια, και επιστρέφουν στη στεριά ως ενήλικα για να ζευγαρώσουν.

Οι μακρύτερες φτερούγες: Το περιπλανώμενο άλπατρος (*Diomedea exulans*) έχει το μεγαλύτερο άνοιγμα φτερούγων· φτάνει τα 3,5 μέτρα. Πολύ κοντά, με πάνω από 3,2 μέτρα είναι και ο κόνδορας των Άνδεων (*Vultur gryphus*).

Το πιο γρήγορο φτεροκόπημα: Τα κολιμπρί της νότιας Αμερικής χτυπούν τα φτερά τους περισσότερες από 70 φορές το δευτερόλεπτο· μπορούν να πετούν ακίνητα επί τόπου ή και προς τα πίσω. Πιο γρήγορο από όλα είναι το *Heliactin cornuta*, που φτάνει τις 90 φορές το δευτερόλεπτο.

Το μεγαλύτερο ύψος πτήσης: Ένας γύπας του Ρούπελ (*Gyps ruepellii*) συγκρούστηκε με αεροσκάφος, πάνω από το Αμπιτζάν της Ακτής του Ελεφαντοστού το 1973, σε ύψος 37.000 ποδών (περίπου 12.000 μέτρα).

Το πιο γρήγορο πουλί: Αναμφισβήτητος νικητής είναι ο πετρίτης (*Falco peregrinus*)·σε βύθιση από μεγάλο ύψος, όπως όταν καταδιώκει θήραμα ή στις γαμήλιες επιδείξεις του, φτάνει τα 200, ενδεχομένως και τα 260 χιλιόμετρα την ώρα.

Μεθισσοφάγος

χρειάζεται να χτυπούν τις φτερούγες τους. Χαρακτηριστικά είναι τα ανοίγματα μεταξύ των πρωτευόντων (μοιάζουν με τεντωμένα δάχτυλα) που περιορίζουν τους στροβιλισμούς του αέρα και επιτρέπουν πολύ λεπτές διορθώσεις. Τέτοιες φτερούγες έχουν οι γύπες, οι αετοί, οι πελεκάνοι και οι πελαργοί.

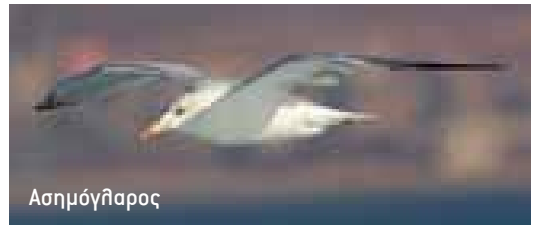
Μακριές, στενές φτερούγες: Επιτρέπουν την ιδανική εκμετάλλευση των μικρών αέριων ρευμάτων που δημιουργούνται πάνω από τους ωκεανούς από την «πρόσκρουση» του αέρα στα κύματα. Τέτοιες φτερούγες, που εξαλείφουν σχεδόν την ανάγκη για ενεργητική πτήση, έχουν πολλά θαλασσοπούλια όπως κάποιοι γλάροι, τα θυελλοπούλια και ιδιαίτερα τα άλμπατρος, που μπορούν να αερογλιστρούν χαμηλά πάνω από το νερό για μεγάλες περιόδους.

Ας μην ξεχνάμε, τέλος, ότι υπάρχουν πουλιά που έχασαν την ικανότητα της πτήσης –είτε γιατί είναι πολύ βαριά, όπως η στρουθοκάμηλος (*Struthio camelus*), είτε γιατί εξελίχθηκαν σε νησιά ή άλλα απομονωμένα περιβάλλοντα όπου δεν υπήρχαν θηρευτές, όπως οι πιγκουίνοι και τα κίβι (*Arteryx australis*)—αλλά και άλλα ζώα που πετούν, όπως τα έντομα και οι νυχτερίδες.

Αρτέμης

Κιρκινέζι

Ασημόγλαρος

Άνοιξη στην Ήπειρο

κείμενο και φωτογραφίες
του Γιώργου Σφήκα

Το Mediterranean Garden Society είναι μια διεθνής οργάνωση που τα μέλη της ζουν σε χώρες γύρω από τη Μεσόγειο αλλά και σε άλλες περιοχές με παρόμοιο κλίμα, όπως η Καλιφόρνια. Στόχος των μελών της οργάνωσης είναι η δημιουργία κήπων με φυτά που ευδοκιμούν στο Μεσογειακό κλίμα. Υπάρχουν επίσης μέλη και σε χώρες με πιο ψυχρότερο κλίμα, που όμως επιδιώκουν και αυτά τη δημιουργία μεσογειακών κήπων στην περιοχή τους. Αρκετά μέλη του M.G.S. είναι και μέλη της Εταιρείας μας. Μεταξύ αυτών και ο γράφων με τη σύζυγό μου Χρυσάνθη.

Κάθε χρόνο το M.G.S. συνηθίζει να κάνει μία ή δύο εκδρομές στην Ελληνική φύση. Την Άνοιξη του 2007 (από 15 έως 21 Μαΐου) πραγματοποιήθη-

Λιβάδι με νάρκισσους στα βουνά του Μετσόβου

κε μία επταήμερη εκδρομή στην Ήπειρο που την οργανώσαμε εγώ και η Χρυσάνθη. Ο καλός καιρός, η ολάνθιστη φύση, οι όμορφοι ξενώνες και το καλό φαγητό συνέβαλαν ώστε η εκδρομή αυτή να στεφθεί με απόλυτη επιτυχία και να μείνει πραγματικά αξέχαστη σε όλους τους συμμετέχοντες.

Το ξεκίνημα έγινε από τη Θεσσαλονίκη κι ακολουθήσαμε την Εγνατία οδό μέχρι σχεδόν τη Μηλιά Μετσόβου. Οι παρυφές του δρόμου ήταν ολάνθιστες με κάθε είδους αγριολούλουδα, άλλα κοινά, όπως οι χιλιάδες παπαρούνες (*Papaver rhoeas*) και άλλα σπάνια, όπως η *Onobrychis viciifolia*. Αργότερα μπήκαμε στα δάση της Πίνδου ηγαίνοντας προς το χωριό Μηλιά. Εκεί βρήκαμε τη *Scutellaria orientalis ssp. pinnatifida* με τα όμορφα μπουκέτα από κίτρινα άνθη καθώς και τη *Saponaria calabrica*, ενώ πιο πάνω σταματήσαμε για να θαυμάσουμε

την πολύχρωμη *Viola epirota* και τους πολλούς ελλέβορους (*Helleborus cyclophyllus*) καθώς και τα όμορφα δασάκια με τα περίφημα ρόμπολα της Πίνδου (*Pinus heldreichii*).

Μετά από στάση στο Μέτσοβο ακολουθήσαμε τον παλιό δρόμο προς Γιάννινα. Στις χαμηλές πλαγιές του όρους Μιτωκέλι, πάνω από τις πηγές της λίμνης, σταθήκαμε αρκετές φορές για να φωτογραφήσουμε το τοπίο και ορισμένα σπάνια φυτά, όπως το *Anthericum liliago* και ο *Astragalus onobrychis* με τις πορφυρές ταξιανθίες καθώς και άλλα πιο κοινά είδη, όπως ο *Centranthus ruber*.

Συνεχίσαμε για τα χωριά του Ζαγορίου, όπου είχαμε επιλέξει να μείνουμε στο χωριό Άνω Πεδιά. Την επομένη το πρωί φύγαμε με το πούλμαν για τα χωριά Βίτσα και Μονοδένδρι, ενώ μια ομάδα ακολούθησε το παλιό μονοπάτι και έφθασε στο Μονοδένδρι με τα πόδια. Από κει πήγαμε ως το μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής, στο χείλος του φαραγγιού του Βίκου, όπου βρήκαμε και φωτογραφήσαμε αρκετά ωραία φυτά, όπως η *Iris germanica*, το τοπικό ενδημικό *Centaurea rawlowskyi*, τη *Valeriana italica*, το *Helianthemum nummularium*, το *Hypericum olympicum* και τη θαυμάσια Πικροκαστανιά (*Aesculus hippocastanum*), ενώ μέσα στο χωριό αφθονούσαν το *Chelidonium majus* και ο *Hyoscyamus niger*.

Μετά το μεσημεριανό φαγητό πήραμε την καινούργια άσφαλτο που οδηγεί ως τη θέση Οξυά ή «Μπαλκόνι του Βίκου». Το μονοπάτι, στο χείλος του γκρεμού, ήταν γεμάτο από υπέροχες εκπλήξεις, όπως η *Ranonda serbica*, η *Fritillaria thessala*, ο *Athamanta macedonica* και πολλά άλλα, ενώ στη διαδρομή, στις άκρες τους δρόμου, φύτρωνε σε αφθονία η *Malcolmia orsiniana* ssp. *angullifolia*.

Την τρίτη μέρα φύγαμε για την Κόνιτσα από όπου μια ομάδα έφυγε ακολουθώντας το μονοπάτι για τη Μονή Στομίου (2.30 ώρες) ενώ οι υπόλοιποι ακολουθήσαμε το χωματόδρομο κοντά στο

Τοπίο στη χαράδρα του Αώου. Φαίνεται το παλιό υδραγωγείο.

Το σπάνιο υποείδος
Anthyllis vulneraria ssp. *rubriflora*

Scutellaria orientalis
ssp. *pinnatifida*

ποτάμι, φωτογραφίζοντας τοπία και μερικά ενδι-
αφέροντα φυτά, όπως η *Achillea fraasii*, η *Aubrietta*
scardica, η *Salvia officinalis*, το *Hypericum rumeliacum*
και η *Arabis alpina*.

Ύστερα με το πούλμαν πήραμε το δρόμο που
από την Κόνιτσα πηγαίνει προς τα χωριά του Σμό-
λικά και φθάσαμε μέχρι το χωριό Ελεύθερο. Η θέα
της χαράδρας του Αώου και των χιονισμένων κο-
ρυφών της Τύμφης με τις μεγαλειώδεις ορθοπλα-
γιές ήταν κάτι το μοναδικό. Εν τω μεταξύ, στη δι-
αδρομή αυτή, βρήκαμε πολλά σημαντικά φυτά,
όπως η *Euphorbia polychroma*, η *Anthyllis vulneraria*
ssp. *rubriflora*, ο *Astragalus pubiflorus* και πολλά άλλα.
Το μεσημέρι συναντηθήκαμε όλοι στο γεφύρι του
Αώου και φάγαμε στην γραφική ταβέρνα Μύλος.

Φεύγοντας από την Κόνιτσα σταματήσαμε στον
ποταμό Βοϊδομάτη στο όμορφο πέτρινο γεφύρι
της Κλειδωνιάβιστας όπου, εκτός από το υπέρο-
χο τοπίο με τα νερά και τα πλατάνια, βρήκαμε και
τη *Ramonida serbica* σε σημαντικούς πληθυσμούς.

Τέταρτη μέρα και η παρέα πετάει κυριολεκτι-
κά. Φεύγουμε για Καλπάκι – Μεσοβούνι – Αρίστη.
Φθάνουμε με το πούλμαν στο χωριουδάκι Βίκος.
Από εκεί οι πιο ζωηροί κατεβαίνουν ως τις πηγές
του Βοϊδομάτη, μέσα στο φαράγγι του Βίκου. Συ-
νεχίζουμε με το πούλμαν το δρόμο που φιδιοσέρ-
νεται πάνω στην πλαγιά για το Πάπιγγο και πη-
γαίνουμε κατ' ευθείαν για τις περίφημες «Οβίρες»,
το μικρό αλλά πολύ ενδιαφέρον φαράγγι με τις λι-
μνούλες που εντυπωσιάζει την παρέα. Στην επι-
στροφή σταματούμε σε κάτι υψώματα, πριν τα Πε-
δινά, γιατί κάποιος είδε ένα Ορχεοειδές. Το αποτέ-
λεσμα ήταν να μείνουμε εκεί γύρω στη μια ώρα.
Μεταξύ των άλλων βρήκαμε και την *Ophrys helenae*,
που θεωρείται αρκετά σπάνιο είδος.

Δευτέρα 19 Μαΐου και παίρνουμε το δρόμο
για Γιάννινα και Μέτσοβο, απ' όπου συνεχίζουμε

Ophrys helenae

Φωτ. Κόλιν Κρος

Η παρέα στα Μετσοβίτικα λιβάδια

προς τη λίμνη και το φράγμα των Πηγών του Αώου, διασχίζοντας τα Μετσοβίτικα λιβάδια. Εκεί μας περίμενε ένας παράδεισος. Τα λιβάδια καταπράσινα. Τα πρόβατα δεν είχαν φθάσει ακόμα από τα χειμαδιά. Οι νάρκισσοι του είδους *Narcissus roeticus* ssp. *radiiflorus* ήταν κυριολεκτικά χιλιάδες, ενώ στις όχθες των ρυακιών η *Caltha palustris* σχημάτιζε χρυσοκίτρινα μπουκέτα. Κάπου- κάπου βρίσκουμε και αρκετές κίτρινες τουλίπες (*Tulipa australis*). Το ταμπλό συμπληρώνεται από «μη με λησμόνει» (*Myosotis*) βερόνικες, θλάσι, ρανούνκουλους και πολλά άλλα λιγότερο εντυπωσιακά είδη. Οι φωτογράφοι της παρέας δεν εννοούν να σταματήσουν. Όμως κάποια στιγμή πρέπει να φύγουμε από αυτό το θεϊκό περιβόλι. Φθάνουμε το μεσημέρι στην Καλαμπάκα και το απόγευμα πηγαίνουμε και στο πρώτο μοναστήρι της περιοχής τη Μονή Ρουσσάνου. Στο χωριό Καστράκι, σύριζα στα πρώτα βράχια

Στις Οβίρες του Πάπιγκου

Malcolmia orsiniana
ssp. *angulifolia*

Fritillaria thessala ssp. ionica

Hypericum rumeliacum

Ο σπώνιος *Astragalus pubiflorus*

Hyoscyamus niger

των Μετεώρων, ερχόμαστε σ' επαφή με τη σπάνια τοπική χλωρίδα. Πρώτο και καλύτερο το *Allium meteoricum* με τα ρόδινα άνθη, που σχηματίζει ολοκληρω χαλιά ανάμεσα στα κροκαλοπαγή βράχια.

Την άλλη μέρα το πρωί, ψάχνοντας για το τοπικό ενδημικό *Centaurea chrysocephala* ανακαλύπτουμε ολάνθιστο τον άγριο Παρθενικό κρίνο (*Lilium candidum*) καθώς και την όμορφη *Silene graeca*. ύστερα φεύγουμε για το μοναστήρι του Μεγάλου Μετεώρου, που εκατοντάδες προσκυνητές από όλες τις ορθόδοξες χώρες το επισκέπτονται καθημερινά. Από και αρχίζει και η επιστροφή μας προς Θεσσαλονίκη, με πρώτη στάση στον πελώριο βράχο της Θεόπετρας, όπου ψάχνουμε χωρίς επιτυχία για το τοπικό ενδημικό *Centaurea kalambakiensis*, όμως πετυχαίνουμε άλλα ενδιαφέροντα φυτά, όπως το *Xeranthemum annuum* και η *Centaurea graeca*.

Συνεχίζοντας για Θεσσαλονίκη, μόλις περνάμε τα Τέμπη στρίβουμε δεξιά και σ' ένα χιλιόμετρο συναντούμε το περίφημο δάσος με τους νερόφραξους (*Fraxinus angustifolia* ssp. *oxycarpa*) που στον υπόροφό του φυτρώνουν χιλιάδες λευκία (*Leucosjum aestivum*) δυστυχώς σε καρποφορία, λόγω εποχής.

Τελευταία στάση για μπάνιο και φαγητό στην απέραντη παραλία των Νέων Πύρων, όπου όλοι ενθουσιάστηκαν από το απέραντο γαλάζιο και τη θαυμάσια κουζίνα. Η Γαλάζια Σημαία κυμάτιζε περήφανα στην αμμουδιά. Όμως η εκδρομή μας δεν τέλειωσε εκεί. Το ίδιο βράδυ είχαμε και αποχαιρετιστήριο γεύμα σε συζαδικο της Θεσσαλονίκης. Και του χρόνου !!!

Aubrieta scardica

Φωτ. Μ. Γκαϊλίχ

Βίδρα: Η ακριβοθώρητη νύμφη των ποταμών

του Μαρτίνου Γκαϊλίχ

Για τους περισσότερους ανθρώπους, η παρατήρηση μιας βίδρας είναι συνήθως ένα τυχαίο γεγονός, παρά αποτέλεσμα συστηματικής προσπάθειας. Κι αυτό διότι, παρότι είναι ένα ευπροσάρμοστο είδος, η βίδρα αποφεύγει τον άνθρωπο.

Είναι άλλωστε ένα μάλλον νυχτόβιο ζώο με ημιυδρόβιες συνήθειες. Κολυμπά με μεγάλη άνεση και ικανότητα, ωστόσο περνά και ένα μεγάλο μέρος του χρόνου της στην ξηρά, συχνά κρυμμένη μέσα στην πυκνή παράχθια βλάστηση. Η βίδρα (*Lutra lutra*) ανήκει στην οικογένεια των Μουσελιδών (*Mustelidae*) στην οποία ανήκουν και η νυφίτσα, η ερμίνα, το κουνάβι, ο ασβός κ.α. Το μέσο βάρος μιας ενήλικης βίδρας είναι 4 - 9 κιλά και το συνολικό μήκος του σώματός της είναι 80 - 130 εκατοστά. Τρέφεται κυρίως με ψάρια, καθώς και με άλλα υδρόβια ζώα (καβούρια, караβίδες, βατράχια, νερόφιδα, μικρά θηλαστικά, πουλιά κλπ).

Απαντάται στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και της Ασίας, καθώς και σε ορισμένες χώρες της Βόρειας Αφρικής. Ωστόσο, η συνοπτική αυτή περιγραφή της διασποράς, δεν αρκεί για να απο-

δώσει επακριβώς την εικόνα των πληθυσμών της, καθώς, εξαιτίας του είδους των ενδιαιτημάτων της (ποτάμια, λίμνες και άλλοι υγρότοποι), η κατανομή στο χώρο της γεωγραφικής εξάπλωσής της έχει συχνά σημειακή ή και γραμμική μορφή και δεν είναι ομοιόμορφα κατανεμημένη.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ευρώπη, η βίδρα έχει εξαφανιστεί από αρκετές περιοχές, καθώς και από ολόκληρες χώρες (Ολλανδία, Βέλγιο, Ελβετία), ενώ βρίσκεται στα πρόθυρα της εξαφάνισης σε αρκετές άλλες (π.χ. στη Δανία, στην Ιταλία κ.α.).

Στην Ελλάδα, υπάρχουν σαφείς ενδείξεις συρρίκνωσης της εξάπλωσής του είδους, ιδίως στις πεδινές και νότιες περιοχές, αν και εξακολουθούν να απαντώνται καλοί πληθυσμοί στην Ήπειρο, στην Ανατολική Μακεδονία και στη Θράκη. Ωστόσο, στη Θεσσαλία, στη Στερεά Ελλάδα και στην Πελοπόννησο οι πληθυσμοί της βίδρας είναι σαφώς μειωμένοι σε σχέση με το παρελθόν. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι στην Πελοπόννησο, το είδος αυτό θεωρείτο μέχρι πρόσφατα ως αρκετά κοινό ενώ

Φωτ. Μ. Γκατζάλιχ

Τυπικός πεδινός βιότοπος της βίδρας με πυκνή παρόχθια βλάστηση.

Περιττώματα βίδρας πάνω στις πέτρες της όχθης.

Φωτ. Μ. Γκατζάλιχ

Φωτ. Μ. Γκατζάλιχ

σήμερα έχει εκλείψει από πολλούς κατάλληλους βιότοπους. Υπάρχουν επίσης και κάποιοι μικροί νησιωτικοί πληθυσμοί στην Κέρκυρα, στην Εύβοια, στη Λέσβο και στη Χίο, οι οποίοι είναι απομονωμένοι και ως εκ τούτου ιδιαίτερος απειλούμενοι.

Στις πεδινές περιοχές της χώρας μας έχει παρατηρηθεί ότι κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, η βίδρα παρουσιάζει συχνά μία τυπική διαφοροποίηση της χρήσης των ενδιαιτημάτων της. Συγκεκριμένα, καθώς πολλά ποτάμια στερεύουν και οι περισσότεροι μικροί υγρότοποι αποξηραίνονται, οι Βίδρες μπορεί να μετακινηθούν πρόσκαιρα σε λιγότερο κατάλληλα ενδιαιτήματα (π.χ. παραθαλάσσιες περιοχές, τσιμεντένια κανάλια κ.λπ.).

Οι εκτιμήσεις για το μέγεθος του πληθυσμού της βίδρας στην Ελλάδα, όπως άλλωστε και στις περισσότερες χώρες της κατανομής του είδους, δεν μπορούν να είναι αριθμητικά ακριβείς. Κι αυτό διότι δεν είναι δυνατό να γίνει αξιόπιστη εκτίμηση της πυκνότητας των πληθυσμών με βάση μόνον τα βιοδηλωτικά στοιχεία (ίχνη, περιττώματα, εκκρίσεις, υπολείμματα τροφής). Στις περισσότερες χώρες, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, θεωρείται περισσότερο αξιόπιστη η καταγραφή της παρουσίας ή μη, της βίδρας σε έναν κατάλληλο για αυτήν βιότοπο. Με βάση αυτήν την καταγραφή των σημείων της παρουσίας της σε μία ευρύτερη γεωγραφική ενότητα, γίνονται και οι εκτιμήσεις

Ίχνος βίδρας στη λάσπη.

Διακρίνονται τα πέντε δάκτυλα του ποδιού, ενώ αμυδρά φαίνεται και το αποτύπωμα της νυκτικής μεμβράνης ανάμεσά τους.

Φωτ. Μ. Γκαϊλίχ

Η βίδρα είναι άριστα προσαρμοσμένη για τη ζωή στο νερό, καθώς κολυμπά και καταδύεται με μεγάλη άνεση. Τα ίχνη της βίδρας φανερώνουν ότι το μέρος αυτό αποτελεί χαρακτηριστικό σημείο εισόδου και εξόδου από το ποτάμι.

Φωτ. Μ. Γκαϊλίχ

Φωτ. Μ. Γκαϊτάλκ

της κατάστασης των πληθυσμών.

Οι Βίδρες ζουν μεμονωμένα, διατηρούν μεγάλες επικράτειες, τις οποίες οριοθετούν με τα περιπτώματα και τις εκρίσεις των αδένων τους. Οι επικράτειες αυτές ποικίλουν ως προς την έκταση, ανάλογα με το είδος του ενδιαιτήματος. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στους ποταμούς, η επικράτεια μιας βίδρας μπορεί να εκτείνεται σε πολλές δεκάδες χιλιόμετρα κατά μήκος της κοίτης, ανάλογα πάντα με τη διαθεσιμότητα της υπάρχουσας τροφής. Τα καταφύγια και οι χώροι φωλιάσματος τους βρίσκονται πάντα στην ξηρά, συνήθως όμως κοντά στο νερό. Η ύπαρξη του γλυκού νερού είναι πάντοτε απαραίτητη για την παρουσία του είδους σε μια περιοχή.

Δεν υπάρχει συγκεκριμένη εποχή αναπαραγωγής του είδους αυτού, καθώς οι Βίδρες μπορούν να ζευγαρώσουν οποιαδήποτε εποχή του έτους. Η περίοδος εγκυμοσύνης διαρκεί περίπου εννέα εβδομάδες, μετά από τις οποίες θα γεννηθούν ένα έως τέσσερα μικρά, που θα παραμείνουν κοντά στη μητέρα τους περίπου ένα χρόνο.

Παλαιότερα (μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα), η βίδρα είχε κυνηγηθεί για το εμπόριο της γούνας, στην Ελλάδα όπως και σε πολλές άλλες χώρες. Ευτυχώς σήμερα το κυνήγι της απαγορεύε-

Φωτ. Χάνς, Γέρρεντρου

Νεκρή βίδρα σκοτωμένη από αυτοκίνητο, κοντά στην Κεραμωτή Καβάλας.

ται, καθώς το είδος αυτό προστατεύεται από την Οδηγία των Οικοτόπων 92/43/ΕΟΚ, από τη Σύμβαση της Βέρνης, καθώς και από τη Σύμβαση CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora). Σε εθνικό επίπεδο, προστατεύεται και από το Προεδρικό Διάταγμα 67/1981.

Ο σοβαρότερος κίνδυνος για τη βίδρα είναι η καταστροφή και η υποβάθμιση των υδροπικών ενδιαιτημάτων της. Ειδικότερα, η αποξήρανση των υδροτόπων, οι αρνητικές παρεμβάσεις στο υδρολογικό τους καθεστώς (υπεράντληση νερών, κλπ), η καταστροφή της παρόχθιας βλάστησης (π.χ. εκχέρσωση των καλαμιώνων, κοπή δέντρων και θάμνων κλπ), τα υδροηλεκτρικά φράγματα, τα έργα ευθυγράμμισης ποταμών και ρεμάτων, αποτελούν σοβαρές απειλές, οι οποίες εντείνονται τα τελευταία χρόνια και οδηγούν στην συρρίκνωση της εξάπλωσης του είδους αυτού στη Ελλάδα. Μακροπρόθεσμα, οι επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών και ειδικότερα οι παρατεταμένες ξηρασίες, ενδέχεται να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στα ενδιαιτήματά της.

Επίσης, η ρύπανση των νερών με τοξικούς και υπολειμματικούς ρύπους (από απόβλητα και εκπτώσεις γεωργικών καλλιεργειών) αποτελεί έναν εν δυνάμει σημαντικό κίνδυνο για τους πληθυσμούς της βίδρας, αν και στην Ελλάδα, παλαιότερες σχετικές μελέτες δεν είχαν δείξει ιδιαίτερα υψηλές συγκεντρώσεις τέτοιων επικίνδυνων ρύπων (PCBs, Dieldrin, DDT, βαρέα μέταλλα κλπ). Εμμέσως, αρνητική επίδραση μπορεί να έχει και η οργανική ρύπανση των υδάτων, έστω κι αν αυτή δεν αφορά σε τοξικούς ρύπους, καθώς συνδέεται με φαινόμενα ευτροφισμού στους ελληνικούς υδροτόπους και μπορεί να οδηγήσει στη μείωση των ψαριών και ως εκ τούτου της τροφής της βίδρας.

Ανάλογο πρόβλημα δημιουργεί και η εντατική και παράνομη αλιεία στις λίμνες και τα ποτάμια. Τέλος, μικρότερο πρόβλημα (αν και τοπικά σημαντικό) είναι η τυχαία θνησιμότητα σε αλιευτικά εργαλεία, καθώς και από διερχόμενα αυτοκίνητα στους δρόμους. Τυχαία είναι συνήθως και η θανάτωση από κυνηγούς.

Για την αποτελεσματική προστασία του είδους είναι αναγκαία η διατήρηση της φυσικής παρόχθι-

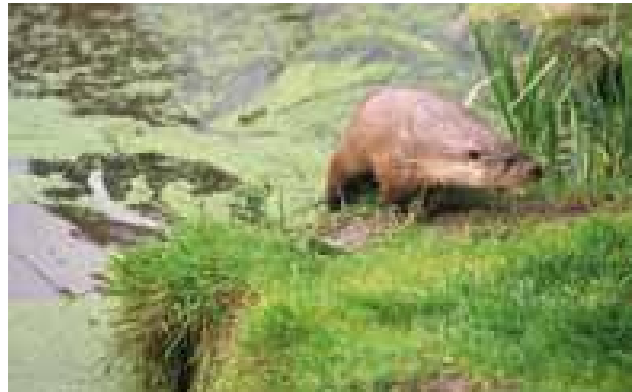

Φωτ. S.M. Macdonald

Τα ψάρια αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος της διατροφής της βίδρας.

ας βλάστησης στα ποτάμια και στις λίμνες που ζει, καθώς και η εξασφάλιση της επικοινωνίας μεταξύ των γειτονικών υποπληθυσμών μέσω φυσικών διαδρομών, με σχετικώς αδιατάρακτα ενδιαφέροντα.

Εξίσου απαραίτητη είναι και η διασφάλιση της ποιότητας και της ποσότητας των υδάτων στα αγροτοπικά οικοσυστήματα, καθώς επίσης και η διατήρηση των πληθυσμών των ψαριών που αποτελούν τη βασική τροφή της βίδρας. Παράλληλα, θα πρέπει να γίνουν προγράμματα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των ψαράδων, των κυνηγών αλλά και του ευρύτερου κοινού, ώστε να επιτευχθεί η συναίνεσή τους για την προστασία αυτού του τόσο ευάλωτου θηλαστικού.

Φωτ. S.M. Macdonald

Φωτ. Μ. Γιατάιχ

Παλιός γνώριμος

Του Αχιλλέα Δημητρόπουλου

...ο τίγρης του πελάγου
αλλ' όπως έσκιό' εύκολα
βαθειά νερά κι' εβγήκε
... ευτύς ενώνει ...
την τέχνη του κολυμπιστή
μ' αυτήν του πολεμάρχου.

Δ. Σολωμού «Ο Πόρφυρας»

Ψάχνοντας τις σημειώσεις μου, αποκόμματα εφημερίδων και παλιές αναφορές για τους καρχαρίες στις ελληνικές θάλασσες, βρήκα δύο φωτογραφίες που τραβήχτηκαν στο λιμάνι της Ερμούπολης με διαφορά 24 χρόνων.

Η παρουσία καρχαρία, και μάλιστα του λευκού καρχαρία (*Carcharodon carcharias*), στην Ελλάδα δεν είναι κάτι καινούργιο («έρχονται ακολουθώντας τα πλοία» - μύθος πρώτος) ούτε ανεξήγητο («φταίει η άνοδος της θερμοκρασίας του νερού εξ αιτίας των κλιματικών αλλαγών» - μύθος δεύτερος) Η άνοδος της θερμοκρασίας του νερού μπορεί όντως να φέρει, και έχει ήδη φέρει, στις ελληνικές θάλασσες νέα είδη καρχαριών. Γνωρίζουμε όμως ότι είχαμε πάντα και έχουμε ακόμα αυτόχθονες πληθυσμούς καρχαριών, και ανάμεσά τους περιλαμβάνεται οπωσδήποτε και ο λευκός. Γνωρίζουμε επίσης ότι ο λευκός καρχαρίας δεν είναι είδος των τροπικών, αλλά των εύκρατων θαλασσών και η Μεσόγειος είναι χαρακτηριστικό τμήμα της κατανομής του και περικλείεται στα όρια της γεωγραφικής του εξάπλωσης. Στα στενά της Σικελίας, στη Μάλτα και αλλού αλιεύονται συχνά τόσο ενήλικοι, όσο και νεαροί λευκοί καρχαρίες, έτσι είμαστε βέβαιοι ότι το είδος αναπαράγεται στη Μεσόγειο. Είναι λοιπόν απόλυτα λογικό να δεχτούμε ότι ζει μόνιμα και αναπαράγεται και στο Ιόνιο και το Αιγαίο.

Η αρχαιότερη αναφορά καρχαριών στον κόσμο, εξ άλλου, αποδίδεται στον Ηρόδοτο, ο οποίος αναφέρει ότι πολλοί Πέρσες φαγώθηκαν από καρχαρίες όταν ο Περσικός στόλος ναύγησε στις ακτές του Άθω. Έναν αιώνα αργότερα, ο Αριστοτέλης ήταν ο πρώτος που επιχειρήσε να κατατάξει τα είδη των ψαριών σε δύο μεγάλες κατηγορίες, εκείνα που έχουν χόνδρινο σκελετό και εκείνα που έχουν οστέινο, περιλαμβάνοντας τους καρχα-

Λιμάνι Ερμούπολης, Σύρος 1972 (φωτό «Γκίθα», Αλέκος Λεμονής)

ρίες στην πρώτη κατηγορία.

Στους νεότερους χρόνους, ο Erhard και ο Heldreich αναφέρουν ότι ένας μεγαλόσωμος Λευκός Καρχαρίας μήκους 5 μέτρων ερχόταν επανειλημμένα και έτρωγε τα δέρματα που άπλωναν στην ακροθαλασσιά οι εργάτες των βυρσοδεψείων στο λιμάνι της Σύρου, δηλαδή στο ίδιο σημείο όπου φωτογραφήθηκε ο λευκός καρχαρίας το 1972, για να πιστεεί τελικά και να καταλήξει στο Μουσείο του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Ο Heldreich τα έγγραφε αυτά το 1878, οπότε τα δύο συμβάντα απέχουν χρονικά έναν αιώνα περίπου, μαρτυρούν όμως και τα δύο την παρουσία λευκών στο Αιγαίο.

Ο λευκός καρχαρίας, ο «σμπρίλιος» των ψαράδων του Ιονίου, ο «πόρφυρας» του εθνικού μας ποιητή, που ενέπνευσε το ομώνυμο ποίημα, υπήρχε πάντοτε στα ελληνικά νερά, μαζί με τα άλλα, περισσότερο συνηθισμένα είδη καρχαριών: τη χινόκατα ή «αλέτρι» (*Hexanchus griseus*), τον γαλάζιο καρχαρία (*Prionace glauca*), τον αλεπόσκυλο (*Alopias vulpinus*), τον τεράστιο «σαπουνά» (*Cetorhinus maximus*) και τον

καρχαρία-ταύρο (*Carcharias [Eugomphodus] taurus*). Αυτός ο τελευταίος απαντάται σποραδικά στο Αιγαίο και η δεύτερη φωτογραφία που ανακάλυψα αφορούσε ακριβώς αυτόν: έναν καρχαρία-ταύρο που είχε μπερδευτεί σε δίχτυα, επίσης στο λιμάνι της Σύρου, το 1996.

Οι δύο φωτογραφίες έχουν κάτι ακόμα κοινό, εκτός από την τοποθεσία. Και στις δύο οι καρχαρίες είναι τα θύματα. Τυχαία ή εσκεμμένα οι καρχαρίες θανατώνονται σε παγκόσμια κλίμακα και απειλούνται πλέον, γι' αυτό και ορισμένα κράτη, όπως η Αυστραλία, έχουν θεσπίσει νόμους για την προστασία τους. Εκεί, τόσο ο λευκός, όσο και ο καρχαρίας-ταύρος προστατεύονται με νομοθετική ρύθμιση.

Οπωσδήποτε, ο λευκός και ορισμένα άλλα είδη ευθύνονται για επιθέσεις ενάντιων ανθρώπων, μερικές από τις οποίες υπήρξαν θανατηφόρες. Στην Ελλάδα η πλέον χαρακτηριστική θανατηφόρα επίθεση συνέβη στις 17/8/1951, στο Μον Ρεπό της Κέρκυρας, με θύμα μια νέα κοπέλα, τη Βάντα Πιερή. Όμως τέτοια γεγονότα είναι τόσο σπάνια και απρόβλεπτα στη χώρα μας –συνήθως μια ή δυο επιθέσεις ανα 100 χρόνια– που δεν δικαιολογούν καμία ανησυχία. Ναυάγια και αεροπορικά δυστυχήματα συμβαίνουν πολύ συχνότερα, όμως οι άνθρωποι συνεχίζουν ανεπηρέαστοι να ταξιδεύουν «μ' αεροπλάνα και βαπόρια». Ο τρόπος παρουσίασης και οι διαστάσεις δημοσιότητας που δίνουν τα ΜΜΕ σε επιθέσεις καρχαριών είναι αυτά που προκαλούν την υστερία, τη δαιμονοποίηση όλων των καρχαριών χωρίς εξαίρεση και την απλοϊκή, σπασμωδική αντίδραση «αφού κινδυνεύουμε από τους καρχαρίες πρέπει να τους εξοντώσουμε».

Τη δεκαετία του '80 η «καρχαριοφοβία» υπήρξε σημαίο των τότε καιρών, ύστερα από φημολογίες επιθέσεων. Δεν έλειχαν ακόμα και προσπάθειες να γίνει θεσμός το ψάρεμα του καρχαρία για «ψυχαγωγικούς» σκοπούς, ιδιαίτερα στη Σαντορίνη, όπου ψαρεύεται συστηματικά η Χινοκάτα, ένα ακίνδυνο, πλην όμως μεγαλόσωμο και εντυπωσιακό, είδος καρχαρία που ζει σε μεγάλα βάθη αλλά ανεβαίνει προς την επιφάνεια εποχιακά και πάντοτε τη νύχτα. Χινοκάτες πιάνονται αρκετές γύρω από τη Σύρο και μεταξύ Δήλου και Ρήνιας, έτσι δεν είναι ανεξήγητο γιατί αυτό το είδος, παρότι προστατεύεται φτάνει σχεδόν σε μόνιμη βάση στις παραγορές της Αθήνας, ακόμα και σε σούπερ μάρκετ όπως το Carrefour, ολόκληρος και τεράστιος· φτάνει και τα 5 μέτρα, οπότε δύσκολα περνά απαρατήρητος!

Σήμερα γνωρίζουμε πια ότι η απλοϊκή πρακτική της εξόντωσης δεν αποδίδει, ενώ η επιδίωξη της πλήρους εξολόθρευσης θα ήταν σοβαρότατο λάθος. Όντας στην κορυφή της τροφικής αλυσίδας οι καρχαρίες κατέχουν σημαντική θέση ρυθμιστή της ισορροπίας των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και η παρουσία τους στα ελληνικά πελάγη αποτελεί ένδειξη

αυτής ακριβώς της ισορροπίας. Οι καρχαρίες αναπαράγονται με αργούς ρυθμούς και ζουν πολλά χρόνια, χαρακτηριστικά που τους καθιστούν τρωτούς απέναντι στις «κλασικές» ανθρωπογενείς απειλές. Οι ίδιοι λόγοι δυσχεραίνουν κατά πολύ τη δυνατότητα ανάκαμψης των πληθυσμών τους.

Οι ανθρωπογενείς απειλές που αντιμετωπίζουν σήμερα οι καρχαρίες είναι: η θαλάσσια ρύπανση και γενικότερα η υποβάθμιση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων· η συστηματική υπεραλίευση με σκοπό την κατανάλωση στην οποία δραστηριοποιείται ένα τεράστιο παγκόσμιο κύκλωμα (κυρίως για «σούπα με πτερύγιο καρχαρία», μια κινέζικη συνταγή που βρίσκουμε πλέον εύκολα σε εστιατόρια σε όλο τον κόσμο, και στην οποία τα πτερύγια προστίθενται για να δώσουν τραγανή υφή και όχι ξεχωριστή γεύση)· η τυχαία εμπολική σε δίχτυα που προορίζονται για την αλίευση άλλων ειδών (ξιφία, τόνου) ή για να αποτρέψουν την προσέγγιση των καρχαριών σε ορισμένες τουριστικές παραλίες· και τέλος μια σειρά άλλων δράσεων που θα ονομάζαμε συλλήβδη «ανεύθυνες ανθρωπογενείς ενέργειες».

1996, Χρυσούλα (Αλέκος Λεμονής)

Προστασία καρχαριών· κι εμείς τι μπορούμε να κάνουμε;

Πρέπει να αντιληφθούμε ότι η προστασία των ειδών που απειλούνται, ακόμα και εκείνων που είναι δυνητικά επικίνδυνα, υπερβαίνει την όποια σχέση τους με τον άνθρωπο. Η λογική της εξολόθρευσης όσων ειδών κρίνεται «επικίνδυνα», βλαβερά ή με κάποιο τρόπο αντιβαίνουν τα συμφέροντα του ανθρώπου είναι λανθασμένη και ξεπερασμένη. Η διατήρηση της βιοποικιλότητας έχει πολύ μεγαλύτερη αξία στην εποχή μας.

Γνωρίζουμε ότι αν συνεχιστεί η υπεραλίευση των καρχαριών με τους ρυθμούς που γίνεται σήμερα, σε μια δεκαετία τα μεγαλόσωμα είδη θα βρίσκονται στα όρια της εξαφάνισης. Αν χαθούν οι καρχαρίες ο αντίκτυπος στην ισορροπία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων θα είναι τεράστιος.

Τι μπορούμε να κάνουμε σαν απλοί πολίτες και καταναλωτές; Οπωσδήποτε δεν πρέπει να ενισχύουμε τη ζήτηση προϊόντων που προέρχονται από καρχαρίες. Πρώτα από όλα δεν πρέπει να επιλέγουμε τη σούπα από πτερύγια καρχαρία στα κινέζικα εστιατόρια, αφού είναι εξακριβωμένο ότι για αυτό το προϊόν προκαλείται η χειρότερη μαζική σφαγή και διακίνηση καρχαριών στον κόσμο. Δεν πρέπει, ακόμα, να αγοράζουμε τρόπαια, όπως σαγόνια, δόντια ή άλλα τμήματα του σώματος καρχαριών, καθώς και να καταναλώνουμε κρέας καρχαρία (βαφτίζεται «γαλέος» σε πολλές περιπτώσεις και μάλιστα σε καταστήματα κατεψυγμένων τροφίμων). Τέλος να μη συμβάλλουμε στη γενική σύγχυση, επιτρέποντας στον εαυτό μας ή σε άλλους να επηρεάζονται από την υστερία και την παραπλάνηση των μέσων ενημέρωσης.

Στον αντίποδα τόσων προβλημάτων υπάρχει συγκεκριμένο Σχέδιο Δράσης για την προστασία των καρχαριών και άλλων χονδριχθύων στη Μεσόγειο με πρωτοβουλία του ΟΗΕ, το οποίο αφορά τουλάχιστον 86 είδη που συναντώνται σ' αυτή την όχι και τόσο «κλειστή» θάλασσα.

Θα ήταν ιδιαίτερα ευχάριστο αν οι φωτογραφίες των καρχαριών που πιάστηκαν στη Σύρο είναι οι τελευταίες. Ας τις δούμε σαν μαρτυρίες μιας άλλης

Αθηνόσκυφος, *Alopias vulpinus* (1995-98)

Γαλιζιος καρχαρίας, *Prionace glauca*, ανάμεσα σε πολλούς ξιφίες

εποχής και μιας άλλης αντιμετώπισης. Ίσως ο χρόνος να διακρίνεται σ' αυτές κάποτε, όπως στη γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Σολωμός στον «Πόρφυρα», το μοναδικό ποίημα της ελληνικής λογοτεχνίας που αναφέρεται στον λευκό καρχαρία! ■

Ευχαριστώ την οικογένεια Ν. Βουτσινά και την μη κυβερνητική οργάνωση «Αρχιπέλαγος, Περιβάλλον και Ανάπτυξη» που μου παραχώρησαν τις φωτογραφίες καρχαριών οι οποίοι αλιεύτηκαν στο Ιόνιο, το διάστημα 1995-1998.

Ανεμωνία η πρασινωπή

Ανήκει στην ομοταξία των Ανθοζώων και στην τάξη των Ακτινιαριών. Ονομάζεται ανεμωνία η πρασινωπή (*Anemonia viridis*) και είναι από τα πιο κοινά πλάσματα στη Μεσόγειο και στις θάλασσες μας. Μένει σ' όλη της τη ζωή προσκολλημένη σε κάποιον βράχο και μπορεί μόνο να μετακινείται πολύ αργά με το «πόδι της» που είναι σαν βεντούζα. Το λίγο - πολύ κυλινδρικό σώμα της έχει ένα στόμα, φάρυγγα και πεπτική κοιλότητα. Το στόμα περιβάλλεται από μικρούς πλοκάμους, πολλαπλούς του έξι. Τρέφεται με μικρά ψάρια και άλλα πλάσματα που απορροφά με το στόμα της, αφού πρώτα τα παραλύσει με τα κνηδοκύτταρα που έχει στα πλοκάμια της, τα οποία χρησιμοποιεί και για την άμυνά της.

Υπάρχουν συνολικά χίλιοι και πλέον συγγενείς της Ανεμωνίας γνωστοί γενικά ως «θαλάσσιες ανεμώνες». Πολλά παρόμοια είδη ζουν και στις ελληνικές θάλασσες. Η φωτογραφία έχει τραβηχτεί στο Ενυδρείο της Ρόδου. ■

Γ. Σφήκας

Οι λαμπτήρες πυράκτωσης σβήνουν οριστικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2012

Οι ενεργοβόροι λαμπτήρες πυράκτωσης θα έχουν καταργηθεί σταδιακά στην Ευρωπαϊκή Ένωση έως τον Σεπτέμβριο του 2012. Η απαγόρευση θα ισχύσει από τον Σεπτέμβριο του 2009 για τους λαμπτήρες των 100 Watt και αργότερα θα επεκταθεί σταδιακά και στις λάμπες μικρότερης ισχύος.

Η αντικατάσταση των συμβατικών λαμπτήρων με τους οικονομικούς λαμπτήρες χαμηλής κατανάλωσης (CFL) θα περιορίσει την κατανάλωση ενέργειας για φωτισμό έως και κατά 80%, επισημαίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η εξοικονόμηση αυτή σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιστοιχεί στη συνολική κατανάλωση 11 εκατομμυρίων νοικοκυριών και

θα περιορίσει την εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα κατά 15 εκατομμύρια τόνους το χρόνο.

«Είναι ξεκάθαρο ότι αυτό το μέτρο θα αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο καταναλώνουμε ενέργεια» δήλωσε ο Επίτροπος Ενέργειας Αντρέι Πίμπαλγκς. Εξήγησε ότι η κατάργηση πρέπει να γίνει σταδιακά έτσι ώστε οι βιομηχα-

νίες λαμπτήρων να έχουν το χρόνο να προσαρμοστούν χωρίς να μειωθεί η ποιότητα του φωτισμού. Η απόφαση αυτή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα πρέπει τώρα να εγκριθεί και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

M.Γ.

Μια Ελληνική επιχείρηση ανακοινώνει την κυκλοφορία του πρώτου κλιματικά ουδέτερου ελαιόλαδου... στον κόσμο!

Η Ελληνική επιχείρηση "GAEA" παρουσίασε πρόσφατα την πιστοποίηση του βασικού της προϊόντος, του 'Εξαιρετικά Παρθένου Ελαιόλαδου', ως του πρώτου στον κόσμο κλιματικά ουδέτερου (carbon neutral).

Κλιματικά ουδέτερο χαρακτηρίζεται ένα προϊόν που δεν έχει αρνητική επίπτωση στο περιβάλλον.

Αυτό διαπιστώνεται με βάση επιστημονικά εργαλεία που διαθέτουν έγκυροι εξειδικευμένοι οργανισμοί, στην συγκεκριμένη περίπτωση ο Ελβετικός Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός «myclimate» (www.myclimate.org) που αντιπροσωπεύεται στην Ελλάδα από το "CSE" (www.cse-net.org). Αυτοί υπολογίζουν επακριβώς τους ρύπους, δηλαδή τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) που παράγονται στο σύνολο της παραγωγικής διαδικασίας για κάθε κιλό ελαιόλαδου, από την καλλιέργεια της ελιάς, τη συγκομιδή, την παραγωγή και τέλος, την διανομή του στο δίκτυο εμπορών της GAEA.

Στη συνέχεια, το ενεργειακό αποτύπωμα αντισταθμίζεται (offset) από τον «myclimate» ο οποίος, αφού εξακριβώσει τους υπολογισμούς (verification), αποδίδει την πιστοποίηση και το ειδικό σήμα, με το οποίο πλέον διοχετεύεται στην αγορά το προϊόν.

Η αντιστάθμιση, που αντανακλάται σε συγκεκριμένο, διεθνώς καθορισμένο ποσό που καταβάλλει η επιχείρηση, αποδίδεται από τον «myclimate» σε συγκεκριμένα έργα βελτίωσης

και υποστήριξης περιβαλλοντικών προγραμμάτων και χρήσης πηγών ενέργειας σε υπό ανάπτυξη χώρες του τρίτου κόσμου. Σημειώνεται ότι το καταβαλλόμενο ποσό της αντιστάθμισης δεν μεταφέρεται στον καταναλωτή.

Τα αντισταθμιστικά προγράμματα «myclimate», είναι πιστοποιημένα σύμφωνα με τον οργανισμό Gold Standard (www.cdmgoldstandard.org), τα κριτήρια του οποίου τελούν υπό τον αυστηρό έλεγχο και την εποπτεία του Ο.Η.Ε, της WWF και άλλων πνήντα ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων).

Η πρωτοβουλία «Carbon Neutral» της GAEA (www.gaea.gr) είναι η πρώτη για προϊόν επί Ελληνικού εδάφους και πρώτη παγκοσμίως για ελαιόλαδο και εντάσσεται στο πλαίσιο ηθικής εταιρικής διακυβέρνησης: απόλυτη ποιότητα και ασφάλεια τροφίμων, ως απάντηση στους ύποπτους διατροφικούς καιρούς μας και σεβασμός στο περιβάλλον, ως βασικές μέριμνες κάθε συνειδητοποιημένου πολίτη και επιχείρησης.

Το γεγονός αυτό σημειώθηκε και χαρακτηρίστηκε ως σημαντικό παράδειγμα προς μίμηση, στο πλαίσιο της αναγκαίας συμβολής στην αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, στις παρεμβάσεις εκπροσώπων των κομμάτων και δημοσιογράφων που παρέστησαν κατά την παρουσίαση.

Αναφέρουμε την περίπτωση, με την ευχή η πρωτοβουλία αυτή να βρει σύντομα μιμητές.

A.K.

Το «πακέτο για το κλίμα» εγκρίθηκε από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το πολυσυζητημένο νέο νομικό κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής εγκρίθηκε από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, λαμβάνοντας πλέον οριστική νομική μορφή έπειτα από ένα χρόνο δύσκολης διαπραγμάτευσης. Κεντρικός στόχος είναι η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% έως το 2020. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία - κλειδί της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του κλίματος, ωστόσο διατυπώνονται επικρίσεις για τις αποκλίσεις από το αρχικό σχέδιο, καθώς θεωρείται ότι οι παραχωρήσεις που έγιναν ενδέχεται να αποδυναμώσουν την μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητα ορισμένων μέτρων.

Η τελική συμφωνία στο λεγόμενο «πακέτο για το κλίμα» επετεύχθη κατά την Σύνοδο Κορυφής του Δεκεμβρίου στις Βρυξέλλες, με τους «27» να διατηρούν τον αρχικό στόχο για τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου αλλά να εξαιρούν σε πρώτη φάση την Ανατολική Ευρώπη από την απαίτηση να αγοράζει τα δικαιώματα εκπομπής ρύπων.

Χωροταξικό Σχέδιο για τον Τουρισμό: Αναβολή επ' αόριστον!

Μετά από τη μαζική αντίδραση 10 περιβαλλοντικών οργανώσεων (Αρκτούρος, ΑΡΧΕΛΩΝ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Καλλιστώ, Μεσόγειος SOS, Mom, Greenpeace, WWF και Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης), κοινωνικών φορέων (Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο, ΠΑΣΕΓΕΣ, ΓΕΣΕΕ, ΓΕΣΕΒΕΕ, ΤΕΕ, ΣΕΠΟΧ, ΣΑΔΑΣ, ΓΕΩΤΕΕ), πολιτικών κομμάτων και χιλιάδων πολιτών, το ΥΠΕΧΩΔΕ ανακοίνωσε αιφνιδίδως ότι αναβάλλει επ' αόριστον την προγραμματισμένη για τις 17 Δεκεμβρίου ψηφοφορία στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας για το Χωροταξικό του Τουρισμού.

Οψόμεθα...

Ο γατόπαρδος τρέχει ολοταχώς προς την εξαφάνιση

Ακόμα και το ταχύτερο χερσαίο ζώο του πλανήτη δεν μπορεί να ξεφύγει από την απειλή του ανθρώπου. Ο γατόπαρδος (*Acinonyx jubatus*), γνωστός και ως τοίτα ή τοιτάχ, ζούσε κάποτε σχεδόν σε όλη την Αφρική και τη Μέση Ανατολή καθώς και σε μεγάλο τμήμα της Ασίας. Σήμερα, λιγότερα από 12.500 τοίτα εκτιμάται ότι απομένουν σε 25 αφρικανικές χώρες, με τον μεγαλύτερο πληθυσμό, γύρω στα 2.500 άτομα, να φιλοξενείται στη Ναμίμπια. Περίπου 50-60 άτομα του ασιατικού υποείδους πιστεύεται ότι απομένουν στο Ιράν. Το σπάνιο αιλουροειδές, γνωστό για την ταχύτητα των έως και 120 χιλιομέτρων/ώρα που μπορεί να αναπτύξει καταδιώκο-

ντας τη λεία του, είναι ένα από τα 21 ζώα που κατατάσσονται στη λεγόμενη λίστα I της Συνθήκης για τη Διατήρηση Μεταναστευτικών Ειδών Αγρίων Ζώων, το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη τον περασμένο Δεκέμβριο υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

Μ. Γ.

Φωτ. Ν. Πέτρου

Odontochelys semitestacea

ή πως απέκτησε η χελώνα σπίτι

Πριν από 220 εκατομμύρια χρόνια την περιοχή Νανπανγιάν της νοτιοδυτικής Κίνας κάλυπταν δέλτα ποταμών και τα αβαθή νερά μιας αρχαίας θάλασσας. Σ' αυτή την περιοχή, που σήμερα ανήκει στην ξηρά, οι ερευνητές ανακάλυψαν ένα σημαντικό απολίθωμα που ρίχνει φως στο μυστήριο της εξέλιξης της χελώνας και του «σπιτιού» της.

Του οστέινου καύκαλου που αποτελεί μέρος του σκελετού της και την προστατεύει.

Ως το 2008 η αρχαιότερη χελώνα που γνωρίζαμε ήταν η *Proganochelys quenstedtii* η οποία έζησε πριν από 210 εκατομμύρια χρόνια και ήταν μια χελώνα της ξηράς με πολλές ομοιότητες με τις σημερινές. Το νέο εύρημα της Κίνας, κατά δέκα εκατομμύρια χρόνια αρχαιότερο, είναι πολύ διαφορετικό!

Odontochelys semitestacea, δηλαδή «χελώνα με δόντια και μισό καύκαλο». Έτσι βαπτίστηκε η αρχαία χελώνα το απολίθωμα της οποίας δείχνει ένα ζώο που ζούσε κατά κύριο λόγο στο νερό, που ήταν εξοπλισμένο με δόντια αλλά που είχε καύκαλο μόνο στο κάτω μέρος του σώματός του. Οι επιστήμονες εικάζουν πως το αρχαίο αυτό ερπετό, ζώντας στο νερό και συνήθως κοντά στην επιφάνεια κινδύνευε περισσότερο από επιθέσεις από το κάτω μέρος. Κι έτσι ανέπτυξε έναν προστατευτικό θώρακα. Δηλαδή τα κόκαλα των πλευρών σιγά σιγά έγιναν οστέινες πλάκες που κάλυψαν το θώρακα και την κοιλιά. Αν αυτή τη θεωρία ευσταθεί, το καύκαλο αναπτύχθηκε από μέσα προς τα έξω και από την κάτω πλευρά προς τη ράχη όπου και κλείνοντας έγινε «σπίτι».

Έτσι αυτή η ανακάλυψη αναστάτωσε τους παλαιοντολόγους μια και τους προτρέπει να αναθεωρήσουν τις απόψεις τους. Μέχρι τώρα παρόλο που είχαν εμφανιστεί πολλές θεωρίες για το ζήτημα αυτό, επικρατέστερη ήταν η αντίθετη άποψη πως το καύκαλο αναπτύχθηκε πρώτα από κεράτινες πλάκες στην επιφάνεια του δέρματος. Από το δέρμα δηλαδή και όχι από το σκελετό, όπως δείχνουν τα νέα ευρήματα. ■

A. Βιδάλης

Νέες ανησυχίες για το περιβάλλον του Νέστου

Ένα μεγάλο αρδευτικό σχέδιο προωθείται στην περιοχή του Νέστου. Πρόκειται για την απόληψη νερού από τον ποταμό, από το φράγμα Τοξοτών, τη μεταφορά του μέσω ενός εκτεταμένου αρδευτικού δικτύου και την διάθεσή του για την άρδευση της πεδιάδας της Ξάνθης.

Πιο συγκεκριμένα, το σχέδιο αποβλέπει στην άρδευση καλλιεργούμενων περιοχών συνολικής έκτασης μεγαλύτερης των 303.000 στρεμμάτων, στην ανατολική (240.794 στρ.) και δυτική (62.817 στρ.) πεδιάδα της Ξάνθης. Πρόκειται για ένα εκτεταμένο σχέδιο αγροτικής ανάπτυξης αποτελούμενο από έργα κεφαλής (υδροληψίες, αντλιοστάσια κεφαλής και αγωγούς τροφοδοσίας), αρδευτικές διώρυγες και εκτεταμένα τοπικά αρδευτικά δίκτυα. Το συνολικό μήκος των διαμήκων έργων μεταφοράς νερού θα φθάσει τα 200 χλμ. περίπου, εκ των οποίων τα 190 θα αποτελούνται από αγωγούς μεταφοράς και διανομής του νερού με διάμετρο από 0,40 μ. έως 2 μέτρα! Προβλέπεται ακόμη η κατασκευή τουλάχιστον 30 δεξαμενών και 22 αντλιοστασίων. Επιπλέον, για την κατασκευή, επιθεώρηση και συντήρηση των επιμέρους έργων προβλέπεται η κατασκευή νέων δρόμων και η βελτίωση υφιστάμενων αγροτικών οδών, καθ' όλο το μήκος και σε όλα τα σημεία, στα οποία θα κατασκευασθούν τα έργα.

Αν και είναι σαφές ότι πρόκειται για αρδευτικό σχέδιο, αυτό επισήμως παρουσιάζεται ως «έργο που αποβλέπει στην αποκατάσταση των υπόγειων υδροφορέων», με στόχο τη «χρήση επιφανειακών υδάτων του Νέστου, που πήγαιναν αχρησιμοποίητα(!) στην θάλασσα, για την αντικατάσταση των νερών που προέρχονται από χιλιάδες αρδευτικές γεωτρήσεις, ώστε να σταματήσει η ποιοτική και ποσοτική υποβάθμιση των υπόγειων υδάτων και να εξαλειφθεί σταδιακά το πρόβλημα της υφαλμύρισης του υδροφορέα, που σήμερα ταλαιπωρεί την περιοχή».

Οι ενστάσεις όμως είναι πολλές. Το έργο αφενός θα επηρεάσει αρνητικά μία εκτεταμένη περιοχή με ιδιαίτερα σημαντικό φυσικό περιβάλλον. Οι υγρότοποι των εκβολών του Νέστου καταλαμβάνουν αξιόλογη έκταση και φιλοξενούν μεγάλο πλούτο τύπων οικοτόπων. Για το λόγο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικοί από ορνιθολογική άποψη. Το παραποτάμιο δάσος και η περιοχή κοντά στις ακτές έχουν μεγάλη σημασία για την αναπαραγωγή, οι λιμνοθάλασσες για τη μετανάστευση και ο ποταμός για τη διαχείμαση πολλών ειδών ορνιθοπανίδας. Στην ευρύτερη περιοχή έχουν χαρακτηριστεί Ζώνες Ειδικής Προστασίας για τα Πουλιά και Τόποι Κοινωνικής Σημασίας, ενώ η περιοχή των εκβολών έχει ενταχθεί στον Κατάλογο της Διεθνούς Σύμβασης του Ραμόαρ. Πράγματι, λοιπόν, είναι αναγκαίο να καταλήγει νερό στη θάλασσα, για την ικανοποίηση των αναγκών των οικοσυστημάτων...

Αφετέρου επιβραβεύει τις πρακτικές κατασπατάλησης του νερού, που έχουν επικρατήσει στη γεωργία. Για λόγους αρχής και με γνώμονα την προστασία των πολύτιμων υδατικών πόρων, τα προβλήματα θα έπρεπε να λύνονται μέσω της υιοθέτησης μεθόδων μείωσης των χρησιμοποιούμενων για άρδευση ποσοτήτων νερού καθώς και με μέτρα μείωσης της ρύπανσης κι όχι με τη χρήση ολοένα μεγαλύτερων ποσοτήτων νερού.

Ανήσυχες ενώπιον της κατάστασης αυτής, η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, προβαίνουν ήδη σε νομικές και άλλες ενέργειες για την αποτροπή της υποβάθμισης του Νέστου και της ευρύτερης περιοχής, που αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της φυσικής μας κληρονομιάς.

Γιώργος Πολίτης

[Περισσότερα στο επόμενο τεύχος του περιοδικού μας.]

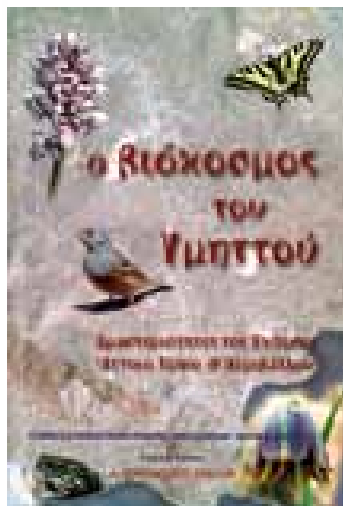
H₂O • Χρώματα του Νερού

Είχαμε την τύχη να παραστούμε στην παρουσίαση του νέου βιβλίου των Κώστα Βιδάκη και Νίκου Πέτρου, «H₂O. Τα χρώματα του Νερού», από τις Εκδόσεις Μίλητος. Την παρουσίαση έκαναν ο δημοσιογράφος της Καθημερινής Τάκης Καμπύλης και ο επίτιμος Πρόεδρος και συνιδρυτής της Ελληνικής Εταιρείας για το Περιβάλλον και τον Πολιτισμό, Κώστας Καρράς, ενώ οι δύο συγγραφείς ανέλυσαν την κοινή τους βασική ιδέα, που αποτυπώθηκε στην εξαιρετική αυτή έκδοση.

Πρόκειται για μια πρωτότυπη δουλειά των συγγραφέων του, γνωστών φωτογράφων φύσης, που δίνει σε αυτό το φαινομενικά κοινό αλλά καίριο για την επιβίωση του πλανήτη και των κατοίκων του στοιχείο μian άλλη, θαυμαστή εικαστική άποψη που λίγοι φανταζόμαστε. Τις έγχρωμες φωτογραφίες συνοδεύουν κείμενα που επεξηγούν τη σημασία του νερού ως ζωτικού αγαθού, δίνοντας κατανητά και χρήσιμα μηνύματα στον αναγνώστη, συμβάλλοντας έτσι στην ευαισθητοποίηση για την ανάγκη διατήρησής του.

Ένας σεβαστός φίλος της φύσης και γνωστός φωτογράφος της περασμένης γενιάς, έλεγε συχνά πως μόνον η μαυρόασπρη φωτογραφία μπορεί να έχει καλλιτεχνική αξία, σε αντίθεση με την έγχρωμη. Η δουλειά των δύο συγγραφέων, όπως αποτυπώνεται στο βιβλίο αυτό, αποδεικνύει το αντίθετο! Οι αναγνώστες θα εκπλαγούν ευχάριστα από το καθαρά καλλιτεχνικό αποτέλεσμα και την πρωτοτυπία της οπτικής ματιάς πίσω από τη φωτογραφική μηχανή. ■

Α. Κόλλας

Ο Βιόκοσμος του Υμηττού

Από το Βοτανικό Μουσείο του Πανεπιστημίου Αθηνών κυκλοφόρησε το βιβλίο «Ο Βιόκοσμος του Υμηττού». Το βιβλίο έχει σχήμα 14x20εκ. και 270 σελίδες στις οποίες παρουσιάζονται τα πιο χαρακτηριστικά φυτά, ζώα και μύκητες του βουνού αυτού της Αττικής. Τη γενική επιμέλεια είχε η Αθηνά Οικονόμου - Αμίλλη. Τα κείμενα έγραψαν οι Δ. Καζάνης, Ι. Μπαζός, Κ. Ραδέα και Ι. Δημητριάδης.

Το βιβλίο περιλαμβάνει περιγραφές των ειδών καθώς και πληροφορίες για την τροφή, το ενδιαίτημα και τις συνήθειες του κάθε είδους. Για όλα τα είδη υπάρχει και η αντίστοιχη φωτογραφία.

Το μόνο μειονέκτημα του βιβλίου είναι η όχι πολύ καλή εκτύπωση. Δεν παύει όμως να είναι ένας πολύ χρήσιμος οδηγός πεδίου.

Το βιβλίο όπως σημειώνεται και στον πρόλογό του, έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα και αποσκοπεί κυρίως στην ευαισθητοποίηση σε θέματα βιοποικιλότητας και περιβαλλοντικής προστασίας. Εκδόθηκε εξ ολοκλήρου με χρήματα προερχόμενα από την τακτική πίστωση του Βοτανικού Μουσείου. Δεν υπάρχουν σημεία πώλησης του ούτε διατίθεται στο εμπόριο. Ήδη αρκετά αντίτυπα έχουν διατεθεί δωρεάν σε διάφορους φορείς (Δήμους, ΜΚΟ, Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, Μουσεία κλπ). Όσοι ιδιώτες επιθυμούν να το αποκτήσουν μπορούν να απευθύνονται στο Βοτανικό Μουσείο του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ως ενδεικτική τιμή αγοράς του ορίζονται τα 10 ΕΥΡΩ (η τιμή κόστους έκδοσης του βιβλίου). Τηλέφωνο επικοινωνίας 2107274356, fax 210 7274885, email: aamilli@biol.uoa.gr. ■

Γ. Σφίγκας

Νέα της ελληνικής χλωρίδας

Φωτ. Γ. Σπηλιδός

Φωτ. Γ. Σφήκας

Ένας φοίνικας του Θεοφράστου στην Ηλιούπολη!

Στην καρδιά του Δήμου Ηλιούπολης, σ' ένα πεζοδρόμιο της οδού Σοφοκλή Βενιζέλου, στον αριθμό 84, υπάρχει ένας φοίνικας που το ύψος του ξεπερνάει τα 3μ. Παρατηρώντας τον διαπιστώνουμε ότι δεν πρόκειται ούτε για τον συνηθισμένο στις πόλεις *Phoenix canariensis*, ούτε για τον *Phoenix dactylifera*, δηλαδή τη χουρμαδιά. Είναι ένας θηλυκός *Phoenix theophrastii*, σαν αυτούς που φυτρώνουν στην Ανατολική Κρήτη (Βάι, Κουρταλιώτικο φαράγγι κ.λπ.) και στη Ν.Δ. Τουρκία.

Το δένδρο αυτό πρέπει να έχει φυτευθεί εκεί τουλάχιστον πριν πενήντα χρόνια. Δεν είναι πάντως τυχαίο ότι σ' εκείνο ακριβώς το σημείο έχει το ιατρείο του ένας κρητικός οδοντίατρος.

Γ. Σφήκας

Ένα από τα σπάνια φυτά της Ευρώπης

Είναι ένα από τα πιο σπάνια φυτά της Ευρώπης. Στη χώρα μας φυτρώνει μόνο στην περιοχή των Πρεσπών. Υπάρχει επίσης στη νότια FYROM και πουθενά αλλού στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Απαντάται επίσης στη νότια και ανατολική Τουρκία. Το όνομα αυτού Φελυπαία του Μπουασιέ (*Phelyraea boisseiri*).

Γ. Σφήκας

Ενδιαφέρεστε για Ανακύκλωση;

Συλλέξαμε και σας δίνουμε τις παρακάτω χρήσιμες πληροφορίες:

♻️ **Ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές** (λευκές συσκευές, τηλεοράσεις, φωτιστικά, καμένοι λαμπτήρες, ηλεκτρονικοί υπολογιστές κλπ) καθώς και μπαταρίες ενσωματωμένες σε συσκευές: **Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε.** (210 531 9780, www.electrocycle.gr) για τα σημεία συλλογής.

♻️ **Μπαταρίες** κάθε είδους, μιας χρήσης ή επαναφορτιζόμενες: Υπάρχουν ειδικά δοχεία συλλογής σε πάρα πολλά σημεία, σε καταστήματα, αρκετά σχολεία και άλλους χώρους (λ.χ. στα γραφεία της ΕΕΠΦ!) Η εταιρεία **Ανακύκλωσης Φορητών Ηλεκτρικών Συσκευών ΑΦΗΣ** (210 803 0244, www.afis.gr) σας πληροφορεί ευχαρίστως για το πλησιέστερο σε σας σημείο συλλογής.

♻️ **Ογκώδη αντικείμενα:** ψυγεία, έπιπλα, στρώματα κλπ. που δεν χωρούν στους κάδους: Τα **Γραφεία Καθαριότητας των Δήμων**, καθορίζουν από τηλεφώνου ημέρες άμεσης συλλογής από την περιοχή σας.

♻️ **Υπολείμματα τροφών, υπολείμματα κοπής χόρτων κήπων, καφές, τσάι, στάχτες τζακιού, εν γένει οργανικά κατάλοιπα:** Η **Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης** (210 822 4481, www.ecotec.gr) δίνει οδηγίες για την κομποστοποίηση, που τα μετατρέπει σε εξαιρετικό λίπασμα. Χρειάζεται μόνον ειδικός κάδος, έτοιμος στο εμπόριο ή απλής κατασκευής από σας.

Δεν ανακυκλώνονται: υπολείμματα κρεατικών, μαγειρεμένων φαγητών, γαλακτοκομικών προϊόντων, λαδιών, κόπρανα κατοικιδίων και γενικά ανόργανα υλικά.

♻️ **Παλιά αυτοκίνητα** που αποσύρονται: Ως τις 20 Δεκεμβρίου κάθε χρονιάς (ώστε να μη χρεωθούν τα τέλη κυκλοφορίας της επόμενης), συνεννόηση για τα σημεία παράδοσης με: **Εναλλακτική Διαχείριση Οχημάτων Ελλάδος** (ΕΔΟΕ) (210 689 9039, www.edoe.gr).

Απαραίτητη η άδεια κυκλοφορίας, η ταυτότητα και εξουσιοδότηση αν η παράδοση γίνεται με εκπρόσωπο.

♻️ **Ορυκτέλαια, λιπαντικά, ελαστικά** αυτοκινήτων. Αν οι αλλαγές γίνονται από σας, πηγαίνετε τα κατάλοιπα σε συνεργείο ή βουλκανιζατέρ για τα ελαστικά.

Ειδικά για τα **ορυκτέλαια: ΕΛΤΕΠΕ** (210 809 3992, www.eltepe.gr)

Για τα **ελαστικά: ECOELASTIKA Α.Ε.** (210 612 8260, www.ecoelastica.gr)

♻️ **Παλιά υφάσματα** και μη χρησιμοποιήσιμα ρού-

χα: Η εταιρεία **Freedom** (210 481 3802) τα μαζεύει για την κατασκευή στουπιών.

♻️ Μπορείτε να **χαρίσετε** ρούχα, βιβλία, CD, DVD, ψεύτικα κοσμήματα, παιχνίδια και άλλα μικροαντικείμενα σε καλή κατάσταση. Προτείνουμε την **Εταιρεία Προστασίας Σπαστικών** (210 962 290) που τα δέχεται ευχαρίστως και τα διαθέτει σε ετήσιο μαζάρι, το οικονομικό αποτέλεσμα του οποίου πιάνει κυριολεκτικά τόπο.

♻️ Επίσης, το «**Δεύτερο χέρι**» (Φειδίου 14-16, 210 381 6886, www.karavan1.gr) δέχεται από σας και πουλάει τα παραπάνω μεταχειρισμένα είδη (όχι όμως ρουχισμό), διαθέτοντας τα έσοδα για τις αποστολές της ΜΚΟ «Ελληνικό Καραβάνι Αλληλεγγύης»

Αν πάλι θέλετε να έχετε κάποιο όφελος από την παράδοση των παραπάνω:

♻️ ο «**Σπόρος**», Συνεταιρισμός για το Εναλλακτικό & Αλληλέγγυο Εμπόριο (Σπ. Τρικούπη 21, 210 380 1375, www.sporos.org) λειτουργεί ως χαριστικό μαζάρι. Για τα πράγματα που φέρνετε, παίρνετε ότι σας αρέσει!

και, τέλος,

♻️ Ο «**Πράσινος Γάτος**» (Ιπποκράτους 142, 6979 17 82 57) δέχεται όλα τα παραπάνω και είτε τα μεταπωλεί είτε τα δίνει σε φιλανθρωπικές οργανώσεις. Η υπεύθυνη, κυρία Σοφία, ζυγίζει τα είδη σας και σας πληροφορεί για το αντίτιμο που τους αναλογεί. Με αυτό το ποσό σεις διαλέγετε κάτι από τα διάφορα είδη του μαγαζιού.

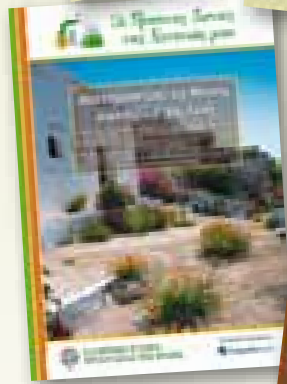
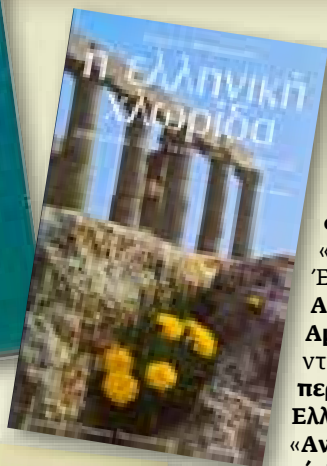
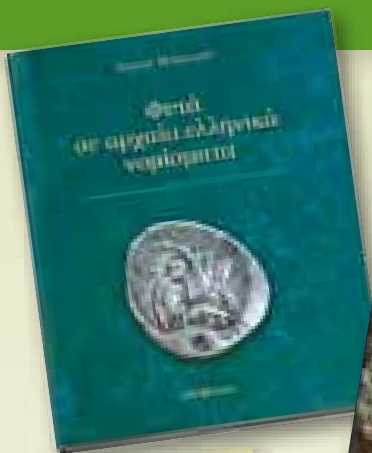
♻️ Αν γίνετε μέλος του «**Freecycle**», <http://groups.yahoo.com/group/AthensGreeceFreecycle> που λειτουργεί σαν ηλεκτρονική εφημερίδα μικρών αγγελιών, μπορείτε να χαρίσετε ή να βρείτε για να πάρετε σε ανταλλαγή τα πάντα.

♻️ Αντίστοιχη περίπτωση η ιστοσελίδα **www.xariseto.gr**, μέσω της οποίας μπορείτε επίσης να χαρίσετε ουσιαστικά τα πάντα, ακόμα και τα πιο περιέργα.

♻️ Τέλος, για τους βιβλιόφιλους, είναι πολύ χρήσιμος ο διεθνής ιστότοπος ανταλλαγής βιβλίων: **www.bookmooch.com**

Βοηθήστε λοιπόν την προσπάθεια ανακύκλωσης, προσθέτοντας, εκτός των άλλων, τη δική σας συμβολή στη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, CO₂ ■

Προς τα μέλη της ΕΕΠΦ

Βιβλία, κάρτες και σήματα

Σας υπενθυμίζουμε ότι διατίθενται στα γραφεία μας τα βιβλία: «**Η Ελληνική χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία**» και «**Φυτά στα αρχαία ελληνικά νομίσματα**» του Έλμουτ Μπάουμαν, «**Τα πουλιά του Αμβρακικού**» και «**Τα ψάρια του Αμβρακικού**» του Φώτη Περγαντή, «**Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα**» του Γιώργου Σφήκα, «**Αναζητώντας την ελληνική φύση**» της Μυρτώς Απέργη, «**Διατηρώντας τη Φύση, διατηρείς τη Ζωή**» της Μαρίας Ρουσομουστακάκη και «**Τα πετρώματα με απλά λόγια**» της Γεωργίας Φέρμελη και της Αναστασίας Κουτουβέλη. Υπάρχουν επίσης οι **ευχετήριες κάρτες** με φωτογραφίες με θέμα πουλιά, πεταλούδες, φυτά και μανιτάρια, καθώς και το **Σήμα της Εταιρίας, ο Κρητικός Αίγαγρος**.

Για τις ευχές σας με τη νέα χρονιά, χρησιμοποιήστε τις ωραιότερες κάρτες της ΕΕΠΦ με φωτογραφίες από την ελληνική φύση, ενισχύοντας την Εταιρία. Διατίθενται στα γραφεία μας προς 10 Ευρώ το πακέτο των 12 καρτών, μαζί με τους φακέλους

Η ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ

ΑΞΙΑ - ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ • 6-8 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2009 • ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Το Συνέδριο και η έκθεση θα αφορούν Χλωρίδα, Πανίδα, Οικοσυστήματα, Χερσαίο και Θαλάσσιο περιβάλλον, Γεωλογία, Παλαιοντολογία, Προβλήματα του ελληνικού χώρου που σχετίζονται με τη Βιοποικιλότητα, την Προστασία χλωρίδας, πανίδας, βιοτόπων.

Σκοπός

- Να παρουσιαστεί η Παλαιοντολογική, Γεωλογική εξέλιξη του Ελληνικού χώρου, η υπάρχουσα κατάσταση στην Ελλάδα σήμερα, η ποικιλία οικοσυστημάτων, φυτών, ζώων, η βιοποικιλότητα αλλά και η γεωποικιλότητα της Ελλάδας.
- Να αναδειχθεί η αξία της φυσικής κληρονομιάς μας.

Το Πανελλήνιο Συνέδριο της Εταιρίας χρειάζεται την ενίσχυσή σας.

Δυστυχώς τα τελευταία δυσάρεστα γεγονότα του Δεκεμβρίου στην Αθήνα, δυσκόλεψαν τη χρηματοδότηση του Συνεδρίου από χορηγούς.

Γι αυτό, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΕΠΦ, αποφάσισε για το επόμενο διάστημα, κάθε δωρεά προς την Εταιρία από 1ης Νοεμβρίου, να διατεθεί για το Συνέδριο. Θα είναι ευπρόσδεκτη κάθε μικρή ή μεγάλη δωρεά -ή βοήθεια στην εξεύρεση πόρων- εκ μέρους των μελών μας, για το συγκεκριμένο σκοπό.

Πιστεύουμε ότι το Συνέδριο θα αποτελέσει το κορυφαίο γεγονός της χρονιάς, για την Εταιρία μας. Επι πλέον, θα καταβληθεί προσπάθεια ώστε να εκδοθούν πρακτικά, με περιλήψεις των ομιλιών, των παρουσιάσεων αλλά και τμήματος των εκθεμάτων και αυτό θα είναι ένα πολύτιμο βοήθημα για όσους αγαπούν την Ελλάδα.

Περιμένουμε την πρόθυμη ανταπόκρισή σας και κυρίως την παρουσία σας στο Συνέδριο.

- Να παρουσιαστούν οι σύγχρονες απειλές και τα προβλήματα της ελληνικής φύσης, τα απειλούμενα είδη της Ελλάδας.
- Να παρουσιαστούν τα μέτρα προστασίας της βιοποικιλότητας της Ελλάδας.

Στόχος:

- Η πληροφόρηση του κόσμου ώστε να εκτιμήσει το φυσικό πλούτο της χώρας μας. Η διέγερση του ενδιαφέροντος και η ευαισθητοποίηση του κόσμου για να προστατέψει το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας και να το παραδώσει στην ίδια αν όχι σε καλύτερη κατάσταση, στις επόμενες γενιές.

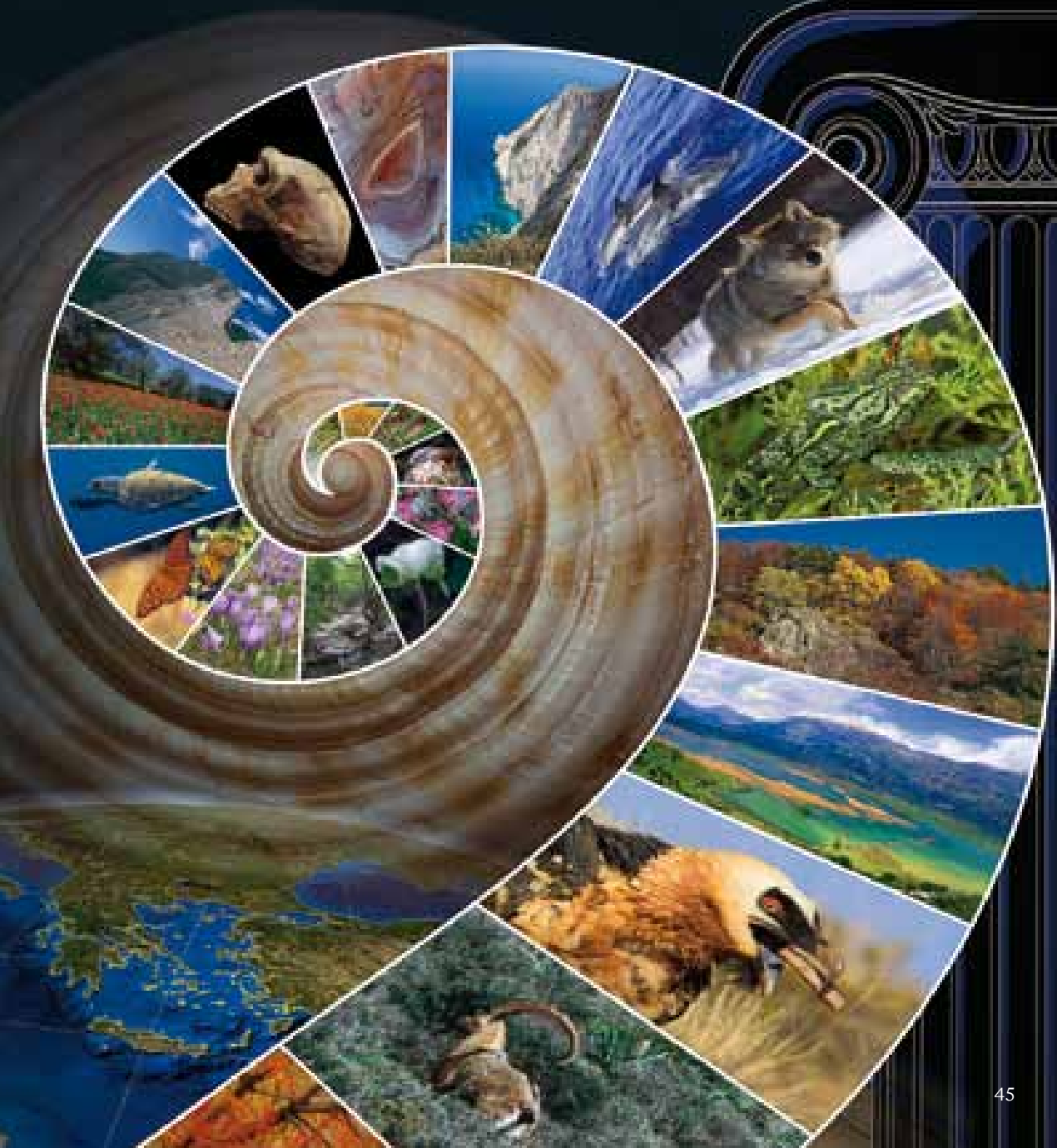
Στο Πνευματικό Κέντρο, στην Αίθουσα Τρίτη, προσκεκλημένοι ομιλητές, -επιστήμονες και ειδικοί ερευνητές- θα απευθυνθούν στο ευρύ κοινό, με σύντομες ομιλίες – παρουσιάσεις που θα εμπίπτουν στις παραπάνω ενότητες. Το Συνέδριο θα είναι ανοικτό για το κοινό ώστε να το παρακολουθήσει όσο το δυνατόν περισσότερος κόσμος. Το αναλυτικό Πρόγραμμα των παρουσιάσεων θα ανακοινωθεί στην ιστοσελίδα της ΕΕΠΦ.

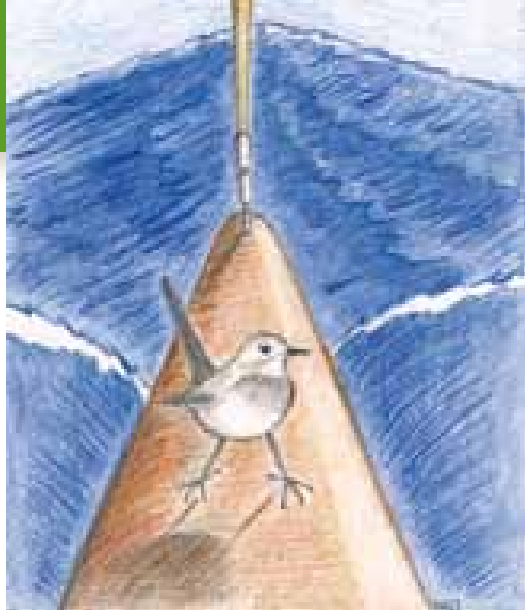
Ταυτόχρονα, στην Αίθουσα Κόντογλου, τις ίδιες μέρες θα οργανωθεί σχετική Έκθεση. Η έκθεση θα περιλαμβάνει εκτός από τα κλασικού τύπου εκθέματα (δυσδιάστατα και τρισδιάστατα), και προβολές DVD, CDrom. Θα γίνουν παρουσιάσεις φωτογραφικού, ψηφιακού κ.ά. υλικού με θέματα από την Ελληνική Φύση όπως για παράδειγμα μνημεία φυσικού κάλλους και απειλούμενα είδη, ώστε να προσελκύσουν το ενδιαφέρον του κόσμου και να βοηθήσουν στην ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, πληροφόρησή του.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
& ΕΚΘΕΣΗ
ΤΗΣ **ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ**
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

1951

Μια ιστορία ένα απόγευμα με αέρα

Από τα ταξίδια μου στη Λέρο αυτό το καλοκαίρι δεν θα σας πω για τις πέρδικες που έβγαιναν καμαρωτές στα εξοχικά μονοπάτια με τα υπέροχα χρώματά τους. Δεν θα σας πω για τον τσιροβάκο και τα σπουργίτια της αυλής μου. Ούτε για τις κουρούνες στους λόφους και την κουκουβάγια στο στύλο το βραδάκι. Ούτε ακόμα θα σας πω για το πέταγμα των μαυροπετριτών στα Ασπρονήσια και καμιά φορά και πάνω από τη Λέρο. Θα σας διηγηθώ μιαν άλλη ιστορία.

Ήταν δέκα Ιουλίου, απόγευμα γύρω στις έξι. Γυρίζαμε στη Λέρο μετά από ένα ημερήσιο ταξιδάκι με το εκδρομικό «Μπαρμπαρόσα» σε Ασπρονήσια, Μαράθι, Τηγανάκι, νησάκια διαμάντια του ανατολικού Αιγαίου. Το πρωί είχαμε ξεκινήσει

από το λιμανάκι της Αγίας Μαρίνας στη Λέρο με έξι μποφόρ. Το λιμεναρχείο δεν δίνει άδεια απόπλου στο «Μπαρμπαρόσα» όταν ο άνεμος ξεπερνά από το όριο. Βλέπετε, είναι караβάκι μεγέθους καϊκιού. Είχαμε τον άνεμο κόντρα και γελούσαμε όταν μας έβρεχαν τα κύματα. Ο καιρός όμως μας τη φύλαγε. Στο γυρισμό τα κύματα είχαν γίνει πελώρια. Ευτυχώς όμως, αυτή τη φορά με τον άνεμο στην πρύμη. Το караβάκι, με επιδέξιο τιμονιέρη, ανέβαινε με το κύμα, βυθιζόταν στα βάθη του, και ξανανέβαινε στην κορυφή. «Είναι παραπάνω από έξι μποφόρ» είπε κάποια στιγμή ο καπετάν-Σάββας, χωρίς να θέλει να μας πει ...πόσο παραπάνω. Πάλι καλά, ήμασταν όλοι ψύχραιμοι.

Καθόμουν στην πλήρη κοιτώντας το θέαμα. Ο καπετάνιος ήρθε και κάθισε δίπλα μου. Μου έλεγε για τη θάλασσα πως, όσο ήρεμη είναι κάποτε, άλλες φορές, σαν άνθρωπος, και αυτή γίνεται θηρίο. Ένας αρτέμης πέταξε αριστερά. Και ξάφνου, φάνηκε ένα μικρό πουλί που πάλευε απεγνωσμένα με τον άνεμο. Πλησίαζε το μπομπρέσο* αλλά όλο δίσταζε να αρπαχτεί απ' αυτό γιατί, αν και είμαστε καθισμένοι σε κάποια απόσταση, έμοιαζε να φοβάται τους ανθρώπους. Η σιλουέτα του, σαφώς, ήταν σιλουέτα σουσουράδας με μακριά ουρά. «Μια σουσουράδα» ακούω τον καπετάνιο δίπλα μου. Πράγματι, ήταν μια ανώριμη λευκοσουσουράδα με το μαύρο στο στήθος της ακόμα «χλωμό» και ασχημάτιστο. Τόλμησε για λίγο και στάθηκε στο οριζόντιο κατάρτι, τσίμπησε μάλιστα πάνω σ' αυτό δυο-τρεις, αόρατους σε μας, μεζέδες. Ξαναπέταξε πάλι μακριά, φοβισμένη. Αυτό επαναλήφθηκε ακόμα μια φορά. Όμως η σφοδρότητα του αέρα την ανάγκασε να διαλέξει ανάμεσα στους δύο κινδύνους –τους ανθρώπους και τον άνεμο– και διάλεξε τον πρώτο.

Στάθηκε πάλι στο μπομπρέσο, με τα πόδια της ανοιχτά για ισορροπία, και έμεινε εκεί αρκετή ώρα ώσπου πλησιάσαμε πολύ στη Λέρο. Τότε μας άφησε και μ' ένα πέταγμα κατευθύνθηκε προς τη στεριά.

Και ήταν για μένα, αυτό το νεαρό πουλί, οιωνός ελπίδας και κουράγιου για κάθε τρικυμία. Και η πολυτιμότερη ανάμνηση αυτού του καλοκαιριού. ■

Μαρία Πατρώνη-Καλλία

*Μπομπρέσο: Η προεξέχουσα ξύλινη «μύτη» του караβιού (σαν οριζόντιο κατάρτι), αλλιώς πρόβολος.

Τα «Κροκοδειλάκια» της Κέρκυρας

Συζητώντας πριν από καιρό με μέλος της ΕΕΠΦ, που επισκέπτεται συχνά το νομό Κέρκυρας, μου έκανε εντύπωση όταν μου είπε πως δεν είχε δει ποτέ τα κροκοδειλάκια στην Κέρκυρα.

Το είδος *Laudakia stellio* (κροκοδειλάκι) είναι γνωστό στους φυσιολάτρες κυρίως από τις Κυκλάδες, αλλά υπάρχει και σε άλλα νησιά του Αιγαίου πχ. Δωδεκάνησα, Λέσβο, Χίο, Σάμο, κλπ. Βρίσκεται όμως και στην Κέρκυρα, στους Παξούς και σε μερικές περιοχές κοντά στη Θεσσαλονίκη.

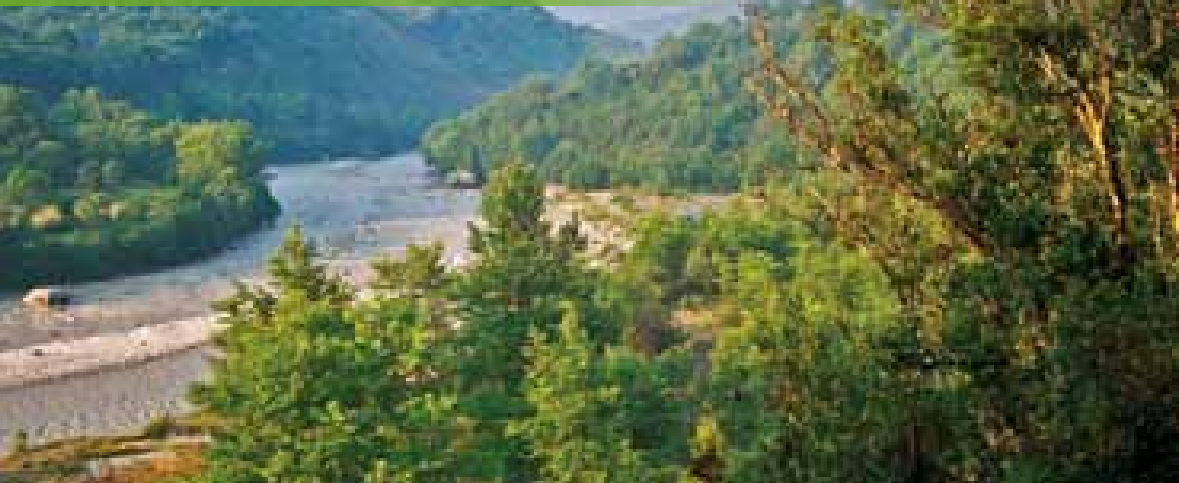
Τη φωτογραφία τη πήρα στο Νέο Φρούριο της Κέρκυρας. Εδώ μπορούμε να δούμε τα κροκοδειλάκια στις τρύπες και χαραμάδες των τειχών του κάστρου αλλά και κάτω από μεταλλικές ράβδους και λαμαρίνες. Φθάνει σε μήκος 35 cm.

Παράσχος Παπλωματός

Λάβαμε, όπως κάθε χρόνο, την ωραιότερη φωτογραφία (εδώ των κρίνων της Ροδόπης) του καλού φίλου και μέλους μας, κ. Σάκη Πέτρου από τη Δράμα, που συνοδεύει τις ευχές του για την Εταιρία. Τη μοιραζόμαστε μαζί σας και του ανταποδίδουμε τις ευχές

Πρόγραμμα για τη Βίδα στον Άραχθο

Φωτ. Ν. Κατσίκας

Ολοκληρώθηκε η συγκέντρωση όλου του υλικού για τη σύνταξη της μελέτης του «Μονοπατιού της Βίδρας» στον Άραχθο. Το Μονοπάτι της Βίδρας με συνολικό μήκος περίπου 16 χιλιομέτρα, έχει ως σημείο έναρξης την γέφυρα Τζαρή που βρίσκεται ανατολικά του χωριού Σκούπα και ως κατάληξη το ιστορικό γεφύρι της Πλάκας.

Το πρώτο τμήμα, το επονομαζόμενο και «Σκουπιώτικο», είναι μήκους περίπου 3,5 χιλιομέτρων και στο μεγαλύτερο μέρος του περνά μέσα από τα σκιερά

παρόχθια δάση του Αράχθου, σε μια διαδρομή χωρίς σημαντικές υψομετρικές διαφορές.

Το δεύτερο και μεγαλύτερο τμήμα του μονοπατιού μήκους 12,5 χιλιομέτρων, παρουσιάζει πολλές εναλλαγές, καθώς άλλοτε απομακρύνεται από τον Άραχθο και άλλοτε πλησιάζει δίπλα στην όχθη του, ενώ θα πρέπει να τονιστεί ότι στο τμήμα αυτό οι πεζοπόροι συναντούν πολλά ανηφορικά μέρη και συχνά ακολουθούν κάποιους μικρούς τοπικούς χωματόδρομους.

Η συνολική διαδρομή μπο-

ρεί να ολοκληρωθεί σε μία μέρα, καθώς διαρκεί γύρω στις 8 ώρες. Προς το παρόν, δεν υπάρχει σήμανση, με αποτέλεσμα η διάσχισή της σε πολλά σημεία να είναι δύσκολη για κάποιον που δεν την γνωρίζει. Η μελέτη προτείνει συγκεκριμένα έργα σήμανσης του μονοπατιού, καθώς και πινακίδες που θα συμβάλλουν στην ενημέρωση των επισκεπτών. Επίσης γίνεται αναφορά στις ανάγκες επισκευής του μονοπατιού, ιδίως στα απόκρημνα τμήματά του, καθώς και βελτιωτικές παρεμβάσεις που στοχεύουν στην καλύτερη κατάσταση του. Τέλος, σε ειδικό παράρτημα της μελέτης αυτής, γίνεται μια πρώτη εκτίμηση του μελλοντικού κόστους όλων των υπολοίπων αναγκαίων παρεμβάσεων και έργων, καθώς επίσης και του Κέντρου Ενημέρωσης για τη Βίδα, που θα στεγαστεί στο παλαιό σχολείο Βαθυκάμπου. ■

Μ. Γκαίλιχ

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται από την Ελληνική Εταιρεία Αειφόρου Ανάπτυξης με την οικονομική υποστήριξη της Γεν. Γραμματείας Νέας Γενιάς.

Φωτ. Ν. Κατσίκας

Φωτ. Μ. Γκαϊλίχ

Δυστυχώς, οι εξαιρετικά μειωμένες βροχοπτώσεις του φετινού φθινοπώρου, μας ανάγκασαν να αναβάλουμε την έναρξη των φυτεύσεων, στο πλαίσιο της δράσης των αναδασώσεων του προγράμματος της Φολόης, που είχαμε προγραμματίσει για το μήνα Νοέμβριο. Οι επιλεκτικές αυτές φυτεύσεις έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να συμβάλλουν στην ενίσχυση της ποικιλότητας των δασών της περιοχής, που είχαν πληγεί από τις καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007. Εφόσον δεν υπάρχουν κάποιες όψιμες χιονοπτώσεις, που ενδέχεται να εμποδίσουν περαιτέρω την υλοποίηση της δράσης αυτής, οι φυτεύσεις θα ξεκινήσουν περί τα μέσα του Φεβρουαρίου.

Προς το παρόν, προχωρά ο σχεδιασμός της μόνιμης έκθεσης ερμηνείας του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, η οποία θα φιλοξενηθεί στο παλαιό σχολείο Φολόης. Ειδικευμένοι επιστήμονες και εθελοντές θα συνεργαστούν με τον ειδικό εξωτερικό

συνεργάτη που έχει επιλεγεί για το έργο αυτό. Επίσης, πριν το τέλος του χειμώνα, θα κατασκευαστούν και θα τοποθετηθούν από εθελοντές, οι ειδικές τεχνητές φωλιές για ορισμένα είδη πουλιών που ζουν στο δρυοδάσος.

Τέλος, προγραμματίζεται για τις αρχές της άνοιξης, η διοργάνωση ειδικού σεμιναρίου για την εκπαίδευση νέων εθελοντών, κα-

τοίκων της περιοχής, σε θέματα πυροφύλαξης και πυρόσβεσης, με ειδικούς εισηγητές από την Ελλάδα και την Κύπρο. Σκοπός της δράσης αυτής είναι η οργάνωση ενός δικτύου καλά εκπαιδευμένων εθελοντών για την προστασία και φύλαξη του δάσους της Φολόης. ■

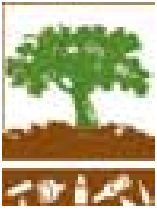
Μ. Γκαϊλίχ

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται στο πλαίσιο του έργου «Περιβαλλοντικές δράσεις σε πληγείσες περιοχές» της Γεν. Γραμματείας Νέας Γενιάς και του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού.

Φωτ. Μ. Γκαϊλίχ

Φύση χωρίς Σκουπίδια

Πάνελ (από δεξιά προς τα αριστερά): κα Μ. Ρουσομουστακάκη, Πρόεδρος ΕΕΠΦ, κα Ελ. Πατακάκη, Προϊσταμένη Τμήματος Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης ALPHA BANK, κα Μ. Κούβελου, Τμήμα Β' Αγωγής Υγείας και Περιβαλλοντικής Αγωγής ΥΠ.Ε.Π.Θ.

2ο Πανελλήνιο Μαθητικό Συνέδριο

«Καθαρές, ζωντανές, προστατευμένες ελληνικές ακτές» της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Το Σάββατο 29 Νοεμβρίου 2008, στην Αθήνα, στην αίθουσα Galaxy του Ξενοδοχείου Athens Hilton, πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία το 2ο Πανελλήνιο Μαθητικό Συνέδριο «Καθαρές, ζωντανές, προστατευμένες ελληνικές ακτές», που διοργάνωσε η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ).

Αντικείμενο είχε την παράκτια ζώνη. Μια ζώνη γεμάτη

ζωή, που χωρίζει αλλά και ενώνει τη στεριά με τη θάλασσα και πρέπει να είναι καθαρή, ζωντανή. Στόχος του Συνεδρίου ήταν να κατανοήσουν οι μαθητές τη βιοποικιλότητα και την αξία αυτής της ζώνης. Να διερευνήσουν και να καταγράψουν αιτίες που καταστρέφουν τη φυσική ζωή στις ελληνικές ακτές. Να προσπαθήσουν να μειώσουν τα απορρίμματα. Να συζητήσουν, να προβληματιστούν, να ευαισθητοποιήσουν την τοπική κοινωνία και να προτείνουν τρόπους για την προστασία της παράκτιας ζωής.

Οι θεματικές ενότητες ήταν:

Αίθουσα Γαλαξίας, ΧΙΛΤΟΝ Αθηνών

- Υιοθεσία, προστασία, ανάδειξη ακτής
- Μείωση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση απορριμμάτων
- Διατήρηση καθαρού περιβάλλοντος
- Βιοποικιλότητα της παράκτιας ζώνης
- Ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και άλλους Φορείς

Το Συνέδριο είχε τεθεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο του Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Φύση χωρίς Σκουπίδια» της ΕΕΠΦ, το οποίο συντονίζει η ΕΕΠΦ σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Ρεθύμνης. Χορηγός του 2ου Μαθητικού Συνεδρίου, όπως και του 1ου («Τα σκουπίδια αν μειώσουμε τη φύση θα γλιτώσουμε», Αθήνα, 2006), ήταν η ALPHA BANK.

Έδωσε την ευκαιρία σε μαθητές από όλη την Ελλάδα, αλλά και από την Κύπρο, να συναντηθούν, να ανταλλάξουν εμπειρίες και ιδέες, με στόχο ένα καθαρό περιβάλλον. Μίλησαν αλλά και άκουσαν άλλους μαθητές. Τους δόθηκε η δυνατότητα να πάρουν μέρος σε εργαστήρια, και να μεταφέρουν στη συνέχεια στα σχολεία τους, στους φίλους

Στόχος του Προγράμματος, που γίνεται με τη συνεργασία της ΕΕΠΦ, Εθελοντικών Ομάδων και Τοπικών Αρχών, είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για την καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων και για τη διατήρηση ενός καθαρού και πολιτισμένου περιβάλλοντος.

Χορηγός του Προγράμματος είναι η ALPHA BANK. Υποστηρικτής είναι το μέλος μας κ. **Hellmut Baumann**, συγγραφέας του βιβλίου «Η Ελληνική Χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία». Τους ευχαριστούμε θερμά.

Αίθουσα Γαλαξίας, ΧΙΛΤΟΝ Αθηνών

τους, στις οικογένειές τους, αυτά που έζησαν.

Στις εργασίες του Συνεδρίου, συμμετείχαν 130 μαθητές και μαθήτριες από 30 σχολεία όλων των βαθμίδων (Νηπιαγωγεία, Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια) και 50 συνοδοί εκπαιδευτικοί. Συμμετείχε επίσης και ένα σχολείο από την Κύπρο.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες ηγήθηκαν του Συνεδρίου. Εκτός από τα δρώμενα, παρουσίασαν οι ίδιοι και τις εργασίες τους. Τρία Προεδρεία αποτελούμενα επίσης από μαθητές και μαθήτριες, συντόνισαν το Συνέδριο.

Παρουσιάστηκαν 15 προφορικές (δρώμενα, παρουσιάσεις εργασιών, κ.α.) ανακοινώσεις και 11 αναρτημένες (αφίσες, posters).

Μερικοί τίτλοι δρώμενων και εργασιών:

- «Το Ονειρόδεντρο» (1ο Νηπιαγωγείο Μελισσίων, Αττική).
- «Εμείς οι πολίτες του αύριο ζητάμε από εσάς τους μεγάλους» (Δημοτικά Σχολεία Κυθήρων, Αττική).
- «Προστατεύοντας τις ακτές» (Δημοτικό Σχολείο Άργους Καλύμνου, Δωδεκάνησα).
- «Ένα λιμανάκι ξεχασμένο εκεί...σε μια ιστορική γωνιά του Πειραιά» (Ιδιωτικό Δημοτικό Σχολείο «Θεμιστοκλής», Αττική).
- «Οικοσύστημα περιοχής Πάρ-

Ελληνογαλλική Σχολή Ουρσουλίνων

1ο Νηπιαγωγείο Μελισσίων

142ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών

Οργανωτική Επιτροπή του Συνεδρίου

Πρόεδρος:

Μαρία Ρουσομουστακάκη

Μέλη:

Σταυρούλλα Αιεξανδροπούλου
Σοφία Καινούργιου
Μαρία Κούβελου
Μαρία-Ιωάννα Κουτσουδάκη
Παντελής Μάναλης
Αιλέξια Νικηφοράκη
Διονυσία Παπαδοπούλου
Κερασία Πετρογιάννη
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης
Νίκος Στεφανόπουλος
Παναγιώτα Τσελεκτοΐδου
Γεωργία Φέρμελη
Κίθεοπάτρα Χατζηκώστα

Επιστημονική Επιτροπή του Συνεδρίου

Μαρία Δημοπούλου
Σοφία Θεοδωρίδου
Σοφία Περδικάρη
Μαρία Ρουσομουστακάκη
Κωνσταντίνα Σκαναβή
Δήμητρα Σπυροπούλου
Παναγιώτης Στσαϊνάκης
Αγγελική Τρικαλίτη
Γεωργία Φέρμελη
Μαριάννα Χατζημιχαήλ

Εμπυκωτές

Σοφία Καινούργιου
Μαριάννα Χατζημιχαήλ
Ελένη Σούμα
Πελαγία Ζερδεβά
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης
Σοφία Πλατανιστιώτη
Παναγιώτης Στσαϊνάκης
Εύη Ντινοπούλου

- ωνα – Δίμνης Μουστού» (Γυμνάσιο Άστρους, Αρκαδία).
- «Έλα να παίξουμε μ' όσα οι άλλοι πετούν» (Σχολή Χατζήβεη, Αττική).
 - «Είναι για τα σκουπίδια;» (Γυμνάσιο Ιππείου, Λέσβος).
 - «Ο κύκλος των χαμένων υλικών» (Αρσάκειο Λύκειο Πατρών, Αχαΐα).
 - «Υιοθεσία Πλοίου» (Δημοτικό Σχολείο Παρεκκλησιάς Λεμεσού, Κύπρος).

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου οι μαθητές συμμετείχαν επίσης σε 5 βιωματικά Εργαστήρια (Working – groups): Παραμύθι, Παιχνίδι Ρόλων, Θαλασσινά Μόμπιλε, Τροφικές σχέσεις στο μικρόκοσμο και μακρόκοσμο, Μουσικό Εργαστήρι. Οι ομάδες, μετά από 1,5 ώρα δουλειάς, παρουσίασαν με μορφή δρώμενου τα αποτελέσματά τους και έδω-

σαν 5 αντίστοιχα ψηφίσματα, με τα οποία ολοκληρώθηκε και έκλεισε το Συνέδριο.

Τα ψηφίσματα των εργαστηρίων ήταν:

Παραμύθι: Οι χελώνες χρειάζονται καθαρές, προστατευμένες παραλίες για να μπορούν να φέρουν τα μικρά τους στη ζωή.

Παιχνίδι ρόλων: Εμείς οι πολίτες του αύριο ζητάμε από εσάς τους μεγάλους:

- Σοβαρευτείτε! Η κατάσταση είναι κρίσιμη
- Το περιβάλλον κινδυνεύει
- Πρέπει να σώσουμε τους ζωικούς και φυτικούς οργανισμούς
- Το περιβάλλον ανήκει στις επόμενες γενεές γι αυτό πρέπει να το προστατέψετε

Θαλασσινά μόμπιλε:

- Η γνώση είναι δύναμη
- Η πράξη κάνει τις ακτές καθαρές
- Η ελπίδα δίνει το όνειρο

Τροφικές σχέσεις στο μικρόκοσμο και μακρόκοσμο: Ψηφίστε φυτοπλαγκτόν για ένα καλύτερο αύριο...

Ας τα θαλασ...σώσουμε!!!

Μουσικό εργαστήρι: Να σώσουμε τη θάλασσα.

Πάρε το παλιό σου το ποδήλατο κι έλα να με βρεις στην παραλία. Κάνοντας μαζί μου έναν περίπατο θα σε πιάσει μια μελαγχολία. Μόλις προλαβαίνουμε να φτάσουμε στην πόλη την ακρογιαλιά. Πολλή δουλειά μας περιμένει, κι αν εσύ πιστέψεις, θα προφτάσουμε

Εργαστήρι: Τροφικές σχέσεις στο μικρόκοσμο και στο μακρόκοσμο

Δημοτικά Σχολεία Κυθήρων

να σώσουμε τη θάλασσά μας που είναι τόσο πληγωμένη. Στην προβλήτα οι γλάροι γύρω μας πετούν. Άκου το βαθύ παράπονό τους. Πίσω τον γαλάζιο κόσμο τους ζητούν μες στο μολυσμένο πια, ουρανό τους. Τα ποδήλατα θα παρατήσουμε δίπλα στις ψαρόβαρκες, στο μώλο. Μα την παραλία δε θ' αφήσουμε έρμαιο στις ρύπανσης το δόλο.

Το Συνέδριο μας γέμισε όλους χαρά, ικανοποίηση, ελπίδα. Τυχεροί οι μαθητές που έχουν καλούς δασκάλους, που προσφέρουν από το υστέρημα του χρόνου τους και τους διδάσκουν το σεβασμό στο περιβάλλον και το δικαίωμα να διεκδικούν ένα καλύτερο κόσμο.

Όμως και εμείς στην Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύ-

σης είμαστε τυχεροί. Επειδή συνεργαζόμαστε με τέτοιους δασκάλους. Επειδή έχουμε την ευκαιρία, να γνωρίζουμε τέτοιους δασκάλους και τέτοιους μαθητές. Τους ευχαριστούμε για τη συμμετοχή τους.

Ευχαριστούμε τον Υφυπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Α. Λυκουρέντζο για τη συγχαρητήρια επιστολή του, τον Αντιδήμαρχο Καθαριότητας και Περιβάλλοντος του Δήμου Αθηναίων Γ. Δημόπουλο, το Γενικό Διευθυντή του Γραφείου Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Ελλάδας Γ. Κασιμάτη, τις εκπροσώπους του ΥΠΕΠΘ Μ. Κούβελλου και Μ. Καμηλάκη, που μίλησαν στο Συνέδριο, τις Σ. Σπυροπούλου, Α. Λαδά και Α. Κοσκολού από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, καθώς και τους Ε. Πα-

τακάκη, Ε. Μαρσέλλου, και λοιπούς εκπροσώπους από το Τμήμα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης της ALPHA BANK, για την παρουσία τους και την στήριξή τους στο Συνέδριο.

Ευχαριστούμε

- το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, το οποίο έθεσε υπό την αιγίδα του το Συνέδριο,
- τους εθελοντές και όσους συμμετείχαν στην οργανωτική, στην επιστημονική επιτροπή και στην ομάδα των εμπυχωτών,
- καθώς και την ALPHA BANK, χάρη στην χορηγία της οποίας, η ιδέα ενός θεσμού Πανελληνίου Μαθητικού Συνεδρίου με αντικείμενο το καθαρό, υγιές, περιβάλλον, και με συνέδρους σημερινούς μαθητές - αυριανούς υπεύθυνους πολίτες, έγινε πραγματικότητα.

Μαρία Ρουσομουστακάκη

Εργαστήρι παραμυθιού: Σοφία Καινούριου και Μαριάννα Χατζημηαήλ, υπεύθυνες Π.Ε. Διεύθυνσης Α/θμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Συνάντηση Εθνικών Χειριστών στο Μαρόκο

Φέτος, είχα τη χαρά να συμμετάσχω εκ μέρους της Συντονιστικής Επιτροπής και Παιδαγωγικής Ομάδας του Προγράμματος «Οικολογικά Σχολεία», στην καθιερωμένη συνάντηση των Εθνικών Χειριστών του προγράμματος, 20 & 21 Νοεμβρίου 2008, στο Ραμπάτ, Μαρόκου.

57 αντιπρόσωποι από 41 χώρες είχαμε την ευκαιρία να συ-

ζητήσουμε τον τρόπο εφαρμογής, τα προβλήματα αλλά κυρίως την προοπτική του προγράμματος, να σχεδιάσουμε πιθανές συνεργασίες, να μοιραστούμε ιδέες για την εξεύρεση οικονομικών πόρων, την ηλεκτρονική δικτύωση και επικοινωνία.

Σύμφωνα με το Διοικητικό Συμβούλιο του FEE, στο πρόγραμμα «Οικολογικά Σχολεία», το σχολικό έτος 2007-08, συμμετείχαν 6.375.575 μαθητές, 392.653 δάσκαλοι, 27.304 σχολεία, 4.927 τοπικές αρχές.

Όπως, βέβαια, διαπίστωσα στις περισσότερες χώρες η συνδρομή των δήμων-τοπικής κοινωνίας στα σχολεία είναι τόσο ικανοποιητική, που οι εθνικοί συντονιστές προβληματίζονται για να βρουν τρόπους να χρησιμοποιήσουν πιθανές νέες χορηγίες!!! Αναρωτιέμαι, λοιπόν, ως πότε το σχολείο και οι εκπαιδευτικοί στη χώρα μας θα καλούνται να κάνουν τη «δουλειά» των δήμων και της πολιτείας, προσπαθώντας να καθιερώσουν ένα «άλλο» περιβαλλοντικό ήθος στις τοπικές κοινωνίες;

Παρουσιάστηκαν και ζητήθηκαν, επίσης, οι προτάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου, όπως είχαν διαμορφωθεί τον Οκτώβριο του 2008, αλλά και κάποιες αλλαγές. Ειδικότερα, τονίστηκε ότι:

Το πρόγραμμα απευθύνεται στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, χωρίς να αποκλείονται τα Πανεπιστήμια ή άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Η κάθε Εθνική Αντιπροσωπία διαμορφώνει μια λίστα 10 θεμάτων, από τα οποία κάθε σχολείο θα μπορεί να επιλέξει 3 για να εφαρμόσει, προκειμένου

να πάρει την Σημαία του Προγράμματος.

Η βράβευση μπορεί να είναι ετήσια, με τη Σημαία ως «υποχρεωτικό» έπαθλο.

Τέλος, έμφαση δόθηκε στην αξιολόγηση του σχολείου, προκειμένου να πάρει την Σημαία κυρίως την πρώτη φορά. Οι τρόποι αξιολόγησης αποτέλεσαν πεδίο αντιπαραθέσεων, αν και υπήρξε συναίνεση στη δυνατότητα κάθε χώρας να διαμορφώσει ένα σύστημα αξιολόγησης ανάλογο με το γενικότερο εκπαιδευτικό της πλαίσιο.

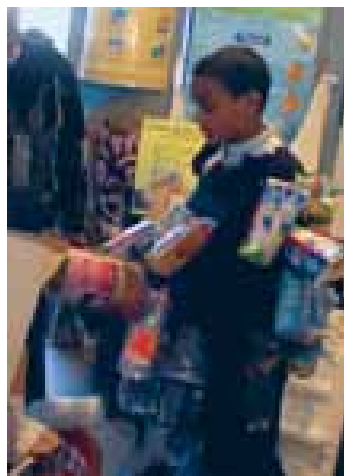
Όσον αφορά στα κριτήρια βράβευσης τονίστηκε ότι θα πρέπει να ακολουθούνται τα 7 μεθοδολογικά βήματα, να υπάρχει ενεργός συμμετοχή μαθητών/τριών, να έχουν εφαρμοστεί 3 τουλάχιστον θέματα, εμπλοκή τοπικών αρχών και αξιολογική επίσκεψη.

Στο πλαίσιο του προγράμματος, επισκεφτήκαμε και ένα «Οικολογικό Σχολείο» του Ραμπάτ (δημοτικό και νηπιαγωγείο). Τα παιδιά μας υποδέχτηκαν στο προαύλιο με μια προσευχή και ύστερα μας ξενάγησαν στην όμορφη σχολική αυλή τους (που περιλάμβανε αρωματικά φυτά, μοντέλα καθαρής και βρώμικης θάλασσας, πηγαδιών, υδραγωγείου), στις τάξεις και σε ένα μικρό μουσείο. Είδα εξαιρε-

Τα «Οικολογικά Σχολεία» είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια από όλη την Ελλάδα, με στόχο την εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών, αυριανών πολιτών, με περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαμόρφωση θετικής στάσης για την αντιμετώπισή τους. Αποτελεί δε το μεγαλύτερο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με 27.304 σχολεία σε 44 χώρες σε όλες τις ηπείρους, με 6.375.575 μαθητές και 392.653 εκπαιδευτικούς.

Χορηγός του Προγράμματος είναι το **ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ**, το οποίο και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή του.

τικές συλλογές και κατασκευές με έντονη την σφραγίδα της μαροκινής παράδοσης. Εντυπωσιάστηκα με την προσπάθεια εξοικείωσης των μαθητών στις νέες τεχνολογίες. (Εκτός από την αίθουσα πληροφορικής, σε κάθε τάξη υπήρχαν πληκτρολόγια για εξάσκηση στο λατινικό αλφάβητο). Συγκινήθηκα με τα παιδιά που ντυμένα με παραδοσιακές φορεσιές μας έδειξαν τις παραδοσιακές ασχολίες και τα εργαλεία τους. Πριν φύγουμε μας φίλεψαν με παραδοσιακό ψωμί, μαλακό τυρί, ζεστό γάλα και το τσάι από μέντα.

Σήμερα, στο Μαρόκο, το πρόγραμμα συντονίζεται από το Mo-

ammed VI Foundation for the Protection of the Environment. Συμμετέχουν 80 σχολεία διασκορπισμένα σε 14 επαρχίες, υποστηριζόμενα από τοπικές NGOs. Τα περισσότερα προγράμματα αφορούν το θέμα των σκουπιδιών και το νερό που είναι και βασικά κοινωνικά προβλήματα, ενώ δίνεται προτεραιότητα στη σύνδεση με τα προγράμματα σπουδών όπως και στη συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες. ■

Αντιόπη Φραντζή

*Διευθύντρια 7ου Δημοτικού
Σχολείου Αθηνών*

*Μέλος Συντονιστικής Επιτροπής
Δικτύου Π.Ε. «Οικολογικά
Σχολεία»*

Γαλάζιες Σημαίες

6η Πανελλήνια Συνάντηση Διαχειριστών Ακτών και Μαρινών

Την Τετάρτη 3 Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε με επιτυχία η 6η Πανελλήνια Συνάντηση Διαχειριστών ακτών και μαρινών του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες».

Η ημερίδα πραγματοποιήθηκε στη φιλόξενη αίθουσα του ξενοδοχείου Electra Palace στην Πλάκα και συμμετείχαν 70 διαχειριστές ακτών και μαρινών, Δήμαρχοι, Αντιδήμαρχοι, διευθυντές ξενοδοχείων. Επίσης παρευρέθηκαν πολλά μέλη της Εθνικής Επιτροπής Κρίσεων, καθώς και αρκετοί εθελοντές-επιθεωρητές.

Κυριότερα σημεία των εισηγήσεων ήταν η πληρέστερη ενημέρωση των διαχειριστών σχετικά με τις απαιτήσεις του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» και η ανταλλαγή εμπειριών των διαχειριστών σχετικών με τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του Προγράμματος.

Παρουσιάστηκαν εισηγήσεις από τα στελέχη της ΕΕΠΦ, Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά, Θεωδωρή Κακαρνιά και Χριστίνα Θεοδωρικά.

Η Δ.Ν. Βουρδουμπά παρουσίασε τα αποτελέσματα της ετήσιας συνάντησης Εθνικών Χειριστών του Προγράμματος που πραγματοποιήθηκε με επιτυχία φέτος στην Antalya της Τουρ-

κίας. Ακολούθησε παρουσίαση από τον Θ. Κακαρνιά για τους Πίνακες Ανακοινώσεων και όλες οι απαραίτητες πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνουν. Τέλος, η Χ. Θεοδωρικά παρουσίασε τη διαδικασία αξιολόγησης των αιτήσεων.

Ακολούθησαν εισηγήσεις από τον κύριο Νικόλαο Θεοδωρίδη και την κυρία Μαίρη Παπαδάτου-Πλέσσα, διαχειριστές βραβευμένων επί σειρά ετών ακτών, για την εφαρμογή του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» στις ακτές τους και τις προσπάθειες διατήρησης του υψηλού επιπέδου ποιότητας σε αυτές.

Η εκδήλωση συνεχίστηκε με παρουσίαση από την κυρία Διονυσία Παπαδοπούλου, διεθνή εθελόντρια-επιθεωρήτρια του Προγράμματος, η οποία αναφέρθηκε στις πολύ σημαντικές δραστηριότητες αειφόρου ανάπτυξης. Ακολούθησε εισήγηση από τον κύριο Ευάγγελο Τσοσκούνγλου, ο οποίος παρουσίασε τις πρωτοβουλίες για το Περιβάλλον, των ξενοδοχείων του ομίλου Sunwing που συμμετέχουν με επιτυχία στο Πρόγραμμα «Γαλάζιες Σημαίες».

Ως τελευταία και πολύ ενδιαφέρουσα εισήγηση, η κυρία Αλίκη Βαβούρη, Συντονίστρια του Προγράμματος μέχρι και τον Οκτώβριο του 2008, παρουσίασε στους παρευρισκόμενους την

πορεία διαχείρισης του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» τα 16 χρόνια λειτουργίας του στην Ελλάδα.

Στη συνάντηση παραδόθηκαν πιστοποιητικά, που απεστάλησαν από το Διεθνές Συντονιστικό Γραφείο, σε 105 ακτές και μια μαρίνα για τη συνεχή βράβευση τους επί μια δεκαπενταετία στο Πρόγραμμα.

Ακολούθησε συζήτηση, όπου τα στελέχη της ΕΕΠΦ απάντησαν σε ερωτήματα των παρευρισκόμενων. Δεν απουσίασαν και τα παράπονα από διαχειριστές για την αφαίρεση μας «Γαλάζιας Σημαίας» από ορισμένες παραλίες.

Στο σημείο αυτό τονίστηκε για μια ακόμα φορά ότι η «Γαλάζια Σημαία» δε συμβολίζει μονάχα την καλή ποιότητα των νερών και την καθαρή ακτή αλλά και την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών. Σίγουρα η ποιότητα νερών κολύμβησης και η καθαριότητα είναι από τα σημαντικότερα κριτήρια του Προγράμματος, δεν πρέπει να ξεχνάμε όμως ότι το Πρόγραμμα «Γαλάζιες Σημαίες» έχει 29 κριτήρια τα οποία είναι όλα απαραίτητα για τη σωστή λειτουργία του Προγράμματος και στόχος όλων μας πρέπει να είναι η καλύτερη δυνατή ενημέρωση όλων σε αυτό το θέμα. ■

Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενους ιδιώτες φορείς, που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 40 χώρες. Φορέας του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια λουσομένων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.

Χορηγός του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» είναι η **ALPHA BANK**, την οποία και ευχαριστούμε θερμά.

Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου στην Αγία Παρασκευή

«Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» ανθοφόρησαν και την Πέμπτη 6 Νοεμβρίου 2008 παιδικές παρουσίες και φωνούλες από μαθητές Νηπιαγωγείων και Δημοτικών Σχολείων γέμισαν το φιλόξενο χώρο του 4ου Δημ. Σχολ. Αγίας Παρασκευής, όπου με περηφάνια παρουσίασαν κομμάτια από το Περιβαλλοντικό Δίκτυο «Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» που εκπόνησαν την περσινή σχολική χρονιά.

Ο Δήμος Αγίας Παρασκευής με την Αντιδήμαρχο Παιδείας κ. Αλεξάνδρα Κιμουλάκη αγκάλιασε και στήριξε το Δίκτυο της ΕΕΠΦ στα σχολεία του Δήμου.

Οι Διευθύνσεις Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης και οι Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κ. κ.Σοφία Καινούργιου, Μαριάννα Χατζημιχαήλ και κ.κ. Γιώργος Κούσουλας, Χριστίνα Παπαζήση, οργάνωσαν και συντόνισαν την εκδήλωση παρουσίασης των προγραμμάτων από σχολεία του Δικτύου. Στην ημερίδα φιλοξενήθηκαν και σχολεία των όμορων δήμων Μελισσίων, Βριλησίων, Κηφισιάς και Μεταμόρφωσης, τα οποία συμμετείχαν στο ίδιο πρόγραμμα.

Χαιρετισμούς απηύθυναν η Αντιδήμαρχος Παιδείας κ. Αλε-

Οι «Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» είναι πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν νηπιαγωγεία, δημοτικά και γυμνάσια, τα οποία καλούνται να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν τις μικρές ή μεγάλες πράσινες γωνιές, καταφύγια ζωής, που βρίσκονται μέσα στις πόλεις.

Υποστηρικτής του Προγράμματος είναι η Εταιρία **ΚΟΡΡΕΣ – ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ**, την οποία και ευχαριστούμε θερμά.

Το Πρόγραμμα υποστηρίχθηκε και ενισχύθηκε οικονομικά από το **Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας** για τις περιοχές Αγία Παρασκευή Αττικής και Καβάλα.

Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου

4ο Δημοτικό Σχολείο Αγίας Παρασκευής

ξάνδρα Κιμουλάκη, που καλωσόρισε τους φιλοξενούμενους μαθητές και εκπαιδευτικούς καθώς και η πρόεδρος της Ε.Ε.Π.Φ. κ. Μαρία Ρουσομουστακάκη.

Το πρόγραμμα άνοιξαν οι οικοδεσπότες μαθητές του 4ου Δημ. Σχολ. Αγίας Παρασκευής που με τις δασκάλες τους κ.κ. Αθανασία Πλευρίτη και Πανωραία Κομπογιάννη παρουσιάζοντας το δρώμενο «Αρωματικά φυτά, ήλιος, νερό, ζωή». Τα νηπιαγωγεία από το 1ο Νηπιαγωγείο

Μελισσίων με τη Νηπιαγωγό τους κ. Σταυρούλα Μιχαλοπούλου ενθουσίασαν με το τραγούδι και το χορό τους με θέμα «Αρωματικά φυτά». Οι μαθητές του Ιδιωτικού Δημοτικού Σχολείου «Πόλκα Φροέλεν» εντυπώσιασαν με το παιχνίδι ρόλων που έπαιξαν και έδειξαν πως υιοθετώντας ένα οικοπεδο-σκουπιδοτόπο δίπλα στο σχολείο τους, το μετέτρεψαν σε χώρο πρασίνου. Η κ. Αλεξάνδρα Κοσκολού παρουσίασε τη θεαματική αλλαγή στην αυλή του Νη-

Ιδιωτικό Δημοτικό Σχολείο «Πόλκα Φροέλεν»

1ο Νηπιαγωγείο Μεθυσίων

παιαγωγείου που έκαναν τα νήπια του 4ου Νηπιαγωγείου Βριλησίων με τους γονείς τους, φυτεύοντας λουλούδια και δέντρα. Τέλος η Υπεύθυνη Β/θμιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κ. Χριστίνα Παπαζήση έδειξε την αξιολογία εργασίας του 4ου Γυμνασίου Μεταμόρφωσης με θέμα την κομποστοποίηση οργανικών υλικών στο σχολείο.

Ακολούθησαν 4 εργαστήρια ,

όπου μαθητές και εκπαιδευτικοί με εισιτήριο ένα «οργανικό σκουπίδι» (φλούδα από μήλα, πορτοκάλια, πατάτες...) εργάστηκαν με κέφι. Στο 1ο εργαστήριο «Το σκιάχτρο» κατασκεύασαν ένα εντυπωσιακό σκιάχτρο για την πράσινη γωνιά του κήπου. Στο 2ο εργαστήριο «Μόμπιλε» με υλικά από τη φύση κατασκεύασαν πανέμορφα μόμπιλε. Το 3ο εργαστήριο «Οι γεωσκώληκες» συγκεντρώ-

σε το ενδιαφέρον μικρών και μεγάλων καθώς διαπίστωσαν τη σημαντικότερη προσφορά του γαιοσκώληκα στην αλυσίδα της ζωής. Όλα τα «εισιτήρια» κατέληξαν στον κάδο κομποστοποίησης, που χαρίστηκε στο σχολείο από την Ε.Ε.Π.Φ. Έτσι οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να δημιουργήσουν το δικό τους οργανικό λίπασμα για τον κήπο τους. Στο 4ο εργαστήριο «Αρωματικά φυτά» όλοι άγγιξαν, μύρισαν, θαύμασαν και ήπιαν αφεψήματα φασκόμηλου, δυόσμου και βασιλικού ικανοποιώντας τις αισθήσεις.

Στο τέλος στη σκηνή του σχολείου παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια τα αποτελέσματα των εργασιών. Μικροί και μεγάλοι γεύτηκαν λιχουδιές από τον μπουφέ που πρόσφερε ο Δήμος Αγίας Παρασκευής και αναχώρησαν δίνοντας ραντεβού για επόμενη εκδήλωση. ■

Σοφία Καινούργιου

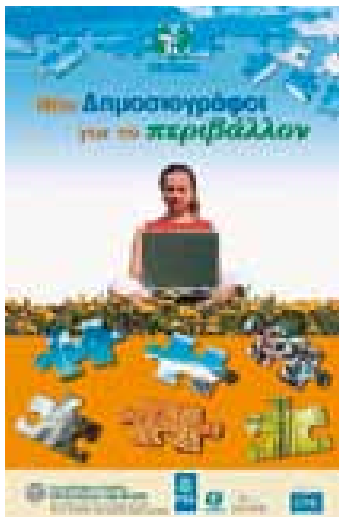
Υπεύθυνη Π.Ε.

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας

Εκπαίδευσης Β' Αθήνας

Νέοι Δημοσιογράφοι για το περιβάλλον

Το Δίκτυο «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» συνεχίζει την επιτυχημένη του πορεία για 15η χρονιά. Για την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων του δικτύου της περυσινής σχολικής χρονιάς και την ανάπτυξη της στρατηγικής για τη νέα χρονιά οι Εθνικοί Χειριστές πραγματοποίησαν την ετήσια συνάντησή τους στο Μαρόκο στις 19 Νοεμβρίου 2008. Ο απολογισμός των δραστηριοτήτων του δικτύου ήταν θετικός και αποφασιστή-

Η νέα αφίσα του Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον»

κε η θεματική ενότητα της «Κλιματικής αλλαγής» να αποτελέσει την προτεραιότητα των προγραμμάτων για τη φετινή χρονιά.

Για την υποστήριξη του δικτύου σε εθνικό επίπεδο τυπώθηκε ενημερωτική αφίσα ενώ είναι στη διαδικασία της εκτύπωσης εκπαιδευτικό υλικό για τους/-ες μαθητές/-τριες του δικτύου. ■

Γεωργία Φέρμελη

Το Δίκτυο απευθύνεται στα Γυμνάσια και Λύκεια, όπου ομάδες μαθητών, σε συνεργασία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα, όσο και σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, χειρίζονται ως δημοσιογράφοι κάποιο κοινό πρόβλημα του περιβάλλοντος, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet. Ευχαριστούμε θερμά τον ΟΤΕ, υποστηρικτή του Προγράμματος Π.Ε. «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον»..

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» είναι ένα Διεθνές Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που έχει στόχο να ενθαρρύνει σχολεία και εκπαιδευτικούς, ώστε να συμπεριλάβουν τα δάση στις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες, να τα πλησιάσουν οι μαθητές και να μάθουν από αυτά. Χορηγός του Προγράμματος είναι το **ΙΔΡΥΜΑ ΛΕΒΕΝΤΗ**, το οποίο και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή του.

ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ημερίδα απολογισμού

Την Τετάρτη 15 Οκτωβρίου 2008 στη φιλόξενη αίθουσα του Κέντρου Νεότητας του Δήμου Χαλανδρίου πραγματοποιήθηκε ημερίδα παρουσίασης των σχολικών προγραμμάτων τα οποία εκπονήθηκαν την περσινή σχολική χρονιά 2007-2008 και ανήκουν στο Δίκτυο «Μαθαίνω για τα Δάση».

Η Β' Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Αθήνας, η οποία έχει το συντονισμό του Δικτύου πανελλήνια, με τις Υπεύθυνες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κ. κ Σοφία Καινούργιου και Μαριάννα Χατζημιχαήλ οργάνωσαν και συντόνισαν την παρουσίαση δραστηριοτήτων και δράσεων των περιβαλλοντικών ομάδων από τα σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Β' Διεύθυνσης Αθήνας.

Την ημερίδα άνοιξε η κ. Αλίκη Βαβούρη, μέλος της Ε.Ε.Π.Φ, που μίλησε με το δικό της μοναδικό τρόπο για την Ε.Ε.Π.Φ, και παρουσίασε τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα της Εταιρίας, τα Δίκτυά της, Εθνικά και Διεθνή και ιδιαίτερα για το Δίκτυο «Μαθαίνω για τα δάση».

Στους εκπαιδευτικούς παρουσιάστηκε «**Η βαλίτσα του δάσους**» που περιέχει εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο παρήγαγαν εκπαιδευτικοί του Δικτύου της Β' Διεύθυνσης και το οποίο είναι στη διάθεση των εκπαιδευτικών για δανεισμό.

Στη συνέχεια από τις 56 σχολικές μονάδες που συμμετέχουν στο δίκτυο, οι 14 παρουσίασαν τις δραστηριότητες και δράσεις

τους όπως, δεντροφυτεύσεις, παιχνίδια ρόλων, δράσεις στο πεδίο, επίλυση προβλήματος, θεατρικά δρώμενα, παραμύθια, δημιουργία κόμικς, παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού, αφίσες, παιχνίδια, κατασκευές, χειροτεχνίες...

Το **4ο Νηπιαγωγείο Λυκόβρυσης** παρουσίασε μια δράση-έρευνα στο πεδίο μαζί με τους γονείς των νηπίων, ενώ το **1ο Νηπιαγωγείο Μελισσίων** συγκίνησε με την υιοθέτηση ενός παραμελημένου δέντρου στην αυλή του σχολείου του «Αγαπόδέντρου» όπως τα ίδια το ονόμασαν. Το **4ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων** έδειξε τους μικρούς φίλους να φυτεύουν δέντρα, θάμνους, φυτά στο χώρο του σχολείου τους, όπως και το **1ο Δημοτικό Κρυστάλλειο Πεντέλης** καθώς και το **5ο Δημοτικό Σχολείο Χολαργού** που συμμετείχε στη δεντροφύτευση του πρόσφατα καμένου Υμηττού. Θεατρικά δρώμενα παρουσιάστηκαν από τα σχολεία **17ο Δημοτικό Σχολείο Αμαρουσίου**, **1ο Δημοτικό Σχολείο Ηρακλείου**, το **Δημοτικό Σχολείο του Ελληνογεωργικού Συλλόγου**. Το **Νηπιαγωγείο της Σχολής Μωραΐτη** έδειξε την κατασκευή μακέτας του δάσους και σκηνές από τις επι-

σκέψεις του (πυροσβεστικά αεροπλάνα Ελευσίνας και στην Εθνική Πινακοθήκη) ενώ το **5ο Νηπιαγωγείο Χαλανδρίου** παρουσίασε εικαστικές δημιουργίες με υλικά από το δάσος. Το **2ο Δημοτικό Σχολείο Πεύκης** έπαιξε το παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού στο κοντινό δάσος, τα **Εκπαιδευτήρια Δούκα** παρουσίασαν εργασίες και δράσεις των μαθητών του και το **6ο Δημοτικό Σχολείο Χολαργού** γλωσσικές εργασίες, σύνταξη ερωτηματολογίου με θέμα το δάσος. Το **8ο Δημοτικό Σχολείο Αμαρουσίου** εντυπώσασε με το παιχνίδι ρόλων, όπως και το **1ο Δημοτικό Σχολείο Χολαργού** με τη δημιουργία κόμικς.

Παράλληλα υπήρξε έκθεση με τις εργασίες των μαθητών των σχολείων σε ξεχωριστή αίθουσα του Κέντρου Νεότητας.

Ήταν μια ουσιαστική συνάντηση που έδωσε την ευκαιρία σε όλους τους εκπαιδευτικούς του Δικτύου να ανταλλάξουν ιδέες, εμπειρίες, προβληματισμούς. ■

Σοφία Καινούργιου

Υπεύθυνη Π.Ε.

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης Β' Αθήνας

Ομιλία του Αλέξανδρου Τομπάζη

Τη Δευτέρα, 10 Νοεμβρίου, ο γνωστός Αρχιτέκτων Αλέξανδρος Τομπάζης παρουσίασε, σε πυκνό ακροατήριο μελών και φίλων της Εταιρίας, την ομιλία-παρουσίασή του με το επίκαιρο θέμα 'Βιοκλιματικός Σχεδιασμός - Γιατί να νοιαστούμε'.

Ο τίτλος αυτός μπορεί να προϊδεάζει για ένα θέμα που απευθύνεται σε ειδικούς. Ωστόσο, ο κ. Τομπάζης καθήλωσε το ακροατήριό του αναφερόμενος, με τρόπο απλό, κατανοητό και με συνοδεία προβολής σχετικών χαρακτηριστικών στοιχείων και

παραδειγμάτων, στη σημασία του σχεδιασμού των κατασκευών με τρόπο που, περιλαμβάνοντας ιδέες-διδάγματα από το μακρινό παρελθόν και με λογική χρήση των συνεχώς αναπτυσσομένων νέων μεθόδων, οδηγεί σε αποτελεσματικές και συνάμα οικονομικά συμφέρουσες λύσεις κάθε κτίσιμα.

Από τη συζήτηση που ακολούθησε προέκυψε η ιδέα επανάληψης της παρουσίασης αυτής, ώστε να επωφεληθούν και τα μέλη μας που δεν μπόρεσαν να την απολαύσουν.■

Α. Κόλλας

Όρος Αιγάλεω

Το Σάββατο, 22 Νοεμβρίου, πραγματοποιήθηκε μια εκδρομή που οργάνωσε και διηύθυνε ως αρχηγός ο Πέτρος Καρκαλούσης, από τα νεώτερα μέλη μας, με τη βοήθεια της συζύγου του Έφης.

Στόχος της εκδρομής η γνωριμία με την κοντινή αλλά άγνωστη σε πολλούς Αθηναίους περιοχή του όρους Αιγάλεω. Το ενδιαφέρον πολλαπλό, μιας και το πρόγραμμα περιελάμβανε ιστορικά στοιχεία (επίσκεψη της Μονής Δαφνίου), πεζοπορία στη φύση, στα βατά μονοπάτια του όρους Αιγάλεω και, κυρίως, επίσκεψη του Βοτανικού Κήπου Διομήδους. Ξεναγός στα δύο τελευταία η Βιολόγος κυρία Ειρήνη Βαλλιανάτου, επίσης μέλος μας, Προϊσταμένη Προσωπικού του Κήπου Διομήδους, που με γλαφυρότητα περιέγραφε κάθε ενδιαφέρον στοιχείο στη διαδρομή.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε η επίσκεψη του Βοτανικού Κήπου Διομήδους, όπου μπορέσαμε να απολαύσουμε, εκτός από τη φυσική βλάστηση, κυρίως πεύκων, πολλά φυτά και δέντρα από την Ευρώπη και άλλες ηπείρους, επιστημονικά τοποθετημένα ώστε, πέραν της πληροφόρησης, να δίνουν και ένα άρτιο αισθητικό αποτέλεσμα. Δικαίως τον Κήπο Διομήδους επισκέπτονται συνεχώς σχολικές και άλλες ομάδες. Η πρόσβαση στον Κήπο είναι εύκολη και οπωσδήποτε αξίζει τον κόπο.

Ανάπαυλα για γεύμα σε ψαροταβέρνα, στο γραφικό λιμανάκι της Δραπετσώνας, και τελευταία στάση για καφέ στο σύγχρονο κέντρο που δημιούργησε ο Δήμος Αγίας Βαρβάρας ψηλά στο βουνό, με κυριολεκτικά πανοραμική θέα σε όλο το λεκανοπέδιο.

Χαιρετίζουμε ιδιαίτερω την πρωτοβουλία ανάληψης της αρχηγίας εξορμήσεων της ΕΕΠΦ από νεώτερα μέλη μας, με τις απαραίτητες γνώσεις και το κέφι που τα διακρίνει.

Α.Κ.

Φωτ. Μ. Ρουσομουστακόκη

Δυτική Ροδόπη

Στις 25-28 Οκτωβρίου 2008, στη Δυτική Ροδόπη, σε μια μαγευτική εκδρομή, με αρχηγό τον αξεπέραστο Νίκο Πέτρου, τα μάτια μας χόρτασαν με χρώματα του Φθινοπώρου από ένα κομμάτι της ελληνικής φύσης που παραμένει -δόξα τω θεώ- αναλλοίωτο και μαγευτικό.

Το βράδυ στο ξενοδοχείο απολαύσαμε το δίδυμο Ν. Πέτρου - Κ. Βιδάκη σε μια προβολή εικόνων από την ευρύτερη περιοχή, σε διαφορετικές εποχές, γεμάτη εξαισιές φόρμες και χρώματα. Οι εικόνες αυτές επιβεβαιώθηκαν και εμπλουτίστηκαν με όσα είδαμε και εμείς οι ίδιοι στη Ροδόπη. Αναμείχθηκαν με τις μυρουδιές από τα φυτά, τα πεσμένα φύλλα, τα μανιτάρια, το νερό.

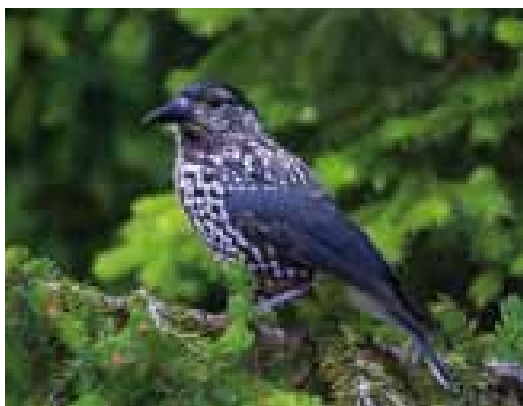
Διασχίσαμε μικτά δάση με σημύδες, ερυθρελάτη, οξίες. Τα γήινα χρώματα σε όλο τους το μεγαλείο, με πιο έντονο το πορτοκαλί και το κίτρινο. Δάσος Ελατίας, Δάσος Φρακτού και καταρράκτες, Στραβόρεμα, μερικές λέξεις κλειδιά των διαδρομών μας. Το σπήλαιο των πηγών του ποταμού Αγγίτη, (λέγεται και σπήλαιο Μααρά), συμπλήρωσε την εκδρομή.

Αυτή τη φορά δεν τιμήσαμε και πολύ τις ταβέρνες! Μαζί με τις μυρουδιές, τα χρώματα και τους ήχους της φύσης, απολαύσαμε πρόχειρο φαγητό που παίρναμε μαζί μας, μέσα στο δάσος. Μακάρι η εκδρομή να επαναληφθεί την επόμενη χρονιά για να έχει τη δυνατότητα περισσότερος κόσμος να γνωρίσει αυτή τη μαγική γωνιά της Ελλάδας.

Μ. Ρουσομουστακάκη

Φωτ. Μ. Ρουσομουστακάκη

Φωτ. Ν. Πέτρου

Ο καρυοθραύστης της Ελατίας για όσους δεν τον είδαν καλά.

Φωτ. Μ. Ρουσομουστακάκη

Πρόγραμμα Εκδρομών

Σάββατο 24 Ιανουαρίου 2009	Ελικώνας, “Στα χνάρια του Ησίοδου”. Καταρράκτης Πέτρας, Αρχαία Άσκη και Οροπέδιο Αρβανίτσας. Αρχηγός: Μαρτίνος Γκαίτλιχ
Παρασκευή-Κυριακή 20-22 Φεβρουαρίου	Αρακαμίτα - Σκυριτίδα Αρκαδίας. Παρασκευή βράδυ, συνάντηση με Σύλλογο Ορειβατών-Οικολόγων Τρίπολης. Σάββατο, δένδροφύτευση στο Πάρκο Αρακαμιτιωτών, σε συνεργασία με τον τοπικό Ιστορικό Σύλλογο. Κυριακή πρωί, πεζοπορία στο δάσος Σκυριτίδα. Αρχηγός: Τίμος Χαραλαμπίδης, Γιώργος Σφήκας
Σάββατο 21 Μαρτίου	Τιθορέα Βοιωτίας, Παρνασσός. Γνωριμία με τα δένδρα του Αισθητικού Δάσους. Πεζοπορία (2-2,5 ώρες) στο φαράγγι Βελίτσας. Παρατήρηση πουλιών. Γεύμα στην Τιθορέα. Αρχηγός: Δημήτρης Καζάνης
Πέμπτη-Κυριακή 2-5 Απριλίου	Κύθηρα. Επίσκεψη Ενετικού Κάστρου Χώρας, σπήλαιο Αγ. Σοφίας, φαράγγι Ορφανής, Παλαιχώρα και πολλά άλλα, σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς. Αρχηγός: Αλέξια Νικηφοράκη
Σάββατο 11 Απριλίου	Αρτεμίσιο Αρκαδίας. Ορειβατική Πεζοπορία στο αρχαίο μονοπάτι του Πausανίας, ως το χωριό Σάγκα (1,5-2 ώρες). Αρχαίο πηγάδι Νεστάνης, Πηγή Τριπύχι, ακρόπολη αρχαίας Μαντινείας, οινοποιείο Σπυρόπουλου. Αρχηγός: Τίμος Χαραλαμπίδης

Διαδικασία εκδρομών: Τα μέλη και οι φίλοι μπορούν να εγγραφούν στις πολυήμερες εκδρομές αμέσως μετά την ανακοίνωση του προγράμματος εκδρομών, αλλά μόνο με ταυτόχρονη πληρωμή προκαταβολής στο γραφείο **Syrtigos Travel (210-3223000, 3235500)**. Η ελάχιστη προκαταβολή προσδιορίζεται σε 20 Ευρώ ανά διανυκτέρευση ανά άτομο. Η εξόφληση του τιμήματος της εκδρομής πρέπει να γίνει το αργότερο δύο εβδομάδες πριν από την αναχώρηση. Σε περίπτωση ακύρωσης μετά την ημερομηνία αυτή ή μη ολικής εξόφλησης, η ΕΕΠΦ διατηρεί το δικαίωμα να παρακρατήσει την προκαταβολή, εκτός εάν η θέση καλυφθεί από τη λίστα αναμονής της εκδρομής. Για τις μονοήμερες εκδρομές, ισχύει λίστα προτεραιότητας ως προς την εγγραφή.

► Τα μέλη μας που, για οποιονδήποτε λόγο, συμμετέχουν στις μονοήμερες εκδρομές μας **με το αυτοκίνητό τους**, απαλλάσσονται μεν από το κόστος του λεωφορείου αλλά οφείλουν να καταβάλουν ένα ποσοστό 30% επί της εκάστοτε τιμής συμμετοχής, για την κάλυψη των γραμματειακών εξόδων και των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων (αρχηγός, ξεναγός, έντυπα κλπ.).

► Τα μέλη μας που συμμετέχουν σε εκδρομές που περιλαμβάνουν **πεζοπορία**, ιδίως με κάποιο βαθμό δυσκολίας, οφείλουν να σταθμίζουν τις δυνάμεις τους και να απέχουν οικειοθελώς από αυτές. Για λόγους ασφάλειας, ο υπεύθυνος αρχηγός έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να κρίνει και να αποτρέψει τη συμμετοχή σε πεζοπορία ατόμων που δεν διαθέτουν την αναγκαία δυνατότητα, ή δεν έχουν τον εκάστοτε κατάλληλο ρουκισμό, υποδήματα, κάλτσες και εξοπλισμό.

Πρόγραμμα Ομιλιών - Εκδηλώσεων

Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2009	Η κλιματική αλλαγή και οι επιπτώσεις της Ομιλητής: Δημήτρης Λάλας , Καθηγητής Φυσικής Πανεπ/μίου Αθηνών
Τετάρτη 21 Ιανουαρίου	Η πίττα της ΕΕΠΦ 2009 (Συμμετοχή €10 κατ'άτομο) Στα γραφεία της εταιρείας μας (6:30μμ).
Δευτέρα 26 Ιανουαρίου	Η φύση στα αρχαία Ελληνικά νομίσματα Ομιλητής: Μάκης Απέργης , Δρ. Ιστορικός
Παρασκ. - Κυριακή 6-8 Φεβρουαρίου	«Η φυσική κληρονομιά μας. Αξία - Προστασία». Διήμερο συνέδριο της ΕΕΠΦ με στόχο την ενημέρωση, την πληροφόρηση, την ευαισθητοποίηση των Ελλήνων για τη φυσική κληρονομιά μας. Αθήνα, Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, Αίθουσα Τρίτη.
Δευτέρα 16 Φεβρουαρίου	«Οικολογικό Βοτανικό Πάρκο Μεταμόρφωσης. Μια παλιά προσπάθεια με νέες ιδέες» Προετοιμασία της εξόρμησης για δένδροφύτευση από την ΕΕΠΦ. Ομιλητής: Γιάννης Κόκκορης , Βιολόγος, Επιμελητής Βοτανικού Μουσείου
Τετάρτη 18 Φεβρουαρίου	Ετήσια τακτική Γενική Συνέλευση της ΕΕΠΦ (2η, οριστική ημερομηνία), με αρχαιρεσίες για το ΔΣ και την Ελεγκτική Επιτροπή (5:00 μ.μ.)
Δευτέρα 16 Μαρτίου	«Οι μύθοι και οι θρύλοι της αρχαίας Ελλάδος-Ερμηνεία τους από τα φυσικά φαινόμενα» Ομιλητής: Ηλίας Μαρσιόλακος , Ομότ.Καθηγητής Γεωλογίας Πανεπ.Πατρών
Δευτέρα 6 Απριλίου	«Αποκατάσταση Μεσογειακών Υγροτόπων» (Λίμνη Κάρλα κ.α.) Ομιλητής: Γιώργος Ζαλίδης , Αριστοτέλειο Πανεπ/μιο Θεσσαλονίκης

Οι ομιλίες αρχίζουν πάντοτε στις 7.00 μ.μ., στα γραφεία μας, Νίκης 20.

Νέα Μέλη

Αν ευχαριστηθήκατε διαβάζοντας το Περιοδικό μας και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, **γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας**, συμπληρώνοντας την παρακάτω αίτηση και στέλνοντάς τη στα γραφεία μας, μαζί με τη συνδρομή. Θα λαμβάνετε τότε δωρεάν το περιοδικό κάθε τρίμηνο και θα έχετε έκπτωση στις εκδρομές και σε ορισμένες εκδόσεις μας.

Η συνδρομή για το 2009 είναι: Τακτικό μέλος 35 ΕΥΡΩ Νέος (έως 24 ετών) 18 ΕΥΡΩ
Αρωγό μέλος (οργανισμός, επιχείρηση) 70 ΕΥΡΩ Μέλος εξωτερικού 45 ΕΥΡΩ

Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος Νέος (έως 24 ετών) Μέλος εξωτερικού Αρωγό μέλος

Όνομα: Επώνυμο:

Επάγγελμα / Ιδιότητα:

Διεύθυνση:

T.K.: Πόλη: Χώρα:

Τηλέφωνο κατοικίας: Τηλέφωνο εργασίας:

Fax: E-mail:

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

- Κατάθεση στο λογαριασμό **120-00-2002-011678** στην **ALPHA BANK**
- ή **Πάγια Εντολή** στον ίδιο λογαριασμό
Στην τελευταία περίπτωση θα πρέπει να συμπληρώσετε το έντυπο Πάγιας Εντολής Σταθερού Ποσού σε οποιοδήποτε κατάστημα της **ALPHA BANK**, σημειώνοντας το ονοματεπώνυμό σας στην 'Αιτιολογία'.
- Τραπεζική επιταγή
- Ταχυδρομική επιταγή

Παλαιά Μέλη: Μπορείτε και σείς να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας για το 2009 με έναν από τους παραπάνω τρόπους. Θα σας εξυπηρετούσε, ίσως, να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο της **Πάγιας Εντολής**. **Ειδοποιήστε μας αν κάποια στοιχεία σας έχουν αλλάξει.**

Σημείωση: Η ημερομηνία οφειλής της συνδρομής των μελών αναγράφεται σε κάθε ετικέτα αποστολής του περιοδικού. Παρακαλούμε σημειώστε την.

Δωρεές

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ. Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στο λογαριασμό **120-00-2002-011678** στην **ALPHA BANK**, **ειδοποιώντας μας**, ή να μας τη στείλετε με όποιον τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση.

Μεταξύ Οκτωβρίου και Δεκεμβρίου 2008 είχαμε λάβει τις παρακάτω δωρεές για τους σκοπούς της Εταιρίας:

Γενικές δωρεές υπερ σκοπών της Εταιρίας:

Αξιοποίηση Ακτών Ελλάδος €1.000, Σταυρίδης Σταύρος €65, Καλοθανάσης Ανδρέας €50.

Υπέρ Συνεδρίου Φύσης: Ρουσσουμουστακάκη Μαρία €150, Πέτρου Νίκος και Χάρις €150, Καραβασίλη Ευσταθία €115, Οικογένεια Ντούρου €300, Κόλλας Λεωνίδα και Ηρώ €100, Λεβή Νισίμ και Νίλη €100 και Levis Alexander €100.

Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές.

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ
1164/97
Κ.Ε.Μ.Π.Α.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τεκ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.Α.
Αριθμός Άδειας
2126

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Ψαρόνια “φορτίζουν τις μπαταρίες τους” στα σύρματα της ΔΕΗ.